

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Δημιουργική Γραφή»
Κατεύθυνση: Εκπαίδευση

Διπλωματική εργασία

«Διδακτικές προτάσεις ποιητικών και πεζών κειμένων του
Αργύρη Χιόνη με την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής στη
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση»

Ονοματεπώνυμο

Φανή Γιαγτζίδου

Υπεύθυνη - Επιβλέπουσα καθηγήτρια

Άννα Βακάλη

Νοέμβριος, 2023

Στην οικογένειά μου, Κ. και Ν.
στους γονείς μου, Τρύφων και Ρένα

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια, κα Άννα Βακάλη για την καθοδήγηση, την άμεση και ουσιαστική στήριξη, όποτε τη χρειάστηκα, τις εποικοδομητικές υποδείξεις και την πολύτιμη συμβολή της. Η ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας θα ήταν αδύνατη χωρίς εκείνη. Της εκφράζω ένα βαθύ «ευχαριστώ».

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά και τους δύο επόπτες καθηγητές, τον κο Κωτόπουλο Τριαντάφυλλο, Καθηγητή Δημιουργικής Γραφής και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Διευθυντή και Επιστημονικό Υπεύθυνο του Κοινού Διαπανεπιστημιακού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών "Δημιουργική Γραφή" (Π. Δ. Μ) και τον κο Ντίνα Κωνσταντίνο, Πρόεδρο του Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, για τον χρόνο και τη συμβολή τους στην αξιολόγηση της παρούσας εργασίας.

Ευχαριστώ τον γιο μου, Νικόλα, όχι μόνο για την κατανόηση αλλά και για τη βοήθεια με τις γνώσεις του στους υπολογιστές κατά τη διάρκεια του μεταπτυχιακού αυτού προγράμματος, καθώς και τον Κώστα για τη στήριξη.

Τέλος, εκφράζω την ευγνωμοσύνη για τους γονείς μου που είναι πάντα, στήριγμα για μένα.

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	9
<u>1.1. Σκοπός και στόχοι</u>	<u>9</u>
<u>1.2. Αναγκαιότητα της έρευνας</u>	<u>9</u>
<u>1.3. Μεθοδολογία</u>	<u>10</u>
<u>1.4. Δομή της διατριβής</u>	<u>12</u>
2. Δημιουργική γραφή και η ένταξή της στο σχολείο	13
2.1. Εννοιολογικές διευκρινήσεις	13
2.2. Η δημιουργική γραφή στην Ελλάδα	14
2.3. Η παιδαγωγική της δημιουργικής γραφής	18
2.4. Η ένταξη της δημιουργικής γραφής στο σχολείο (πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση)	21
3. Το έργο και η βιογραφία του Αργύρη Χιόνη	25
3.1. Βιογραφικά στοιχεία	25
3.2. Το έργο του	26
3.3. Ο Χιόνης ως ποιητής και ως διηγηματογράφος	28
4. <u>Διδακτική πρόταση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με βάση το έργο του Αργύρη Χιόνη</u>	<u>32</u>
<u>4.1. Διδακτικές προτάσεις με βάση τα πεζά του Αργύρη Χιόνη</u>	<u>32</u>
4.1.1. Το οριζόντιο ύψος (<i>Το οριζόντιο ύψος</i>)	37
4.1.2. Υπήκοοι χωρίς βασιλιά (<i>Το οριζόντιο ύψος</i>)	40
4.1.3. Ο ανδριάντας (<i>Το οριζόντιο ύψος</i>)	41
4.1.4. Η ζωποικός κρεατομηχανή (<i>Το οριζόντιο ύψος</i>)	43
4.1.5. Οφειλές (<i>Όντα και μη όντα</i>)	45
4.1.6. Τα αιωνόβια δέντρα (<i>Όντα και μη όντα</i>)	46
4.1.7. Οι πυγολαμπίδες (<i>Όντα και μη όντα</i>)	47
4.1.8. Οι εμβάδες (<i>Όντα και μη όντα</i>)	48
4.1.9. Τα πουλιά οδοντογλυφίδες (<i>Όντα και μη όντα</i>)	50
4.1.10. Το αλογάκι της Παναγίας (<i>Όντα και μη όντα</i>)	52

4.1.11. Ο κατωβλέπας (<i>Όντα και μη όντα</i>)	52
4.1.12. Ο εσωφάγος (<i>Όντα και μη όντα</i>)	53
4.1.13. Ο Ισκιοβόρος (<i>Όντα και μη όντα</i>)	55
4.1.14. Ο μαύρος πάνθηρας ή η ακρίβεια στην ποίηση (<i>Όντα και μη όντα</i>)	56
4.1.15. Έχων σώας τα φρένας (<i>Έχων σώας τα φρένας</i>)	59
4.1.16. Πώς χτίζεται ένα σπίτι (<i>Έχων σώας τα φρένας</i>)	60
4.1.17. Τα κόλυβα (<i>Έχων σώας τα φρένας</i>)	61
4.1.18. Η Πολιτεία Λαβύρινθος (<i>Η Πολιτεία Λαβύρινθος</i>)	62
4.1.19. Αυτός που βιάδιζε σε μία έρημο (<i>Η Πολιτεία Λαβύρινθος</i>)	63
<u>4.2. Διδακτική πρόταση με βάση τα ποιήματα του Αργύρη Χιόνη</u>	<u>66</u>
4.2.1. «Νεαρός Μαθητής», <i>ΤΟΤΕ ΠΟΥ Η ΣΙΩΠΗ ΤΡΑΓΟΥΔΗΣΕ</i>	66
4.2.2. motto, της συγκεντρωτικής συλλογή ποιημάτων <i>Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ</i>	66
4.2.3. «ΚΔ'», <i>ΣΑΝ ΤΟΝ ΤΥΦΛΟ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ</i>	69
4.2.4. «Αναμονή», <i>Απόπειρες Φωτός</i>	70
4.2.5. «ΕΦΤΑ ΜΙΚΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ», II, <i>Λεκτικά Τοπία</i>	71
4.2.6. «Καθρέφτης», IZ', <i>ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ</i>	73
4.2.7. «ΚΟΙΜΙΣΜΕΝΟ ΣΤΟ ΣΥΡΤΑΡΙ ΤΗΣ ΚΟΥΖΙΝΑΣ», <i>ΕΣΩΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ /</i> <i>«ΚΑ'», ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ / «V», ΛΕΚΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ / «ΧΑΡΤΑΕΤΟΥΣ</i> <i>ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΙ», ΑΚΙΝΗΤΟΣ ΔΡΟΜΕΑΣ / «Παρά ένα δώδεκα μαγικά</i> <i>παραμύθια, I», ΛΕΚΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ</i>	75
4.2.8. «Καλειδοσκόπιο», στ', <i>ΣΑΝ ΤΟΝ ΤΥΦΛΟ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ</i>	78
4.2.9. α', Γ' <i>ΙΣΚΙΟΙ, ΤΥΠΟΙ ΗΛΩΝ</i>	78
<u>Συμπεράσματα – Προτάσεις</u>	<u>82</u>
<u>Σημείωση αντί Επιμέτρου</u>	<u>86</u>
<u>Βιβλιογραφία</u>	<u>87</u>

Περίληψη

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει μια πρόταση διδασκαλίας που αποσκοπεί στην ενδυνάμωση της μαθησιακής διαδικασίας μέσω της δημιουργικής γραφής στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με αφορμή και εστίαση στο έργο του Αργύρη Χιόνη. Σε αντίθεση με την παραδοσιακή προσέγγιση, η οποία συνήθως περιλαμβάνει την εκμάθηση της βιογραφίας του ποιητή και την ερμηνευτική ανάλυση των ποιημάτων του, αυτή η πρόταση διδασκαλίας προτείνει έναν πιο δημιουργικό και βιωματικό τρόπο προσέγγισης του μαθήματος, μέσα από σύγχρονες διδακτικές της δημιουργικής γραφής, της ενεργητικής μάθησης και της συνεργατικής μάθησης. Οι προτάσεις αυτές θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε ομίλους, πολιτιστικά προγράμματα ή και σε λέσχες ανάγνωσης.

Στον πυρήνα της πρότασης βρίσκεται η ανάπτυξη της γραπτής έκφρασης των μαθητών μέσω της δημιουργίας δικών τους ποιητικών ή πεζών κειμένων που εμπνέονται από το έργο του Αργύρη Χιόνη. Αυτή η διαδικασία ενθαρρύνει την δημιουργικότητα των μαθητών και βοηθά στην ανάπτυξη των γραπτών δεξιοτήτων τους, καθώς οι μαθητές καλούνται με αφορμή το έργο το πεζό και ποιητικό έργο του Αργύρη Χιόνη να παράγουν τα δικά τους μικρά διηγήματα, ποιήματα, μονολόγους, επιστολές κ.α.

Επιπλέον, η πρόταση εναρμονίζεται με το νομοθετικό πλαίσιο σχετική με τη διδασκαλία της δημιουργικής γραφής στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τα νέα προγράμματα σπουδών (Καλογήρου Γεωργία, Οδηγός Εκπαιδευτικού, Πρόγραμμα Σπουδών για τη Λογοτεχνία στο²¹ έκδοση, 2022), η διδακτική εμπειρία έχει δείξει ότι γενικώς οι μαθητές/τριες δεν αγαπούν το γράψιμο, καθώς η γραπτή έκφραση εξαντλείται συνήθως σε ασκήσεις κατανόησης και σχολιασμού των λογοτεχνικών κειμένων, οι οποίες προορίζονται για να διαβαστούν και να αξιολογηθούν από έναν (αυστηρό) αναγνώστη, τον δάσκαλο, χωρίς να υπάρχει πραγματική ανάγκη γραπτής επικοινωνίας. Αυτό το κενό έρχεται να συμπληρώσει η άσκηση στη δημιουργική γραφή, αποκαλύπτοντας στα παιδιά τη χαρά της συγγραφής μέσα από τη διερεύνηση, την περιπέτεια, τον πειραματισμό και την ψυχαγωγία..

Τέλος, η πρόταση επιδιώκει να προωθήσει την φιλαναγνωσία και την αγάπη για τη λογοτεχνία μέσω της μελέτης των έργων του Αργύρη Χιόνη. Οι μαθητές εξερευνούν τα θέματα, τη γλώσσα και την αισθητική που χρησιμοποιεί ο ποιητής στα έργα του, βελτιώνοντας έτσι την κριτική τους σκέψη και την ικανότητά τους να αναλύουν λογοτεχνικά κείμενα. Συνοψίζοντας, η πρόταση διδασκαλίας αυτή αποτελεί απαραίτητη προσέγγιση για την εκπαιδευτική και πολιτισμική ανάπτυξη των μαθητών, προάγοντας τη δημιουργικότητα, την κριτική σκέψη και την αγάπη για την ελληνική λογοτεχνία και πολιτισμό. Όπως αναφέρεται (Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος, Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας για το Λύκειο , 2022) ο δημιουργικός λόγος, προφορικός, γραπτός και πολυτροπικός αποτελεί την άλλη όψη και τον θεμέλιο λίθο της κριτικής και δημιουργικής ανάγνωσης.

Λέξεις – Κλειδιά: δημιουργική γραφή, διδακτική πρόταση, Αργύρης Χιόνης.

Abstract

This paper presents a teaching proposal that aims to strengthen the learning process through creative writing in secondary education with a focus on the work of Argyris Chionis. Contrary to the traditional approach, which usually includes learning the biography of the poet and the interpretive analysis of his poems, this teaching proposal proposes a more creative and experiential way of approaching the lesson, through modern didactics of creative writing, active learning and cooperative learning. These proposals could be used in groups, cultural programs or even reading clubs.

At the core of the proposal is the development of students' written expression through the creation of their own poetic or prose texts inspired by the work of Argyris Hionis. This process encourages students' creativity and helps to develop their writing skills, as students are invited to produce their own short stories, poems, monologues, letters, etc.

In addition, the proposal harmonizes with the legislative framework related to the teaching of creative writing in Greece. According to the new study programs (Kalogyrou G., Teachers' Guide, 2022), teaching experience has shown that students generally don't love to write because they are going to be graded strictly, without feeling the real need for written communication. Creative writing comes to fill this void revealing to children the joy of writing through exploration, experimentation and entertainment.

Finally, this proposal seeks to promote reading and the love of literature through the study of the works of Argyris Hionis. Students explore the themes, language and aesthetics used by the poet in his works, thereby improving their critical thinking and ability to analyze literary texts. In summary, this teaching proposal is a necessary approach for the educational and cultural development of students, promoting creativity, critical thinking and love for Greek literature and culture. As indicated, (Kotopoulos Triantafyllos, Literature Studies Program for High school, 2022) the creative word, oral, written, is the other side and the cornerstone of critical and creative reading.

Key -Words: creative writing, didactic sentence, Argyris Chionis

1. Εισαγωγή

1.1. Σκοπός και στόχοι

Η παρούσα εργασία αποτελεί μία παρουσίαση πρότασης διδασκαλίας, κατά την οποία οι μαθητές μπορούν να διδάσκονται το έργο του Αργύρη Χιόνη με την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής. Πέρα από την παραδοσιακή μορφή διδασκαλίας, που προϋποθέτει τη διδασκαλία της βιογραφίας του ποιητή και την ερμηνευτική ανάλυση των ποιημάτων και πεζών του, οι μαθητές μπορούν να εμπνεόνται από τα έργα του Αργύρη Χιόνη και να συγγράφουν δικά τους κείμενα, ποιητικά ή πεζά.

Αναλυτικότερα, σκοπός της διδασκαλίας των ποιημάτων και πεζών του Αργύρη Χιόνη με την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής είναι να προσεγγίσουν οι μαθητές το μάθημα με έναν άλλο τρόπο, πιο βιωματικό, δημιουργικό και ευχάριστο, που θα καλλιεργήσει την έμπνευση και την ικανότητά τους στη γραφή. Συνεπώς οι απώτεροι στόχοι της διδακτικής πρότασης είναι οι εξής:

- Οι μαθητές να γνωρίσουν τον Αργύρη Χιόνη και να αξιοποιήσουν το έργο του (ποιήματα και πεζά) για την παραγωγή δικών τους κειμένων. Με άλλα λόγια στόχος της πρότασης είναι οι μαθητές να συγγράφουν διάφορα κειμενικά είδη, πεζά και ποιητικά, στηριζόμενοι στο συγγραφικό έργο του Αργύρη Χιόνη.
- Οι μαθητές να αναπτύξουν συλλογικό πνεύμα μαθαίνοντας να δουλεύουν σε ομάδες για τη δημιουργία και την παρουσίαση ενός project με θέμα το έργο του Αργύρη Χιόνη στην τάξη.
- Οι μαθητές να καλλιεργηθούν ψυχικά μέσα από την φιλιαναγνωσία και την συγγραφή κειμένων.

1.2. Αναγκαιότητα της έρευνας

Η έρευνα που αφορά τις διδακτικές προτάσεις για ποιητικά και πεζά κείμενα του Αργύρη Χιόνη, με τη χρήση της Δημιουργικής Γραφής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, είναι απαραίτητη για πολλούς λόγους. Πρώτον, ο Αργύρης Χιόνης είναι

ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους ποιητές και συγγραφείς στην ελληνική λογοτεχνία, και η μελέτη των έργων του μπορεί να εμβαθύνει τη λογοτεχνική γνώση των μαθητών. Δεύτερον, η χρήση της δημιουργικής γραφής στην εκπαίδευση ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα και την έκφραση των μαθητών. Μέσω της ανάλυσης των κειμένων του Αργύρη Χιόνη και της προσπάθειας ανακατασκευής ή δημιουργίας νέων κειμένων, οι μαθητές αναπτύσσουν την ικανότητά τους να σκέφτονται δημιουργικά και να εκφράζουν τις ιδέες τους με επιδεξιότητα, καλλιεργώντας τις δεξιότητες του γραπτού τους λόγου. Τρίτον, η μελέτη του Χιόνη και η εφαρμογή της Δημιουργικής Γραφής προάγει την κριτική σκέψη και την ανάπτυξη της λογοτεχνικής ευαισθησίας στους μαθητές. Οι μαθητές μπορούν να εξερευνήσουν τα θέματα, τη γλώσσα και την αισθητική που χρησιμοποιεί ο Χιόνης στα έργα του, βελτιώνοντας έτσι την κριτική τους σκέψη και την ικανότητά τους να αναλύουν λογοτεχνικά κείμενα. Τέλος, η έρευνα αυτή διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση και διάδοση της ελληνικής λογοτεχνίας και του πολιτισμού μας. Με τη μελέτη και τη διδασκαλία των έργων του Χιόνη, οι μαθητές ανακαλύπτουν την πλούσια λογοτεχνική κληρονομιά της χώρας μας και αναπτύσσουν ενδιαφέρον για την ανάγνωση και την ανάλυση λογοτεχνικών κειμένων. Συνοψίζοντας, η έρευνα αυτή είναι αναγκαία για την παιδαγωγική και πολιτισμική ανάπτυξη των μαθητών, προωθώντας τη δημιουργικότητα, την κριτική σκέψη και τον σεβασμό προς τη λογοτεχνική κληρονομιά της Ελλάδας.

1.3. Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία αυτής της εργασίας συνδυάζει τρεις βασικές διαδικασίες: βιβλιογραφική ανασκόπηση, κατανόηση λογοτεχνικού έργου σε βάθος και σύνθεση διδακτικής πρότασης:

1. Βιβλιογραφική ανασκόπηση: Η βιβλιογραφική ανασκόπηση είναι μια διαδικασία κατά την οποία ερευνητές εξετάζουν και αναλύουν την υπάρχουσα βιβλιογραφία που σχετίζεται με το θέμα της έρευνάς τους. Στην περίπτωση αυτής της εργασίας, η βιβλιογραφική ανασκόπηση περιλαμβάνει μελέτες, κριτικές και προσεγγίσεις που

ασχολούνται με το έργο του Αργύρη Χιόνη, τη Δημιουργική Γραφή και τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στο σχολείο.

2. Κατανόηση λογοτεχνικού έργου σε βάθος: Η κατανόηση του λογοτεχνικού έργου σε βάθος αναφέρεται στη διαδικασία ανάλυσης και ερμηνείας του έργου προκειμένου να κατανοηθεί η θεματολογία, ο στίλ, η γλώσσα και η δομή του. Σε αυτό το στάδιο, ερευνητές διερευνούν τα κύρια μηνύματα και τα στοιχεία του έργου, έτσι ώστε να διαφανεί η καταλληλότητα των κειμένων εκείνων που θα ενταχθούν στη διδακτική πρόταση. Αυτό το στάδιο είναι αρκετά σύνθετο, καθώς θα πρέπει να υπάρχει αντικειμενικότητα από τον ερευνητή/ερευνήτρια με βάση τα κριτήρια καταλληλότητας και τους σκοπούς της διδακτικής πρότασης και όχι το προσωπικό γούστο. Στην παρούσα έρευνα, η αντικειμενικότητα της επιλογής ενισχύθηκε από το γεγονός ότι η ίδια η ερευνήτρια είναι και εκπαιδευτικός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και γνωρίζει τόσο θεωρητικά όσο και εμπειρικά τα κριτήρια επιλεξιμότητας των λογοτεχνικών κειμένων, βάση του νομοθετικού πλαισίου αλλά και των εκάστοτε αναγκών της σύγχρονης τάξης.

3. Σύνθεση διδακτικής πρότασης: Μετά τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και την κατανόηση του έργου, συνθέτεται μια διδακτική πρόταση που αποτελείται από μαθησιακούς στόχους, δραστηριότητες και μεθόδους για τη διδασκαλία των ποιημάτων και των πεζών του Αργύρη Χιόνη. Οι προτάσεις δημιουργικής γραφής που προτείνονται παίρνουν υπόψη τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών και μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη σχολική πραγματικότητα, καθώς ικανοποιούν τις ανάγκες του σημερινού σχολείου, αλλά και σε όποια άλλη εργασία, εντός ή εκτός σχολικής πραγματικότητας, σε πολιτιστικά προγράμματα, λέσχες ανάγνωσης κ.α.

Η συνδυασμένη χρήση αυτών των τριών διαδικασιών βοηθά στη δημιουργία μιας περιεκτικής διδακτικής πρότασης για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας του Αργύρη Χιόνη με επιστημονικό αλλά και παιδαγωγικό υπόβαθρο.

1.4. Δομή της διατριβής

Η παρούσα μελέτη διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί την εισαγωγή, που εισάγει τον αναγνώστη στο θέμα. Αναλυτικότερα, στην εισαγωγή αναλύονται ο σκοπός και οι στόχοι της εργασίας, καθώς και η αναγκαιότητα και η μεθοδολογία της έρευνας. Ακολουθεί το δεύτερο κεφάλαιο με θέμα «Η Δημιουργική Γραφή και η ένταξή της στο σχολείο», στο οποίο αρχικά αποσαφηνίζονται οι σχετικοί με το θέμα όροι, αναλύεται η Δημιουργική Γραφή στην Ελλάδα, η παιδαγωγική της Δημιουργικής Γραφής και τέλος η ένταξη της Δημιουργικής Γραφής στο σχολείο. Ακολουθεί το τρίτο κεφάλαιο, στο οποίο αναφέρεται συνοπτικά η βιογραφία και η εργογραφία του Αργύρη Χιόνη και η εργασία ολοκληρώνεται με το τέταρτο κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί την διδακτική πρόταση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με βάση το έργο του Αργύρη Χιόνη, η οποία και διακρίνεται σε δύο μέρη ,το πρώτο μέρος ,ενδεικτικά για κάποια πεζά, και το δεύτερο για κάποια έργα του ποιητικά.

2. Δημιουργική γραφή και η ένταξή της στο σχολείο

2.1. Εννοιολογικές διευκρινήσεις

Η Δημιουργική Γραφή αποτελεί τη μελέτη της γραφής και των πλαισίων της μέσω της δημιουργικής παραγωγής και του προβληματισμού για τη διαδικασία. Με τον όρο γραφή, δεν εννοούμε μόνο βιβλία και άλλο έντυπο υλικό, αλλά και σεναριακές και μη παραστάσεις, προφορικές και ηχογραφημένες εκπομπές κ.α. Η Δημιουργική Γραφή μπορεί να χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε μορφή ή είδος γραφής ως υποδειγματικό αντικείμενο μελέτης, αλλά συνήθως αυτές τείνουν να μην είναι ενημερωτικές, αλλά ευφάνταστες ερμηνείες του κόσμου που προσκαλούν την σύνθετη συμμετοχή του αναγνώστη (Bennett et al., 2008).

Η Δημιουργική Γραφή λοιπόν είναι μια δημιουργική διαδικασία και για το λόγο αυτό είναι δύσκολο να οριστεί (Σύμφωνα με τον Κωτόπουλο Τ. (2012), η δημιουργική γραφή παραπέμπει σε διαφορούμενα νοήματα, υπονοώντας την ικανότητα του ατόμου να ελέγχει και να δαμάζει τις δημιουργικές σκέψεις, μετατρέποντας τις σε γραφή (Σουλιώτης, 2012). Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Καρακίτσιο Α. (2013) η έννοια της Δημιουργικής Γραφής εμπεριέχει και το σύνολο των διάφορων εκπαιδευτικών πρακτικών και τεχνικών που στοχεύουν στην κατάκτηση των λογοτεχνικών δεξιοτήτων του ατόμου.

Σήμερα, η Δημιουργική Γραφή στο σχολείο αποτελεί μια εκπαιδευτική μέθοδο που συνδυάζει το παιχνίδι, τη δημιουργία και τη μάθηση, με σκοπό την παραγωγή νέων κειμένων. Στη δημιουργική γραφή σε αντίθεση με τα περισσότερα μαθήματα, δεν υπάρχει σωστό και λάθος, καθώς όλες οι απαντήσεις των παιδιών είναι ορθές (Μανδηλαράς, Τσιλιμένη & Παπαρούση, 2010). Αυτό κάνει τους μαθητές να εστιάζουν περισσότερο στην ουσία του κειμένου αλλά και στις δικές τους δημιουργικές ικανότητες.

Η έννοια της Δημιουργικής Γραφής αποτελείται από τον όρο δημιουργική και τον όρο γραφή. Η γραφή αποτελεί την παράσταση του λόγου και της σκέψης,

αποτυπωμένη με έναν συνδυασμό γραφικών συμβόλων. Από την άλλη πλευρά, ο όρος δημιουργική συμπεριλαμβάνει όλες τις τεχνικές ανάπτυξης της δημιουργικότητας, ως μια σκέψη ή μια φαντασία που μπορεί να χειρίζεται με διαφορετικό τρόπο αντικείμενα και έννοιες (Ροντάρι, 1994).

Σύμφωνα με τον Dawson (2005), η Δημιουργική Γραφή αποτελεί μια πρωτότυπη γραφή και όχι μια μιμητική γραφή, που αναπαράγει κάποια λογοτεχνικά είδη. Αντίθετα, ο εκάστοτε συγγραφέας στη δημιουργική γραφή γεννάει τις δικές του ιδέες και έρχεται αντιμέτωπος με την παραγωγή λόγου. Η πρόκληση αυτή πολλές φορές είναι δύσκολη και για το λόγο αυτό η δημιουργική γραφή στα σχολεία μπορεί να βοηθήσει στην καλλιέργεια και τον συντονισμό των γνωστικών, γλωσσικών, μεταγνωστικών, μεταγλωσσικών και οπτικοκινητικών δεξιοτήτων των μαθητών, στην προσπάθειά τους να παράγουν λόγο (Γρόσδος, 2013).

Σύμφωνα με τον Τ. Κωτόπουλο, η διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής ως γνωστικού αντικείμενου σε προπτυχιακά και μεταπτυχιακά επίπεδα την «νομιμοποιεί» ως ένα σώμα γνώσεων και ένα σύνολο εκπαιδευτικών τεχνικών που μεταδίδουν αυτή την γνώση. Προσδίδεται έτσι στην γραφή ένας κοινωνικός ρόλος και καταρρίπτονται οι μύθοι πως η συγγραφή δεν μπορεί να διδαχθεί και παραμένει κάτι που εμπνέεται από μούσες και πραγματώνεται από ιδιοφυίες. Διερευνάται, επίσης, το διαφοροποιητικό στοιχείο της Δημιουργικής Γραφής από τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα και τη διδασκαλία τους στους πανεπιστημιακούς χώρους, καθώς αναφέρεται σε μία δραστηριότητα ή σε ένα σύνολο δράσεων και την ίδια στιγμή εγκολπώνει ένα στοχασμό τόσο της δραστηριότητας, όσο και του παραγόμενου αποτελέσματος. (Κωτόπουλος, 2012)

2.2. Η δημιουργική γραφή στην Ελλάδα

Σήμερα στην Ελλάδα η Δημιουργική Γραφή έχει πλέον μια 15ετία θεσμοθετημένων μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών καθώς και δέκα περίπου χρόνια δυναμικής παρουσίας τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Κωτόπουλος, 2013). Ο Κωτόπουλος (2011) αναφέρει ότι πρόκειται για μία ενεργά κριτική προσέγγιση του λόγου που λειτουργεί τόσο στην πράξη του να γράφεις όσο

και στην πράξη του να σκεφτείς κριτικά τη γραφή, εγκολπώνοντας έτσι τον στοχασμό, τόσο της δραστηριότητας όσο και του παραγόμενου αποτελέσματος.

Στη χώρα μας η Δημιουργική Γραφή έφτασε κάπως καθυστερημένα, σε σχέση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Ειδικότερα, ξεκίνησε κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1980 στην άτυπη εκπαίδευση με αρωγούς τον Φωκά και τον Χαβιαρά. Σχεδόν δεκαπέντε χρόνια μετά διδάσκεται για πρώτη φορά ως σεμιναριακό πανεπιστημιακό μάθημα σε Τμήματα ξένων φιλολογιών τόσο στο πανεπιστήμιο της Αθήνας όσο και της Θεσσαλονίκης. Έπειτα διενεργούνται μαθήματα Δημιουργικής Γραφής στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας αλλά και από το Παιδαγωγικό Τμήμα. Ο Μίμης Σουλιώτης θα ιδρύσει το πρώτο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών για τη Δημιουργική Γραφή, προσανατολισμένο αποκλειστικά στη συγγραφική τέχνη. Ο Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος θα τον διαδεχτεί στη διεύθυνση του προγράμματος το 2012, και θα διευρύνει τους ορίζοντες της Δημιουργικής Γραφής στην Ελλάδα. Όχι μόνο προσφέροντας διαλέξεις και σεμιναριακά μαθήματα σε όλη την Ελλάδα, αλλά διακρίνοντας το ΜΠΣ σε δύο κατευθύνσεις, «Συγγραφή» και «Εκπαίδευση». (Από την ακαδημαϊκή χρονιά 2018-19 το συγκεκριμένο πρόγραμμα έγινε διαπανεπιστημιακό σε συνεργασία με το Τμήμα Κινηματογράφου του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης). Παράλληλα, διοργανώνει τα πρώτα διεθνή συνέδρια Δημιουργικής Γραφής στην Ελλάδα από το 2013. Ακολούθησαν τα Μεταπτυχιακά Προγράμματα στην Ανοιχτή και Εξ αποστάσεως Εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, το 2016, πάλι με πρωτοβουλία του Κωτόπουλου, η Δημιουργική Γραφή εισέρχεται και επίσημα στην ανοιχτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, με συνεργασία του πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας και του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (Κωτόπουλος, 2012; Kotopoulos, Iakovidou & Koumasidis, 2020). Οι δράσεις και οι συνεργασίες των Προγραμμάτων και των συνεργατών του οδήγησαν το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής της Ελλάδας να συμπεριλάβει δραστηριότητες δημιουργικής γραφής στα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών για τη Λογοτεχνία και να αναγνωρίσει τη Δημιουργική Γραφή πυλώνας τους, τόσο για το Γυμνάσιο όσο και για το Λύκειο.

[Ακολουθεί μια ιστορική αναδρομή της Δημιουργικής Γραφής όσον αφορά τη σχέση της με τα Αναλυτικά Προγράμματα και τα Προγράμματα Σπουδών: «Κωτόπουλος Τ., Βακάλη Α, 2022)]

Μέχρι το 1975 οι μαθήτριες ασκούνταν καθαρά στην «έκθεση», που αφορά αποκλειστικά την παραγωγή γραπτού λόγου με κάποιο συγκεκριμένο θέμα. Μετά το 1975 εμφανίζεται μια νέα τάση αλλά τα πρώτα βήματα αλλαγή της αντιμετώπισης του γλωσσικού μαθήματος και την εισαγωγή εγχειριδίων σε αυτό. Χαρακτηριστικό είναι ότι στα πρώτα εγχειρίδια του γλωσσικού μαθήματος για το Δημοτικό οι ασκήσεις παραγωγής γραπτού λόγου χαρακτηρίζονται ως «Σκέφτομαι και γράφω» και για το Γυμνάσιο και το Λύκειο- μετά το 1985- αναφέρονται σε «Έκφραση – Έκθεση».

Από το 1990 περίπου τα πράγματα αρχίζουν να αλλάζουν στη διδασκαλία και την εξέταση του γλωσσικού μαθήματος στο Λύκειο. Μετά το 1999, τα Αναλυτικά Προγράμματα άρχισαν να κάνουν λόγο για δημιουργικότητα και να θίγουν την επικοινωνιακή διάσταση και προτείνονται ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής, όμως στο Πρόγραμμα Σπουδών του 2000 και στο αντίστοιχο βιβλίο οδηγιών του εκπαιδευτικού δεν υπάρχουν παρόμοιες υποδείξεις. Το 2011 το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο με το καινούργιο Πρόγραμμα Σπουδών για το Νέο Σχολείο εμφανίζεται για πρώτη φορά η Δημιουργική Γραφή στο ελληνικό σχολείο, με προτεινόμενες δραστηριότητες και υποδείξεις προς τον εκπαιδευτικό. Από το σχολικό έτος 2016-2017, και για τα επόμενα διδακτικά έτη έως σήμερα, η εξέταση του μαθήματος της Γλώσσας και της Γραμματείας εξετάζονται την ίδια μέρα, με συνολική διάρκεια εξέτασης τρεις ώρες. Για τη Λογοτεχνία – Γραμματεία, στο τρίτο θέμα προτείνεται μία δραστηριότητα αναγνωστικής ανταπόκρισης και δημιουργικής γραφής, με το μαθητή να καλείται να επιλέξει. Από το σχολικό έτος 2017-2018 στις σχετικές οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Γυμνάσιο προστίθεται η διευκρίνιση σχετικά με την έννοια και τη φιλοσοφία της δημιουργικής γραφής, πως σκοπός της είναι η συγγραφική απόλαυση και την απαλλαγή από τον φόβο του σωστού ή λάθους. Στις οδηγίες για τη διδασκαλία Νεοελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Γυμνάσιο το σχολικό έτος 2019-2020 οι δραστηριότητες παραγωγής λόγου μπορούν να είναι, πέρα από αναγνωστικής ανταπόκρισης, δημιουργικής γραφής (αναδιήγηση τμήματος

ιστορίας, αλλαγή κειμενικού είδους, κτλ). Η ανακεφαλαιωτική εξέταση στα ΕΠΑ.Λ ακολουθεί του Γυμνασίου και ισχύει ό,τι ακριβώς και το 2018. Σύμφωνα με τη σκοποθεσία του Προγράμματος Σπουδών κατά το σχολικό έτος 2019-2020 στις τάξεις του ΕΠΑ.Λ ο εκπαιδευτικός ζητά δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, όπως μετασχηματισμού του αρχικού κειμένου, σελίδα ημερολογίου ή επιστολής που γράφεται από κάποιον ήρωα του αρχικού κειμένου, δημιουργία ακροστιχίδας ή ελεύθερου στίχου, κα. Στα Γενικά Λύκεια ορίζονται σχετικά ανάλογες διαδικασίες, με αφετηρία τις πρώτες τάξεις του Λυκείου.

Το καλοκαίρι του 2019, στο μάθημα «Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία στην Γ΄ τάξη Γενικού Λυκείου οι μαθητές/τριες αξιολογούνται με διαφορετικό τρόπο σε ενιαία τρίωρη εξέταση. Το τρίτο θέμα σχετίζεται μόνο με λογοτεχνικό κείμενο που αφορά στην παραγωγή ερμηνευτικού σχολίου, με το οποίο επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναπτύσσουν κρίσιμα ερωτήματα αλλά και να τοποθετούνται, να αναγνωρίζουν κειμενικούς δείκτες(αφηγηματικές τεχνικές, αφηγηματικούς τρόπους, γλωσσικές επιλογές, στοιχεία μορφής, δομή, πλοκή κ.α.).

Στις γενικές οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στις Α΄ και Β΄ Γενικού Λυκείου για το 2019-2020 δηλώνεται ότι η γλωσσική και η λογοτεχνική εκπαίδευση συνεργούν, ώστε οι μαθητές και μαθήτριες να ανταποκρίνονται σε κάθε γεγονός γραμματισμού είτε στον σχολικό ή δημόσιο ή ιδιωτικό χώρο, τόσο στο επίπεδο κατανόησης όσο και στο επίπεδο παραγωγής λόγου.

Το 2021-22 κυκλοφορεί η Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Σε ό,τι αφορά την προσέγγιση της λογοτεχνίας ως μορφωτικού αγαθού, ορίζεται ότι η αναγνωστική διαδικασία καθίσταται πνευματική και ψυχαγωγική εμπειρία, και ενεργοποιεί γνωστικές και συναισθηματικές δεξιότητες, που εκφράζονται και με την ανάληψη εργασιών δημιουργικής γραφής. Έτσι, η δημιουργική γραφή συμβάλλει στην απελευθέρωση της δημιουργικότητας των μαθητών και στην ενδυνάμωση της κριτικής τους ικανότητας, με το να μεταπλάθουν με το δικό τους τρόπο τα κείμενα, μορφοποιώντας δημιουργικά προσωπικές εμπειρίες και ιδέες μέσα από βιωματικές και παιγνιώδεις διαδικασίες. Τα Αναλυτικά Προγράμματα συνοδεύονται και από Κριτήρια Αξιολόγησης Δημιουργικής Γραφής.

Στο Γυμνάσιο επόπτρια της συγγραφής των Νέων Προγραμμάτων Σπουδών για τη Λογοτεχνία είναι η Καλογήρου Τζίνα, και στο Λύκειο επόπτης είναι ο Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος.

2.3. Η παιδαγωγική της δημιουργικής γραφής

Η παιδαγωγική της Δημιουργικής Γραφής αντιπροσωπεύει έναν σημαντικό και πολυδιάστατο τομέα της εκπαίδευσης, που επιδιώκει να αναπτύξει την ικανότητα των μαθητών να εκφράζουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις ιδέες τους μέσω του γραπτού λόγου. Η δημιουργική γραφή ενθαρρύνει τους μαθητές να ανακαλύπτουν τη φαντασία τους, να εξερευνούν θέματα και να αναπτύσσουν τις δεξιότητες τους στον γραπτό λόγο. Αυτή η παιδαγωγική προσέγγιση δεν επικεντρώνεται μόνο στη μετάδοση της λογοτεχνικής γνώσης, αλλά επιδιώκει επίσης την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της αυτοέκφρασης των μαθητών.

Η έρευνα και η πρακτική της παιδαγωγικής της δημιουργικής γραφής έχουν εμπνεύσει πολλούς εκπαιδευτικούς και ερευνητές να αναπτύξουν διάφορες προσεγγίσεις και μεθόδους. Κατά την εφαρμογή αυτών των προσεγγίσεων, είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες κάθε μαθητή, καθώς και το περιβάλλον της τάξης. Επίσης, στη σύγχρονη εποχή, η παιδαγωγική της δημιουργικής γραφής αντιμετωπίζει νέες προκλήσεις και ευκαιρίες λόγω της τεχνολογίας, καθώς οι μαθητές μπορούν να ασχολούνται με τη γραφή σε διάφορα ψηφιακά μέσα και πλατφόρμες. Επιπλέον, η ενσωμάτωση πολιτισμικών προοπτικών και πολυπολιτισμικών προσεγγίσεων μπορεί να εμπλουτίσει ακόμα περισσότερο την πρακτική της παιδαγωγικής της Δημιουργικής Γραφής.

Η άσκηση στη λογοτεχνική γραφή είναι ένα ιδιαίτερα απαιτητικό ζήτημα που με τη σειρά του απαιτεί μια ειδική παιδαγωγική. Η παιδαγωγική λοιπόν της δημιουργικής γραφής είναι ένα σχετικά πρόσφατο επιστημονικό πεδίο που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ κατά το 1980, με τους W. Bishop και του J. Moxley, που εξέφρασαν πρώτοι την ανάγκη συστηματοποίησης των μεθόδων διδασκαλίας της Δημιουργικής γραφής (Ritter, 2001). Έτσι σε μεγάλο βαθμό τα βήματα της Δημιουργικής Γραφής

στο χρόνο, στηρίχτηκαν πιο πολύ σε υποκειμενικές και εμπειρικές παραδοχές παρά σε συλλογικά και επιστημονικά πορίσματα (Giroux, 1997).

Η D.J. Donnelly ταξινομεί τις παιδαγωγικές αντιλήψεις για τη Δημιουργική γραφή με βάση τα εξής (Donnelly 2009):

1. Την παιδαγωγική της αντικειμενικότητας
2. Την παιδαγωγική της αυτοέκφρασης
3. Την παιδαγωγική της μίμησης
4. Την παιδαγωγική της αναγνωστικής ανταπόκρισης.

Αναλυτικότερα, με βάση την παιδαγωγική της αντικειμενικότητας το κείμενο αποτελεί ένα αυτόνομο σύστημα λέξεων, με ύπαρξη αντικειμενική και ανεπηρέαστη από τις προθέσεις του συγγραφέα αλλά και από τις αυταπάτες του αναγνώστη. Η παιδαγωγική της αντικειμενικότητας στηρίχθηκε στην σχολαστική και διεισδυτική ανάγνωση και επικράτησε και στα εργαστήρια Δημιουργικής γραφής (Donnelly, 2009; Dawson, 2005). Αν και η Νέα Κριτική από όπου και πηγάζει η παιδαγωγική της αντικειμενικότητας παρήλθε από το προσκήνιο, σε πολλά εργαστήρια γραφής συνεχίζει ο διδάσκοντας να αποτελεί ένα προνομιακό και υποδειγματικό αναγνώστη και το κείμενο μια λεκτική εικόνα με αυτόνομα και οργανικά στοιχεία. Στην ουσία η παιδαγωγική της αντικειμενικότητας δουλεύει το κείμενο λέξη τη λέξη, βάζοντας στο μικροσκόπιο κάθε συγγραφική επιλογή. Σημαντικό στοιχείο στην παιδαγωγική της αντικειμενικότητας είναι τα μορφικά στοιχεία των κειμένων και όχι τόσο τα θεματικά και η αισθητική συγκίνηση. Βασικό μειονέκτημα της αποτελεί η υποκειμενικότητα και ο μονομερής προσανατολισμός σε θέματα αισθητικής και των τεχνικών που την προάγουν, αλλά και ο σαφής κίνδυνος επιφανειακής προσέγγισης, χωρίς φιλοσοφικό βάθος (Haake, 1994; Graff, 1995). Συμπερασματικά στην παιδαγωγική του αντικειμενισμού η απόλυτη επιδίωξη των αντικειμενικών μορφών μπορεί να καταλήξει σε έναν έντονο υποκειμενισμό με απόλυτο κριτή τον διδάσκοντα, που απειλεί τον ασκούμενο στην συγγραφή να σιωπήσει ή να εκτροχιαστεί από τον προσωπικό του δρόμο (Donnelly, 2009).

Όσον αφορά στην παιδαγωγική της αυτοέκφρασης, πηγάζει από την Προοδευτική εκπαίδευση, η οποία και αναπτύχθηκε στις ΗΠΑ στις αρχές του 20ου αιώνα, με αρωγό τον H. Mearns. Ο Mearns ενίσχυσε την εκφραστική διάθεση των

μαθητών και αγωνίστηκε με σκοπό να αρθεί ότι τη φίμωνε, τονίζοντας τη σημασία της αυτοσυνείδησης του ατόμου (Mearns, 1935). Σύμφωνα με τον Means βασική προϋπόθεση για γράψει ο ασκούμενος είναι να στραφεί στον εαυτό του, καθώς από εκεί πηγάζει η δημιουργική του έκφραση και συνεπώς τα εργαστήρια δημιουργικής γραφής φέρουν το ρόλο ανάδυσης του μυστηριακού εαυτού του μαθητή. Η ανάδυση αυτή απαιτεί ωρίμανση και προσήλωση βέβαια (Mearns, 1935) αλλά θα πρέπει να λειτουργεί ελεύθερα και αβίαστα, δίχως κανονιστικά πλαίσια (Cowan, 2011).

Όσον αφορά στην παιδαγωγική της μίμησης, βασίζεται στην παρατήρηση των άλλων έργων. Μέσα από την παρατήρηση ο ασκούμενος διδάσκεται τα μυστικά της αφήγησης και επιχειρεί να γράψει με βάση τα όσα μόνος του αποκόμισε μέσω της προσωπικής του παρατήρησης. Η παιδαγωγική της μίμησης λοιπόν αποτελεί μια αυτοδιδασκτική μέθοδο με μόνα μέσα την παρατήρηση και τη μίμηση. Σήμερα στα εργαστήρια δημιουργικής γραφής έχει αναβιώσει η παιδαγωγική της μίμησης, όπου οι διδάσκοντες καλούν τους ασκούμενους να μιμηθούν κάποιο λογοτεχνικό έργο και έτσι βγαίνουν αναγκαστικά από τον ρόλο της αυθεντίας, καθώς το ρόλο του δασκάλου τον αναλαμβάνουν τα κείμενα (Minock, 1995). Η παιδαγωγική της μίμησης στα εργαστήρια Δημιουργικής γραφής βοηθάει τους ασκούμενους συγγραφείς να ανοίξουν το συγγραφικό τους κέλυφος, χωρίς να αναμένονται θετικές ή αρνητικές αξιολογήσεις για το έργο από τους ειδικούς. Το κείμενο αποτελεί μια πηγή νοήματος αστείρευτου, καθώς εμπεριέχει την εγγενή δυνατότητα πολλαπλών προσλήψεων (Iser, 1978).

Τέλος, η παιδαγωγική της αναγνωστικής ανταπόκρισης αναφέρει ότι ο κάθε αναγνώστης διαβάζει πάντα με την προσωπική του ματιά και ίσως θα μπορούσε και να ειπωθεί ότι διαβάζει μέρος του εαυτού του. Μέσω όμως της παιδαγωγικής της ανταπόκρισης γίνεται η προσπάθεια να καλλιεργηθεί μια αναγνωστική ικανότητα που είναι ευαίσθητη, ευέλικτη και αναδημιουργική (Donnelly, 2009). Το επίκεντρο της όποιας αξιολόγησης των κειμένων, σύμφωνα με την παιδαγωγική της αναγνωστικής ανταπόκρισης, είναι πάντα η αλληλεπίδραση και όχι η βαθμολόγησή του (Bizzaro, 1993).

2.4. Η ένταξη της Δημιουργικής Γραφής στο σχολείο (Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση)

Η Δημιουργική Γραφή είναι ένα ισχυρό εκπαιδευτικό εργαλείο που ενισχύει τη φαντασία, την αυτοέκφραση και τις δεξιότητες της κριτικής σκέψης των μαθητών. Η ένταξή του στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών συζητήσεων, καθώς παίζει ζωτικό ρόλο στην ανάπτυξη ολοκληρωμένων ατόμων και ενεργών πολιτών μέσα στην κοινωνία.

Όπως προαναφέρθηκε, η αξία της Δημιουργικής Γραφής στην εκπαίδευση έγκειται στις βελτιωμένες δεξιότητες επικοινωνίας, καθώς η δημιουργική γραφή βοηθά τους μαθητές να αναπτύξουν ισχυρές επικοινωνιακές δεξιότητες, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να εκφράσουν τις σκέψεις, τις ιδέες και τα συναισθήματά τους αποτελεσματικά. Αυτή η δεξιότητα είναι απαραίτητη σε όλες τις πτυχές της ζωής, από τις διαπροσωπικές σχέσεις έως τις επαγγελματικές (Langer, 2001). Επιπρόσθετα, η δημιουργική γραφή ενθαρρύνει τους μαθητές να σκέφτονται κριτικά, να αναλύουν πληροφορίες και να κάνουν συνδέσεις μεταξύ των εννοιών. Ενισχύει τις ικανότητες επίλυσης προβλημάτων και συμβάλλει στη βελτίωση των ακαδημαϊκών επιδόσεων (Hartley, 2008). Παράλληλα με όλα αυτά, ενισχύει τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των μαθητών, τα οποία είναι απαραίτητα για την καινοτομία και την προσαρμοστικότητα. Επιτρέπει στους μαθητές να σκέφτονται πέρα από το συνηθισμένο, οδηγώντας σε καινοτόμες λύσεις σε διάφορους τομείς (Craft, 2013). Τέλος, η Δημιουργική Γραφή βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν και να διαχειριστούν τα συναισθήματά τους, να συμπάσχουν με τους άλλους και να ενισχύσουν την συναισθηματική τους νοημοσύνη. Αυτό είναι ζωτικής σημασίας για την προσωπική ανάπτυξη και την οικοδόμηση υγιών σχέσεων (Brackett, 2017).

Σε παγκόσμιο επίπεδο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, η Δημιουργική Γραφή μπορεί να ενσωματωθεί στο πρόγραμμα σπουδών μέσω δραστηριοτήτων όπως η συγγραφή, η αφήγηση ιστοριών και οι δημιουργικές εργασίες. Αυτές οι δραστηριότητες βοηθούν τα παιδιά να αναπτύξουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες, να διευρύνουν το λεξιλόγιό τους και να ξεκινήσουν το ταξίδι τους στην γραφή (De Bono, 2009). Είναι σημαντικό να παρέχεται ένα υποστηρικτικό και μη επικριτικό περιβάλλον, επιτρέποντας στους νέους μαθητές να εκφράζονται απολύτως ελεύθερα.

Όσον αφορά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η Δημιουργική Γραφή μπορεί να συμπεριληφθεί ως μέρος μαθημάτων γλωσσικών τεχνών ή λογοτεχνίας. Το δοκίμιο, η ανάλυση ποίησης και άλλα λογοτεχνικά είδη (Χαϊκού, διηγήματα μπονσάι, επιστολές κ.α.) μπορούν να εμπλέξουν τους μαθητές στην εξερεύνηση διαφορετικών στυλ γραφής και λογοτεχνικών τεχνικών (Beard, 2019). Η ενθάρρυνση των μαθητών να διαβάζουν διάφορα είδη και να γράφουν δημιουργικά ενισχύει τη λογοτεχνική κατανόηση και την κριτική τους σκέψη.

Βέβαια, για την αποτελεσματική ενσωμάτωση της Δημιουργικής Γραφής στο πρόγραμμα σπουδών, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να λαμβάνουν κατάλληλη κατάρτιση και ευκαιρίες επαγγελματικής εξέλιξης. Τα εργαστήρια, τα συνέδρια και άλλοι σχετικοί πόροι για την παιδαγωγική της Δημιουργικής Γραφής είναι απαραίτητα (Graham, 2007). Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει επίσης να έχουν πρόσβαση σε ένα ευρύ φάσμα διδακτικού υλικού και λογοτεχνικών παραδειγμάτων, έτσι ώστε να μπορούν να παρέχουν αποτελεσματικές διδακτικές προτάσεις, ανάλογα με την βαθμίδα στην οποία διδάσκουν και τις ανάγκες των μαθητών.

Η παραγωγή λόγου ισοδυναμεί με τη γραπτή και προφορική έκφραση των μαθητών στα διάφορα είδη του λόγου και σε συγκεκριμένη επικοινωνιακή περίσταση. Τα κείμενα που διδάσκονται και καλούνται οι μαθητές να παράγουν δεν είναι εκθέσεις παραδοσιακού τύπο, αλλά καλύπτουν διαφορετικά κειμενικά είδη και απαιτούν περισσότερη δημιουργικότητα σκέψης από τους μαθητές και αφορούν και λογοτεχνικά είδη. Και ενώ τα αναλυτικά προγράμματα μιλούν για δημιουργικότητα προτείνοντας δημιουργικής γραφής ήδη από το 2000, στο αντίστοιχο βιβλίο οδηγιών του εκπαιδευτικού δεν υπάρχουν παρόμοιες υποδείξεις. (Βακάλη, περ. Νέος Παιδαγωγός, τχ 26, 2021)

Η Δημιουργική Γραφή στα ελληνικά σχολεία μπαίνει επίσημα στο Πρόγραμμα Σπουδών του 2011 για την πρώτη Λυκείου (Υ.Π.Ε.Π.Θ. 2011), όπου και προτείνονται διάφορες δραστηριότητες που μπορούν να στηρίξουν τον εκπαιδευτικό ρόλο στη δημιουργική γραφή (Συμεωνάκη 2012). Παράλληλα στο Πρόγραμμα σπουδών του 2011 για το Δημοτικό, υπάρχουν συχνά δραστηριότητες ενίσχυσης της δημιουργικής γραφής, όπως κάποια γλωσσικά παιχνίδια, θεατρικοί διάλογοι, σύνταξη άρθρων, κατασκευή αφισών κ.α. αλλά και επισκέψεις συγγραφέων στα σχολεία στα πλαίσια της ενότητας «Φιλαναγνωσία, Δημιουργική Γραφή» (Υ.Π.Ε.Π.Θ. 2011).

Μέσα από τη Δημιουργική Γραφή οι μαθητές βοηθούνται στο να διεγερθούν κατάλληλα έτσι ώστε μέσα από την δημιουργική τους φαντασία να προκληθεί η

παραγωγή λόγου με τρόπο ελεύθερο και παιγνιώδη, έξω από κάθε αξιολογικό πλαίσιο (Σουλιώτης, 1995). Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές βιώνουν τη γραφή και ανακαλύπτουν το προσωπικό τους ύφος, μέσα από ένα δημιουργικό παιχνίδι (Πασσιά & Μανδηλαράς 2001), πάνω σε μια πληθώρα λογοτεχνικών ειδών (Morley 2007).

Κυρίαρχο στοιχείο της διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής είναι η ελευθερία έκφρασης και πειραματισμού του μαθητή, χωρίς να μπαίνει σε πλαίσια αξιολόγησης ή του φόβου της αξιολόγησης. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές καλλιεργούνται πολύπλευρα, αποκτούν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και εξελίσσονται τόσο γλωσσικά, όσο και διανοητικά και συναισθηματικά (Benton 1999).

Επιπρόσθετα αξίζει να αναφερθεί ότι κατά το σχολικό έτος 2010-2011 η Περιφέρεια Εκπαίδευσης Δυτικής Μακεδονίας μαζί με το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Δημιουργικής Γραφής, εφάρμοσε ένα πρόγραμμα δημιουργικής γραφής σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στα πλαίσια του προγράμματος αυτού οι φοιτητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς των επιλεγμένων τάξεων διδάσκουν δημιουργική γραφή. Κατά το σχολικό έτος 2012-2013, πέρα από τους φοιτητές και εκπαιδευτικούς, στο όλο πόνημα συμμετείχαν και κάποιοι συγγραφείς, ποιητές, σεναριογράφοι και στιχουργοί. Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι μαθητές καλούνται να παράγουν ποιητικό ή πεζό λόγο μέσα από παιχνίδια που λαμβάνουν χώρα σε μια ευχάριστη ατμόσφαιρα ελεύθερης έκφρασης (Κωτόπουλος Γ., 2014).

Συμπερασματικά, η Δημιουργική Γραφή αποτελεί βασικό συστατικό της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η συμπερίληψή της όχι μόνο ενισχύει τις δεξιότητες επικοινωνίας και κριτικής σκέψης, αλλά επίσης καλλιεργεί τη δημιουργικότητα και τη συναισθηματική νοημοσύνη. Με την ενσωμάτωση της δημιουργικής γραφής στο πρόγραμμα σπουδών και την παροχή επαγγελματικής ανάπτυξης για τους εκπαιδευτικούς, τα σχολεία μπορούν να προετοιμάσουν τους μαθητές να ευδοκιμήσουν σε έναν περίπλοκο και συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο.

Για αυτό προβάλλει για άλλη μια φορά ο ρόλος των δασκάλων κάθε βαθμίδας να διδάξουν στα παιδιά τον τρόπο και την αξία της έκφρασης και της επικοινωνίας, τη δύναμη του λόγου και της γραφής. Οι λέξεις έχουν τη δύναμη και τη θέση που τους δίνουμε στη ζωή και τη σκέψη μας και η γραφή μέσα στον προσωπικό και τον ιστορικό χρόνο μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς και σταθερή αξία. (Βακάλη Α., 2021) Η αισιοδοξία του εκπαιδευτικού κόσμου είναι να οδηγηθούμε σε μια δημιουργική πραγματικότητα που θα σέβεται τις ανάγκες του σύγχρονου κόσμου και

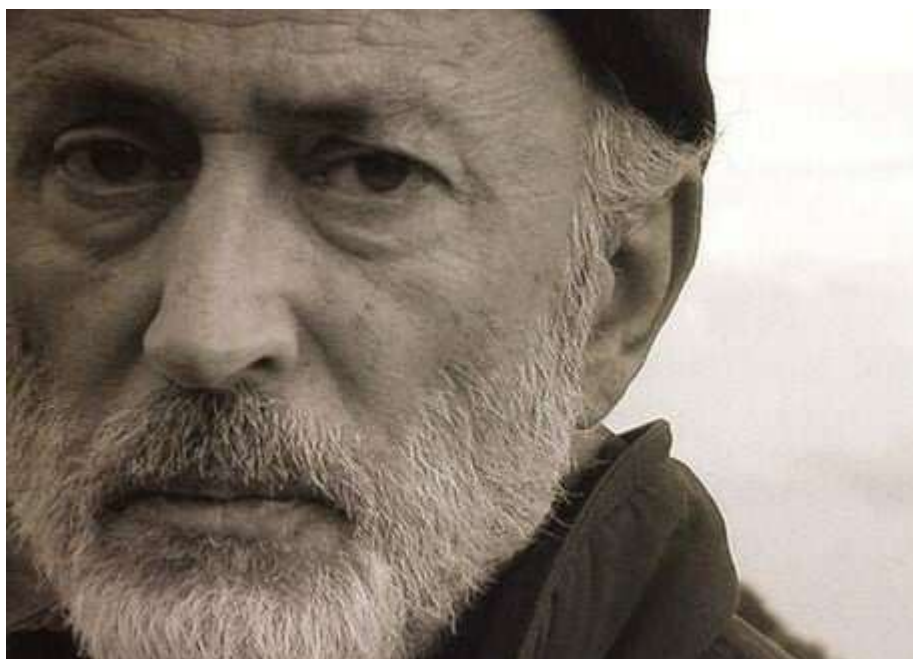
του σύγχρονου παιδιού, ενώ παράλληλα θα ακολουθεί τις διεθνείς επιστημονικές επιταγές σχετικά με τη Γλωσσολογία, την Αφηγηματολογία και τη Δημιουργική Γραφή. (Βακάλη Α. .2021)

3. Το έργο και η βιογραφία του Αργύρη Χιόνη

3.1. Βιογραφικά στοιχεία

Ο Αργύρης Χιόνης γεννήθηκε στην Αθήνα και συγκεκριμένα στα Σεπόλια, από γονείς νησιώτες, εσωτερικούς μετανάστες, τον Απρίλιο του 1943 και πέθανε τον Δεκέμβριο του 2011, σε ηλικία 68 ετών. Μεγάλωσε σε μια φτωχή οικογένεια και για το λόγο αυτό αναγκάστηκε να σταματήσει το Γυμνάσιο, για να εργαστεί. Αργότερα, ολοκλήρωσε τη φοίτησή του στο Γυμνάσιο, σε νυχτερινό σχολείο. Όταν έγινε η διδακτορία στην Ελλάδα σε ηλικία 23 ετών, φεύγει στο εξωτερικό, όπου και βιοπορίζεται σε διάφορες πόλεις (Παρίσι, Άμστερνταμ) και με διάφορες εργασίες. Παράλληλα, με κρατική υποτροφία, παρακολούθησε τη Σχολή Ιταλικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ. Γνώριζε πολλές γλώσσες, όπως αγγλικά, γαλλικά, ιταλικά, ισπανικά και ολλανδικά και υπήρξε ένας πολυγραφότατος ποιητής και πεζογράφος και ακολουθούν Το 1977 επέστρεψε στην Ελλάδα, όπου εργάστηκε ως μεταφραστής ως το 1982. Την ίδια χρονιά προσλήφθηκε, κατόπιν διαγωνισμού, ως μεταφραστής, στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις Βρυξέλλες, όπου έζησε επί μια δεκαετία. Το 1992 παραιτήθηκε από τη θέση του στις Βρυξέλλες και αποσύρθηκε στο Θροφαρί Κορινθίας, όπου αφοσιώθηκε ως το τέλος της ζωής του στη γραφή στη ζωγραφική και στη γη. (Εργαστήριο Νεοελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, 2017)

Αποτελεί έναν από τους ποιητές της λεγόμενης γενιάς του '70, ο οποίος αναγνωρίστηκε όψιμα από το αναγνωστικό κοινό (τέλη της δεκαετίας του 2000), αλλά μέχρι σήμερα έχει αναγνωριστεί πλήρως η σημαντικότητα του έργου του.

Εικόνα 1. Ο Αργύρης Χιόνης

3.2. Το έργο του

Εκδίδει την πρώτη ποιητική του συλλογή στην ηλικία των 23 ετών, με τίτλο «Απόπειρες Φωτός». Βραβεύτηκε με το Βραβείο του περιοδικού *Διαβάζω* το 2007 για το βιβλίο του «*Όντα και μη όντα*» και με το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος το 2009 για το βιβλίο του «*Το οριζόντιο ύψος και άλλες αφύσικες ιστορίες*», ενώ ποιήματα και αφηγήματά του έχουν μεταφραστεί σε διάφορες ευρωπαϊκές γλώσσες. Πέντε χρόνια μετά τον θάνατό του η εκδότρια Γιώτα Κριτσέλη επιμελήθηκε και εξέδωσε τα τελευταία του αφηγήματα με τίτλο «*Έχων σώας τας φρένας και άλλες τρελές ιστορίες*» (2016). Παρακάτω παρουσιάζεται συνολικά η εργογραφία του Αργύρη Χιόνη (Εργαστήριο Νεοελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, 2017):

Ποίηση:

- ❖ *Απόπειρες φωτός*, Αθήνα, Δωδεκάτη ώρα, 1966:
- ❖ *Σχήματα Απουσίας*, Αθήνα, Αρίων, 1973.
- ❖ *Μεταμορφώσεις*, έκδοση του ιδίου, Αθήνα 1974.
- ❖ *Τύποι ήλων*, Θεσσαλονίκη, Εγνατία / Τραμ, 1978.

- ❖ *Λεκτικά τοπία*, Αθήνα, Καστανιώτης 1983.
- ❖ *Σαν τον τυφλό μπροστά στον καθρέφτη*, Αθήνα, Υάκινθος, 1986.
- ❖ *Εσωτικά τοπία*, Αθήνα, Νεφέλη, 1991,1999.
- ❖ *Ο ακίνητος δρομέας*, Αθήνα, Νεφέλη, 1996, 2000.
- ❖ *Ιδεογράμματα*, Θεσσαλονίκη, Τα τραμάκια, 1997.
- ❖ *Τότε που η σιωπή τραγούδησε και άλλα ασήμαντα περιστατικά*, Αθήνα, Νεφέλη, 2000.
- ❖ *Στο υπόγειο*, Αθήνα, Νεφέλη, 2004.
- ❖ *Η φωνή της σιωπής: Ποιήματα 1966-2000*, Αθήνα, Νεφέλη, 2006.
- ❖ *Μέρες ποίησης* [συλλογικό έργο], Αθήνα, Γαβριηλίδης, 2007.
- ❖ *Ό,τι περιγράφω με περιγράφει*, Ποίηση δωματίου, Αθήνα, Γαβριηλίδης, 2010.
- ❖ *Παίγνια* [συλλογικό έργο], Αθήνα, Futura, 2011.

Αφηγήματα:

- ❖ *Ιστορίες μιας παλιάς εποχής που δεν ήρθε ακόμα*, Αθήνα, Αιγόκερως, 1981.
- ❖ *Ο αφανής θρίαμβος της ομορφιάς*, Αθήνα, Πατάκης, 1995.
- ❖ *Τρία μαγικά παραμύθια*, Αθήνα, Πατάκης, 1998.
- ❖ *Όντα και μη όντα*, Αθήνα, Γαβριηλίδης, 2006.
- ❖ *Περί αγγέλων και δαιμόνων*, Αθήνα, Γαβριηλίδης, 2007.
- ❖ *Το οριζόντιο ύψος και άλλες αφύσικες ιστορίες*, Αθήνα, Κίχλη, 2008.
- ❖ *Το μήνυμα και άλλες δύο φάρσες – Ο ρήτορας ή ο κανιβαλισμός: Αυτός εκτός και εντός του κοστουμιού του (τρία μονόπρακτα)*, Αθήνα, Κίχλη, 2009.
- ❖ *Έχων σώας τας φρένας και άλλες τρελές ιστορίες*, εκδόσεις Κίχλη 2016.

Μεταφράσεις:

- ❖ Octavio Paz, (Οκτάβιο Πας), *Ποιήματα*, Αθήνα, Σπηλιώτης, 1981.
- ❖ Howard Fast, *Οι μετανάστες*, Αθήνα, Bell, 1981.
- ❖ Jeffrey Archer, *Κάιν και Άβελ*, Αθήνα, Bell, 1982.
- ❖ Russel Edson, *Όταν το ταβάνι κλαίει* (ποίηση). Αθήνα, Αιγόκερως, 1986.
- ❖ Roberto Juarroz, *Κατακόρυφη ποίηση*, Θεσσαλονίκη, Τα τραμάκια, 1997.
- ❖ Jane Austen, *Περηφάνια και Προκατάληψη*, Αθήνα, Πατάκης, 1997, 2000.
- ❖ Henri Michaux, *Με το αγκίστρι στην καρδιά*, Αθήνα, Γαβριηλίδης, 2003.
- ❖ *Ξένη ποίηση του 20ού αιώνα* [συλλογικό έργο, ανθολόγηση Μαρία Λαϊνά, συλλογική μετάφραση]. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2007.

- ❖ Nikanor Parra, *Ποιήματα επείγουσας ανάγκης*, Αθήνα, Γαβριηλίδης, 2008.
- ❖ Έχει επίσης μεταφράσει ολόκληρη την αρχική σειρά του κόμικ Αστερίξ και ένα μεγάλο μέρος της σειράς του κόμικ Ιζνογκούντ.

3.3. Ο Χιόνης ως ποιητής και ως διηγηματογράφος

Ο Αργύρης Χιόνης διεκδικούσε ένα ενιαίο ποιητικό σύμπαν, είτε λόγω του ύφους του, είτε της θεματικής που επαναλαμβάνεται, είτε της «ασάφειας των ορίων» που χαρακτηρίζει το έργο του, λόγω της ρευστότητας των ειδολογικών συμβάσεων και της τεχνοτροπίας που διατρέχει το έργο του, είτε λόγω της συνομιλίας του με άλλα έργα. (Γιάννης Στρούμπας, *Η ασάφεια των ορίων*, σ. 44-45, 211-212, 220-245)

Στα κείμενά του ισχύει η έμφαση στη μετάλλαξη και στην απροσδόκητη ανατροπή και η εμμονή στην κατάργηση των ορίων ανάμεσα στο αφηρημένο και στο συγκεκριμένο. Διαθέτοντας σαράντα χρόνων παρουσία στο χώρο της ποίησης («Η φωνή της σιωπής 1966-2006», Νεφέλη) ο Αργύρης Χιόνης ακόμα και όταν χρησιμοποιεί τον πεζό λόγο, η λειτουργία της τέχνης που καλλιεργεί παραμένει κατά κύριο λόγο ποιητική. Ένας ποιητής, που όταν προσέρχεται στην πρόζα, διατηρεί στο ακέραιο την ένταση της φαντασίας και της ποιητικότητας της γλώσσας του, τη μείξη ετερόκλητων υλικών, την αποδέσμευση από τον ορθολογισμό.

Για παράδειγμα, στο οπισθόφυλλο της συλλογής «Όντα και μη όντα» προειδοποιεί τον αναγνώστη ότι στις σελίδες της «αναμιγνύονται όλα, σχεδόν, τα είδη του λόγου, καταργώντας τα μεταξύ τους όρια». Και στο εισαγωγικό κείμενο της συλλογής του «Το οριζόντιο ύψος και άλλες αφύσικες ιστορίες» (2008), ο αυτοβιογραφούμενος συγγραφέας προειδοποιεί και πάλι τον αναγνώστη για τη διακειμενική του επιδεξιότητα, αποδίδοντας «το χάρισμα να χτίζει, με εντελώς παράταιρα υλικά, απίστευτες ιστορίες και να τις αφηγείται με πειστικό τρόπο» στο οικογενειακό του περιβάλλον.

Ο Χιόνης εκπροσωπεί μian από τις ισχυρότερες φωνές όχι μόνο της γενιάς του 1970, αλλά και ευρύτερα της νεώτερης ελληνικής ποίησης, και το γεγονός αυτό δεν τον απέτρεψε από το να επιδοθεί κατ' επανάληψη και στην πρόζα, όπου κατόρθωσε πάντοτε να διατηρήσει κάτι από την αιφνιδιαστική λάμψη των στίχων του. Βαθιά υπαρξιακός, ο Χιόνης καγχάζει όποτε βρεθεί στα ποιήματά του αντιμέτωπος με τη

φθορά του χρόνου και τον πανικό του θανάτου, γελάει στραβά με τα όνειρα και τις αναμνήσεις του, ποτίζει με δηλητήριο την ανασφάλεια της μοναξιάς και της τέχνης του, ενώ την ίδια ώρα νοιάζεται για το πώς θα καλλιεργήσει ένα κομμάτι γης, παρακολουθεί εκσταστικά έναν ανθισμένο καρπό ή ατενίζει ρεμβαστικά έναν μακρινό ορίζοντα. Τα δεδομένα αυτά, μαζί με ένα στοιχείο παραλόγου που συναντάμε από την αρχή στην ποίησή του, θα μεταφερθούν σχεδόν ακέραια και στην πεζογραφία του] (Χατζηβασιλείου, Β. 2017)

Η σύγχρονη μοναξιά, η απελπισία, η διάψευση των προσδοκιών, ο αποπροσανατολισμός, η αλλοτρίωση, η απάθεια, στοιχεία όλα τους που οδηγούν σε αδιέξοδα, είναι κεντρικά θέματα στο έργο του Χιόνη. Πλάι σε αυτά στέκει η φυσιολατρική διάθεση του δημιουργού, συνήθως αντιδιαστελλόμενη στα σύγχρονα ασφυκτικά αστικά περιβάλλοντα, με διάθεση στοχαστική. Τα θεματικά ενδιαφέροντα του ποιητή υπηρετούνται από ποικίλες τεχνικές. Τα παίγνια, το χιούμορ, η ειρωνεία, ο αυτοσαρκασμός, η γλωσσοπλασία αντιμάχονται τη μελαγχολία που προκαλείται από τα σύγχρονα δεινά. Κυριολεξία και μεταφορά συμπλέκονται σε μείγμα εκρηκτικό, θεματικοί όροι διυλίζονται στο έπακρο, οι δισημίες ευνοούν την πολυεπίπεδη σημασιολογική λειτουργία. Κι όλα αυτά υπηρετούνται από ικανά σε αριθμό και ποιότητα εκφραστικά μέσα: εμπνευσμένες μεταφορές, προσωποποιήσεις, παρομοιώσεις, εντυπωσιακές εικόνες, σημαίνουσες επαναλήψεις, σχήματα κύκλου, ομοηχίες, λογοπαίγνια, παρηγήσεις, οξύμωρα, σε λόγο μάλιστα που βηματίζει ρυθμικά, ακόμη και στην πεζολογική του μορφή». (Μουσόπουλος, Θ. 2021)

Ακόμα και τα ίδια θέματα διατρέχουν την ποίηση και την πεζογραφία του Χιόνη, όπως για παράδειγμα η απόδοση ανθρώπινων ιδιοτήτων σε αντικείμενα. (κορυφώνεται ίσως στη συλλογή Όντα και μη Όντα. Στο πεζό του «Έχων σώας τα φρένας» της ομότιτλης συλλογής του, το τραπέζι έχει συμπεριφορά όντος. (ο αφηγητής φτάνει να το καταστήσει γενικό κληρονόμο του ως το πιο πιστό τετράποδο- παίζει και με την ετυμολογία της λέξης ο Χιόνης). Στο ποίημα Η' από τη συλλογή Μεταμορφώσεις, σελ. 122, το τραπέζι μοιράζεται τα βάσανά του και την αγωνία του αφανισμού της ύπαρξης. «...η μόνη μου φροντίδα είναι ν' αντέξω/ στο βάρος των αγκώνων και στις γροθιές τους/Να σφίξω τις αρθρώσεις μου να μην παραπατώ/ να πνίξω μέσα μου να μην τ' ακούσουν το τρίξιμο του σαρακιού/ Ν' απομακρύνω έτσι όσο γίνεται την ώρα της φωτιάς». Παραμένοντας στη συλλογή Έχων σώας τας φρένας, εμπεριέχεται το διήγημα «Περί μαχαιριών». Στην ποιητική

συλλογή *Εσωτικά τοπία* υπάρχει ενότητα που επιγράφεται «Περί μαχαιριών» και αποτελείται από δεκατρία ποιήματα (σελ 421-433). Πέρα από το μαχαίρι, και άλλα θέματα εμφανίζονται τόσο στα ποιήματα όσο και στα πεζά του: **η πέτρα**, στο ΑΚΟΜΑ ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΕΤΡΕΣ , *Η Φωνή της σιωπής*, σελ 301-303 και στο πεζό, ΜΙΑ ΠΕΤΡΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΤΙΠΟΤΑ ΝΑ ΧΑΣΕΙ, ΜΕΧΡΙ ΠΟΥ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕ ΕΝΑΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΚΟΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΧΑΣΕ, *Το οριζόντιο ύψος*, σελ 59-67. **Ο καθρέφτης**, (ΣΑΝ ΤΟΝ ΤΥΦΛΟ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ, Α΄, ΣΕΛ 311 και το πεζό Οι δαίμονες του καθρέφτη, *Όντα και μη όντα*, σελ 91-97). **Το υπόγειο** (XXIV, σελ 273) και τίτλος συλλογής *ΣΤΟ ΥΠΟΓΕΙΟ*) **Η απουσία**, (στην ενότητα Μικρή φυσική ιστορία, στη συλλογή *Σαν τον μπροστά στον καθρέφτη*, τυφλό ΙΓ΄, σελ 363 και Η Απουσία, Οριζόντιο ύψος, σελ 41-48). **Ο πάνθηρας** (I, Ο μαύρος πάνθηρας, από την ενότητα Μικρή φυσική ιστορία της ποιητικής συλλογής ΣΑΝ ΤΟΝ ΤΥΦΛΟ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ, *Η φωνή της σιωπής*, σελ 360 και Ο μαύρος πάνθηρας, *Όντα και μη όντα*, σελ 67-76.) και **το μαχαίρι** (Περί μαχαιριών, στο *Έχων σάσας τας φρένας*, σελ 71-91 και πάλι Περί μαχαιριών, ενότητα με δεκατρία ποιήματα με θέμα το μαχαίρι, σελ 419-433, στη συγκεντρωτική έκδοση *Η Φωνή της σιωπής*).

Ακόμα, η ασάφεια των ορίων μεταξύ τρέλας και λογικής, η παιγνιώδης διάθεση παρά το υπαρξιακό βάθος χαρακτηρίζουν ποιήματα και πεζά του.

Η Ελισάβετ Κοτζιά, στην κριτική της για την Πολιτεία λαβύρινθος, εφ. Καθημερινή, 21/1/2021, γράφει: « ...είναι πολύ ιδιαίτερος καλλιτέχνης. Διότι, ανεξαρτήτως του είδους του κειμένου – βιογραφικού, αυτοβιογραφικού ή μυθοπλαστικού-, όλα τους επιτυγχάνουν να δημιουργήσουν την ίδια ευφορική διάθεση την οποία προκαλεί μια αφήγηση, όταν κατορθώνει να ακροβατεί πάνω στην κόψη του ξυραφιού και όταν μπορεί και ίπταται πάνω στα κύματα του ανάλαφρου αιθέρα.»

Βάζοντας μία μικρή άνω τελεία, για τον Χιόνη «δεν υπάρχει μεγαλύτερος φόβος από το σάπισμα πριν τη θανά, δηλαδή την νέκρωση της ψυχής πριν τον φυσικό θάνατο»: Ο ίδιος, εξάλλου, σε συνέντευξή του (<https://www.youtube.com/watch?v=IrxuBJo85Fw>) αυτοχαρακτηρίστηκε ως χοϊκός ποιητής, δηλαδή πιστεύει στην αθανασία της ύλης, στην αέναη ανακύκλωση των υλικών. Δήλωσε χαρακτηριστικά: «Όσο ζω, γράφω ποιήματα-όνειρα πάνω στα χρώματα. Όταν με καταπιούν τα χρώματα και χουμποποιηθώ, θα τροφοδοτώ ως λίπασμα νέα όνειρα ζωής». (Κατερίνα Αγγελιδάκη, συνέντευξη του Αργύρη Χιόνη, Ελευθεροτυπία, Φεβρουάριος 2010)

Η γραφή, λοιπόν, είναι για αυτόν μια μορφή αντίστασης μέσα από τη δημιουργία. «Κάθε λέξη είναι μία αχτίδα. Κάθε ποίημα μία απόπειρα φωτός.» (Η Φωνή Της Σιωπής, σελ 2)

Μπορεί κανείς να δει ενδεικτικά πώς δίνεται το πνευματικό σκοτάδι, ο θάνατος, που είναι για τον Χιόνη η αλλοτρίωση, σε ένα πεζό και σε ένα ποίημά του, πώς ειρωνεύεται τον εφησυχασμό, και ζητά επαγρύπνηση.

«Ώ ναι, ξέρω καλά πώς δέν χρειάζεται καράβι για νά ναυαγήσεις, πώς δέν χρειάζεται ωκεανός για νά πνιγείς. /Υπάρχουνε πολλοί πού ναυαγήσαν μέσα στό κοστούμι τους, μέσ στή βαθιά τους πολυθρόνα, πολλοί πού για πάντα τούς σκέπασε τό πουπουλένιο πάπλωμά τους./Πλήθος άμέτρητο πνίγηκαν μέσα στή σούπα τους, σ' ένα κουπάκι του καφέ, σ' ένα κουτάλι του γλυκοῦ... Άς εἶναι γλυκός ό ὕπνος τους ἐκεῖ βαθιά πού κοιμοῦνται, ἄς εἶναι γλυκός κι άνόνειρος./ Κι ἄς εἶναι ἑλαφρύ τό νοικοκυριό πού τούς σκεπάζει.» (Η Φωνή Της Σιωπής), σελ 321

και

Στη συλλογή διηγημάτων του *Το οριζόντιο ύψος και άλλες αφύσικες ιστορίες* και συγκεκριμένα στο διήγημα «Υπήκοοι δίχως βασιλιά» δίνει δύο επιμύθια στο τέλος: «Πριν σκύψεις, σκέψου» και «Αν θέλεις βασιλιά, ντε και καλά, γίνε υπήκοος του εαυτού σου»

Ίσως, πριν προτείνουμε οποιαδήποτε διδακτική πρόταση στα παιδιά, θα μπορούσε να ακουστεί η φωνή του Αργύρη Χιόνη που τη διασώζει το Αρχείο «Αργύρη Χιόνη» του Πανεπιστημίου Πατρών. (Ο Χιόνης πέρασε στο Ηράκλειο την τελευταία παγκόσμια μέρα ποίησης που έμελλε να ζήσει, καθώς στις 21.3.2011 πήγε στο Ηράκλειο προσκεκλημένος του Βιβλιοπωλείου «Ελευθερουδάκης» για να διαβάσει ποιήματα. Με πρωτοβουλία του φιλόλογου κ. Δημήτρη Περοδασκαλάκη ο Χιόνης επισκέφθηκε την Α΄ Λυκείου του τότε Πειραματικού και νυν Προτύπου Γενικού Λυκείου, διάβασε ποιήματά του, μίλησε με τους μαθητές και απήγγειλε ένα πρωτόλειο ανέκδοτο ποίημά του το οποίο ηχογραφήθηκε.) [(Εργαστήριο Νεοελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, 2017): <https://eatt.philology.upatras.gr/audio-and-images/ena-adimosiefto-protoleio-poiima-tou-argyri-ch/>]

4. Διδακτική πρόταση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με βάση το έργο του Αργύρη Χιόνη

Οι διδακτικές προτάσεις των πεζών και ποιητικών κειμένων της παρούσας εργασίας στηρίζονται στα παρακάτω έργα του Αργύρη Χιόνη:

Αφηγήματα:

ΑΡΓΥΡΗΣ ΧΙΟΝΗΣ, ΤΟ ΟΡΙΖΟΝΤΙΟ ΥΨΟΣ και ΑΛΛΕΣ ΑΦΥΣΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ, με σχέδια της Εύης Τσακνιά, εκδόσεις Κίχλη, 2011

ΑΡΓΥΡΗΣ ΧΙΟΝΗΣ, ΟΝΤΑ ΚΑΙ ΜΗ ΟΝΤΑ, εκδόσεις Γαβρηλίδης, 2006

ΑΡΓΥΡΗΣ ΧΙΟΝΗΣ, ΕΧΩΝ ΣΩΑΣ ΤΑ ΦΡΕΝΑΣ, και άλλες τρελές ιστορίες, εκδόσεις Κίχλη, 2016

ΑΡΓΥΡΗΣ ΧΙΟΝΗΣ, Η πολιτεία Λαβύρινθος, εκδόσεις Κίχλη, 2020

Ποίηση

ΑΡΓΥΡΗΣ ΧΙΟΝΗΣ, Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ, ΠΟΙΗΜΑΤΑ 1996-2000, εκδόσεις Νεφέλη, 2006

4.1. Διδακτικές προτάσεις με βάση τα πεζά του Αργύρη Χιόνη

Η πρώτη διδακτική πρόταση ακολουθεί τους γενικούς στόχους του νέου Προγράμματος Σπουδών και έχει ως κύριο στόχο την επαφή και εξοικείωση των μαθητών/ών του γυμνασίου με τα λογοτεχνικά έργα, την καλλιέργεια της αισθητικής, της δημιουργικότητας και του κριτικού πνεύματος (όπως αναφέρεται και στο ΦΕΚ 5871B/15-12-2021). Ειδικότερα προτείνεται να μελετηθούν δεκαοχτώ μικρά διηγήματα του Αργύρη Χιόνη, μέσα από τα οποία μπορεί να διαφανεί όλο το εύρος της θεματολογίας του έργου του συγγραφέα και εννέα ποιήματα.

Τα διηγήματα που επιλέχθηκαν στην παρούσα διδακτική πρόταση είναι από τις συλλογές *Οριζόντιο Ύψος και άλλες αφύσικες ιστορίες*, τη συλλογή *Όντα και μη Όντα*, τη συλλογή *Έχων σώας τας φρένας* και τέλος τη συλλογή *Η Πολιτεία Λαβύρινθος*. Με αυτόν τον τρόπο έγινε προσπάθεια να συμπεριληφθεί ένα μέρος διηγημάτων του Αργύρη Χιόνη μέσα σε ένα πλαίσιο, που μπορεί να βοηθήσει τους

μαθητές, και όχι μόνο, να γνωρίσουν συνολικά το έργο του συγγραφέα μέσα από ασκήσεις δημιουργικής γραφής.

Πριν προχωρήσουμε στο κάθε μικρό διήγημα και την προτεινόμενη άσκηση, θα αναφέρουμε κάποια στοιχεία για τις τέσσερις αυτές συλλογές διηγημάτων του Αργύρη Χιόνη. Αρχικά το **Οριζόντιο Ύψος** αποτελεί ένα κομψοτέχνημα λόγου που απευθύνεται τόσο σε μικρά όσο και σε μεγάλα παιδιά. Όλα τα κείμενα της συλλογής αυτής έχουν ένα βαθύ και αλληγορικό νόημα και δημιουργούν έναν ιδιαίτερο κόσμο με κυρίαρχο στοιχείο την φύση. Το «οριζόντιο ύψος και άλλες αφύσικες ιστορίες», κέρδισε το κρατικό βραβείο διηγήματος 2009 και περιλαμβάνει μικρά διηγήματα που τις περισσότερες φορές μοιάζουν πολύ με παραμύθια. Στο έργο του αυτό η νεωτερικότητα πηγάζει από την ίδια την παράδοση ακόμα και όταν την ανατρέπει. Τα έντεκα μικρά διηγήματα της συλλογής αυτής τελειώνουν με ένα επιμύθιο, που αποτελεί μια φράση που συνοψίζει βαθιά νοήματα. Μέσα από τη συλλογή αυτή και σε πείσμα των καιρών ο υπό μελέτη συγγραφέας διασώζει το όνειρο και εισάγει χιουμοριστική διάθεση κάνει το υπαρξιακό βάρος διαχειρίσιμο. Σε πολλά σημεία των διηγημάτων υπάρχουν λεκτικά παιχνίδια, κάτι που αποτελεί και χαρακτηριστικό της ποίησης του '70. Επιπρόσθετα, αν και όλα τα διηγήματα γράφονται σε πεζό λόγο, εντούτοις υπάρχουν πολλά από τα συστατικά της ποίησης, όπως ο λιτός και πυκνός λόγος, η μουσικότητα των λέξεων.

Όσον αφορά το ύφος του βιβλίου αυτού, σε σκεπάζει με μια χαμηλόφωνη μελαγχολία αλλά ταυτόχρονα υποβαθμίζει πολλά από τα δυσάρεστα αισθήματα, όπως η απουσία, η εξουσία και η φθορά, μέσα από μυθοποιητικά στοιχεία, τόσο καλά μαστορεμένα, που αρχικά έχεις την αίσθηση ως αναγνώστης ότι όλα κυλούν παραμυθένια. Μέσα λοιπόν από το παραμύθι ο υπό μελέτη συγγραφέας καταφέρνει να κάνει σοβαρό φιλοσοφικό στοχασμό, χωρίς το ασήκωτο ενίοτε βάρος του. Θα μπορούσε ίσως και να ειπωθεί ότι τα διηγήματα αυτά λειτουργούν και ως παραβολές για θέματα όπως η φύση, η ζωή, ο θάνατος, η ιστορική μνήμη. Υπάρχουν πολλά σημεία υπερρεαλιστικά, τα οποία και δημιουργούν συχνά αυτή την ανάλαφρη ατμόσφαιρα στα δύσκολα θέματα που καταπιάνεται.

Συμπερασματικά, οι αφύσικες ιστορίες συμβαδίζουν με την παράδοση της σύντομης αφήγησης, αρκετές αρχίζουν με το διαχρονικό και άχρονο παραμυθοξεκίνημα «μια φορά και έναν καιρό» και «ήταν κάποτε», άλλες μιλάνε σε πρώτο

πρόσωπο, ενώ δυο αντλούνται από την μυθολογία. Όλες κλείνουν με ένα ή δύο επιμύθια που δεν στερούνται πνεύματος. Το ύφος τους είναι λιτό χωρίς οι λέξεις ή τα νοήματα να περιττεύουν ούτε στο ελάχιστο. Πολλοί από τους πρωταγωνιστές του είναι φυτά (το κυπαρίσσι και η αγριάδα, το μπονσάι, τα δέντρα, η παπαρούνα), μια πέτρα που δεν είχε τίποτα να χάσει, ένας ανδριάντας, πρόσωπα του μύθου και μια ανατρεπτική μηχανή («Η ζωοποιός κρεατομηχανή»). Υπάρχουν πολλές και δυνατές εικόνες σε όλο το έργο ιδιοσυστασία τους.

Όσον αφορά τη συλλογή διηγημάτων *Όντα και μη όντα*, περιλαμβάνει κείμενα που διακατέχονται από ένα παιγνιώδη χαρακτήρα. Οι μορφές που πρωταγωνιστούν στα μικρά αυτά διηγήματα ευφάνταστες και λαμβάνει χώρα ένα αριστοτεχνικά δοσμένο παιχνίδι γύρω από τη φύση και τις ιδιότητες των όντων. Τα παιγνιώδη αυτά στοιχεία και η παρωδιακή χρήση τους κάνουν τα Όντα και μη Όντα μια συγκριτική γραφή που στηρίζεται περισσότερο στη διαφορά παρά στην ομοιότητα, από τα παλαιότερα ζωολογία, τα εγκυκλοπαιδικά λήμματα, αλλά και από τη νεότερη παράδοση των φανταστικών ζωολογιών, κυρίως από το *Βιβλίο των φανταστικών όντων* του Μπόρχες – το έργο δηλαδή με το οποίο τα *Όντα και μη όντα* αναπτύσσουν έναν δημιουργικό διάλογο.

Βέβαια στην περίπτωση των όντων του Αργύρη Χιόνη, όλα τα όντα που περιγράφει δεν είναι φανταστικά αλλά και πραγματικά και μη όντα. Ειδικότερα από τα είκοσι τρία μικρά διηγήματα τα επτά έχουν να κάνουν με όντα φανταστικά, όπως για παράδειγμα ο βασιλίσκος, τα τέσσερα με είδη φυτικά (όπως τα αιωνόβια δέντρα) και επτά είναι ζώα κανονικά και υπαρκτά (όπως οι χελώνες ή οι πυγολαμπίδες). Όσον αφορά τα μη όντα εκπροσωπούνται με δύο αφηρημένες έννοιες («Το σεκλέτι», «Οι συμφορές»), με ένα φυσικό φαινόμενο, («Βροχή δωματίου») και δύο αντικείμενα («Οι εμβάδες», «Το draaiorgel»).

Σε όλα λοιπόν αυτά τα όντα ή μη όντα ο Αργύρης Χιόνης δίνει μια ρευστή διάσταση, συνήθως ανάμεσα σε δύο πόλους (όνομα, δοσμένη ιδιότητα και μια άλλη ταυτότητα). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι ανεμώνες που όπως χαρακτηριστική αναφέρει ο Χιόνης: «πεπεισμένες ότι είναι πράγματι κόρες του ανέμου, ξεχνούν τη φύση τους, εγκαταλείπουν το μίσχο τους, γίνονται πεταλούδες κι αρχινούν από λουλούδι σε λουλούδι να πετούνε».

Ακόμη αξιοσημείωτη της συλλογής αυτής των μικρών διηγημάτων είναι ότι τα κείμενα μιμούνται σε κάποιο βαθμό τη δομή και τη μορφή του εγκυκλοπαιδικού λήμματος, όπως χαρακτηριστικά φαίνεται στις χελώνες ή το αλογάκι της Παναγίας. Συνδυάζοντας όμως με έναν ιδιαίτερα δημιουργικό τρόπο πραγματικά στοιχεία της βιολογίας του ζώου με συμβολικές ιδιότητες, ο Χιόνης υπονομεύει πλήρως τη λογική του εγκυκλοπαιδικού λήμματος, που φαίνεται σε κάποιο βαθμό να το μιμείται.

Έτσι λοιπόν στα Όντα και μη Όντα, υπάρχει ένα αέναο παιχνίδι και μια παρωδιακή υφή που συγκαλύπτει τα άλλα σοβαρότερα θέματα. Με άλλα λόγια σε όλα αυτά τα διηγήματα υπάρχει ένα βαθύτερο επίπεδο, μια κεντρική ιδέα που είναι εντελώς διαφορετική από το θέμα που προβάλλει στην επιφάνεια του κειμένου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το «Αλογάκι της Παναγίας», που ενώ φαίνεται να περιγράφει τη βιολογία αυτού του εντόμου στην πραγματικότητα το θέμα είναι ότι στον κόσμο των ανθρώπων τα θηλυκά καταβροχθίζουν τα αρσενικά μετά την τεκνοποίηση.

Συμπερασματικά στο βιβλίο αυτό του Αργύρη Χιόνη με τα είκοσι τρία μικρά διηγήματα ο αναγνώστης έρχεται σε επαφή με σχεδόν όλα τα είδη του λόγου, δίχως σαφή όρια μεταξύ τους (παραμύθι, δοκίμιο, ποίηση, φυσική ιστορία) και το πραγματικό δίνει τη σκυτάλη στο φανταστικό μέσα σε ένα πλαίσιο παραμυθιού που ξεκουράζει τον αναγνώστη από την σοβαρότητα του θέματος και έτσι ίσως μπορεί να το προσεγγίσει από πιο κοντά. Στη γραφή του υπάρχουν και εδώ, όπως και σε προηγούμενα του συγγραμματα, η τεχνική των μετατοπίσεων, των παραλλαγών, των τροποποιήσεων, των μεταπλάσεων, των ισοδυναμιών, των μεταφορών, των αναγωγών, των παραμορφώσεων, των αντιμεταθέσεων, των μετουσιώσεων, των διαφοροποιήσεων, και των εναλλασσόμενων οπτικών γωνιών. Καταργούνται τα όρια ανάμεσα στο αφηρημένο και στο συγκεκριμένο αλλά και ανάμεσα στην ιδιότητα και στο αντικείμενο.

Με το *Έχων σώας τας φρένας*, ολοκληρώνεται το έργο του πρόωρα χαμένου ποιητή και πεζογράφου Αργύρη Χιόνη με εννέα διηγήματα. Η πραγματικά εξάισια έκδοσή του πλαισιώνεται από εισαγωγικό σημείωμα, επίμετρο, σχόλια για τα κείμενα, σημειώσεις της επιμελήτριας (η οποία δεν είναι άλλη από την ψυχή των εκδόσεων Κίχλη, Γιώτα Κριτσέλη). Μια αληθινή κιβωτός δηλαδή, ένα μνημείο όμοιο με αυτό που αξίζει η μνήμη αυτού που έφυγε απ' τη ζωή, μια έκδοση που ναι μεν είχε

σχεδιάσει ο ίδιος, χωρίς όμως να προλάβει να τη δει να πραγματοποιείται, και που την υλοποίησαν άνθρωποι οι οποίοι πίστεψαν στο ταλέντο του, στην αξία του και στο ήθος του, και οι οποίοι ξέρουν να διακρίνουν το ποιοτικό, και, τέλος, μια έκδοση στην οποία, πέρα απ' τις όποιες άλλες παραμέτρους που μπορεί να υπεισέρχονται, η πρώτη και κύρια μέριμνα είναι να δοθούν στον κόσμο, στους αναγνώστες, προσεγμένες, δουλεμένες και δομημένες με ψυχή ιστορίες, τέτοιες που ο Αργύρης Χιόνης ήξερε πολύ καλά να ανιχνεύει.

Το βιβλίο αυτό λοιπόν, περιέχει εννέα μεσαία έως μεγάλα διηγήματα. Διότι ο Χιόνης μπορούσε πολύ εύκολα να συντμήσει ή να αναλύσει τους μύθους και τα θέματά του, όσο επιθυμούσε. Και παράλληλα, καθώς ήταν τελειομανής, δούλευε και ξαναδούλευε τα αφηγήματά του, άλλες φορές επιμηκύνοντας τις εμπνεύσεις του και άλλοτε σμικρύνοντάς τες, με την ίδια πάντα επιτυχία. Οι μύθοι αυτοί λοιπόν του Χιόνη είναι στη βάση τους βιωματικοί. Όσο και αν τοποθετεί λογοτεχνικά υλικά που πολλάκις εμπλουτίζουν την προσπάθεια, η ουσία είναι πως ό,τι περιγράφει, μέχρι τον άλφα ή τον βήτα βαθμό, τα έχει ζήσει. Για παράδειγμα, η Αριάγνη, ηρωίδα του τρομερού διηγήματος «Cavalleria cretese», που παραδόθηκε ως δολοφόνος του πατέρα του ερωτικού χαλαστή της –όπως ο ίδιος διαγράφει πεζογραφικά το γεγονός– ενώ στην πραγματικότητα ο δολοφόνος είναι άλλος. Ή η σχέση του με την αγαπημένη του γάτα, που φεύγει από Αθήνα, ταξιδεύει Βρυξέλλες, επανέρχεται στην ορεινή Κορινθία, και εν κατακλείδι έχει ένα άδοξο και άδικο φινάλε. Ή ο ήρωας του διηγήματος «Περί μαχαιριών», όπου ο πρωταγωνιστής χάνει την ανεκτίμητη συλλογή του από μαχαίρια μετά την εισβολή διαρρηκτών στο σπίτι του, και τη βρίσκει σε προθήκες, κλειδαμπαρωμένη στο ιατρείο του ψυχιάτρου στον οποίο καταφεύγει. Ή όταν διάσπαρτα αναφέρεται στα παιδικά του χρόνια στα Σεπόλια, είτε παίζοντας ποδόσφαιρο είτε δοκιμάζοντας κόλλυβα είτε διαβαίνοντας τις συνοικίες τριγύρω. Βέβαια δεν λείπει το παραμύθι, με την έντονη κρητική προδιάθεση (καθώς η μητέρα του κατάγεται από τα Χανιά), δεν λείπει το χιούμορ στο ομώνυμο με τη συλλογή διήγημα, δεν λείπει η ερωτική απογοήτευση, που με τον καιρό επιδρά στα ηλικιωμένα άτομα, γενικώς δεν λείπει από το λογοτεχνικό σύμπαν του Χιόνη το ψυχολογικό και παιγνιώδες στοιχείο –στα όρια της τρέλας από τη λογική– μέσα από το οποίο μπόρεσε να επιζήσει, να δημιουργήσει, να αγαπήσει, να δρομολογήσει, να αποσαφηνίσει.

Όσον αφορά στη συλλογή «Έχων σώας τα φρένας», ο Αργύρης Χιόνης θέτει τον αναγνώστη να τον ακολουθήσει μέχρι την τελευταία σελίδα, όπου και ξεγυμνώνεται δίχως ίχνος επιτήδευσης. Και εδώ παρατηρεί κανείς ότι το χιούμορ αποτελεί το κατάλληλο εργαλείο για το συγγραφέα έτσι ώστε και το πιο δραματικό δεδομένο να εξελίσσεται χαλαρά, ελαφριά και άψογα υπαρξιακά. Όσον αφορά τη γλώσσα, είναι καθαρή, λιτή και γάργαρα σαν νερό που κυλάει και οδηγεί με ευκολία τον αναγνώστη, στο βαθύτερο νόημα της αλληγορίας και την κριτική ελεύθερη σκέψη.

Τέλος, στο έργο του *Η Πολιτεία Λαβύρινθος* υπάρχουν 13 διηγήματα που αποτελούν αθησαύριστα κείμενα του Αργύρη Χιόνη, δημοσιευμένα στην πλειονότητά τους από τον ίδιο σε περιοδικά και εφημερίδες κατά την χρονική περίοδο 1976-2011. Κάποια από αυτά ήταν αυτοβιογραφικά και μυθοπλαστικά αφηγήματα, ενώ κάποια άλλα αποτελούν πορτραίτα ομοτέχνων του ή κείμενα στοχαστικού ύφους. Τα κύρια θέματα που συναντούν οι αναγνώστες στο βιβλίο αυτό είναι το μοτίβο του αναπόδραστου εγκλεισμού, η ερωτικής επιθυμίας και η διάψευση της, ο εν ζωή θάνατος, η καλλιτεχνική δημιουργία και πόθος για την επιστροφή στην εστία. Όπως και σε προηγούμενα έργα του Αργύρη Χιόνη, έτσι και εδώ υπάρχει ο παιγνιώδης τρόπος γραφής καθώς και η δύναμη της παραβολής, το παιχνίδι με τις ιδιότητες των όντων και το χιούμορ ως αντίβαρο στην αγωνία της ύπαρξης.

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά τα μικρά διηγήματα που επιλέχθηκαν από το συνολικό έργο του Αργύρη Χιόνη, ως μία συνολική και ενιαία ενότητα διδακτικής, έτσι ώστε οι μαθητές να εξοικειωθούν με το έργο του, να πειραματιστούν στην λογοτεχνική τους έκφραση, να παιδευτούν στη συνεργασία και την εργασία σε ομάδες και τέλος να σκεφθούν ελεύθερα και κριτικά, πάνω στα φιλοσοφικά θέματα που αναδεικνύονται μέσα από τα διηγήματα αυτά.

Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται ή μια σύντομη περίληψη του έργου ή το έργο το ίδιο, και αμέσως μετά η αντίστοιχη άσκηση που προτείνεται, έτσι ώστε να πλοηγηθεί ο εκάστοτε εκπαιδευτικός (ή συντονιστής εργαστηρίου ή προγράμματος) με ευκολία πάνω στην διδακτική αυτή πρόταση:

4.1.1. Το οριζόντιο ύψος:

Αποτελεί το πρώτο μικρό διήγημα της συλλογής «Οριζόντιο Ύψος και άλλες αφύσικες ιστορίες». Εδώ ο Αργύρης Χιόνης αφηγείται με τον τρόπο που αφηγούταν οι παλιοί παραμυθάδες, ξεκινώντας μάλιστα με τη φράση «Μια φορά και έναν καιρό ...» και έχοντας στη μορφή του βιβλίου σχεδιάσματα που θυμίζουν παλιά παραμύθια. Αφηγείται λιτά και με σύντομο λόγο όπως γινόταν και στους μύθους της ελληνικής παράδοσης και ο κύριος στόχος του είναι η συναισθηματική παρηγοριά του ανθρώπου απέναντι στην υπαρξιακή του αγωνία και τη διαρκή μάχη του με το χρόνο. Συγκεκριμένα η ιστορία ξεκινάει ως εξής: *«Μια φορά και έναν καιρό, πλάι σε ένα πανύψηλο υπερήφανο κυπαρίσσι, ζούσε μια ελάχιστη ταπεινή αγριάδα, που ζήλευε το μπόι του κυπαρισσιού κι ήθελε να το φτάσει, γι' αυτό και τεντωνότανε αδιάκοπα στις μύτες των ριζών της, πασχίζοντας να σηκωθεί πιο πάνω από το χώμα. Μάταιη προσπάθεια και αρκετά οδυνηρή γιατί, κάθε φορά που έκανε αυτή τη γυμναστική, για μέρες μετά την πόναγε ανυπόφορα η μέση της»*. Στη συνέχεια της ιστορίας το κυπαρίσσι κομπάζει για τα όσα μπορεί και βλέπει από ψηλά (χαρακτηριστικά αναφέρει ως τη Γουατεμάλα) και η αγριάδα ακούγοντας το μαράζωνε και ονειρευόταν ότι τάχα μεγάλωνε και περνούσε στο ύψος το κυπαρίσσι και τα ψηλά βουνά και κατάφερνε να δει τη Γουατεμάλα και το Ακαλακούμπα, όπου όλοι εκεί χόρευαν ρούμπα. Το ξύπνημα από το όνειρο την έφερνε αντιμέτωπη με τη θλίψη και τη θέα ενός αργοκίνητου σαλιγκαριού, όμως κάθε που πήγαινε να κοιμηθεί ονειρευόταν το ίδιο μεγάλο όνειρο. Έτσι περνούσαν οι μέρες ώσπου μια μέρα ένας κεραυνός χτύπησε το κυπαρίσσι και έπειτα μια μπόρα αποτελείωσε μέχρι και τη στάχτη του. Η αγριάδα έμεινε άναυδη και θρήνησε το κυπαρίσσι, που της είχε χαρίσει το όνειρό της το οποίο με τις μέρες όλο και λιγόστευε. Έπειτα η γειτονιά τις αγριάδας γέμισε αγριάδες που της μιλούσαν με την ίδια της τη φωνή κι έτσι κατάλαβε ότι ήταν άπειρη και ότι *«αυτά τα βλαστάρια από τις ρίζες της ξεπήδαγαν και σαρξ εκ της σαρκός της ήσαν»*. Κι έτσι κατάφερε με τον καιρό να φτάσει πράγματι στο Ακαλακούμπα που *«στο δροσερό και καταπράσινο χαλί της χορεύουν τώρα γυμνοπόδαροι εραστές τη ρούμπα»*.

Δραστηριότητα 1. Να ακούσουν τον μύθο του Κυπάρισσου από το Ερωτικό Λεξικό του Λακαριέρ

Δραστηριότητα 2. Να γίνει κόμικ

Δραστηριότητα 3. Να κάνουν ακροστιχίδα με τη λέξη αγριάδα (όπως ο Ροντάρι στη «Γραμματική της φαντασίας» με τη λέξη πέτρα)

Δραστηριότητα 4. Μέσα από το θεατρικό παιχνίδι οι μαθητές καλούνται να συντάξουν και να παίξουν θεατρικά μία συνομιλία δύο όντων ή αντικειμένων που έχουν αισθητά διαφορετικό «οριζόντιο» ύψος. Αναλυτικότερα, οι τάξη χωρίζεται σε δύο ομάδες, όπου στην κάθε ομάδα ορίζεται μόνο αν θα είναι το κοντό ή το ψηλό σε οριζόντιο ύψος ον. Έπειτα χτίζεται από τους μαθητές ένας διάλογος των δύο όντων, ο οποίος και αναπαρίσταται θεατρικά, από τους μαθητές. Με τον τρόπο αυτό εμβαθύνεται η κατανόηση των βαθύτερων νοημάτων του διηγήματος του Αργύρη Χιόνη και προωθείται η λογοτεχνική έκφραση των παιδιών και η συνεργασία.

Δραστηριότητα 5. Να βρουν μέσα στο κείμενο ειρωνεία, επανάληψη, αντίθεση και παρήχηση.

Στόχος: Να αναγνωρίζουν την κειμενική λειτουργία σχημάτων λόγου που παραπέμπουν σε συγκεκριμένη συνθήκη επικοινωνίας, όπως η ειρωνεία, η επανάληψη, η αναδρομή, η πρόληψη, η προοικονομία, ο εγκιβωτισμός, ο εσωτερικός μονόλογος, η στιχομυθία, το θέατρο του παραλόγου, το θέατρο του φανταστικού (ΠΣ_Λ_Λ σελ 16-17)

Στόχος: Να ασκούνται στον βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο προσέγγισης και σύνθεσης των κειμένων της δημιουργικής γραφής (ΠΣ_Λ_Λ σελ 22)

Στόχος: Να έρθουν σε επαφή με βασικά στοιχεία της θεατρικής τεχνικής, όπως η χρήση διαλόγων, οι σκηνοθετικές οδηγίες, να βιώνουν τη λογοτεχνική ατμόσφαιρα μέσα από την αξιοποίηση της δραματικής έκφρασης των δραματικών τεχνικών και συμβάσεων (ΠΣ_Λ_Γ σελ 36)

Στόχος: Όπως προτείνονται στο ΟΕ Λογοτεχνία Γ, σελ 13 στις Ενδεικτικές δραστηριότητες δημιουργικής γραφής: παιχνίδια με λέξεις, ακροστιχίδες

Στόχος: Να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα, τροφοδοτώντας με κειμενικά ερεθίσματα τη δημιουργικότητά τους(ΠΣ_Λ_Γ (σελ 32)

Στόχος: Να συγκρίνουν και να αποτιμούν τη χρήση και τον ρόλο που επιτελούν στον ποιητικό λόγο σχήματα λόγου, όπως η παρήχηση, η αντίθεση κ.α. (ΠΣ_Λ_Λ σελ 28-29)

4.1.2. Υπήκοοι δίχως βασιλιά:

Αποτελεί το τρίτο μικρό διήγημα - παραμύθι της συλλογής «Οριζόντιο Ύψος και άλλες αφύσικες ιστορίες». Εδώ ο Αργύρης Χιόνης αφηγείται μια ιστορία όπου τα δέντρα αποφάσισαν ότι χρειάζονται έναν βασιλιά. Αν και στην ουσία τίποτα δεν είχαν να χωρίσουν και ζούσαν σε αρμονία μεταξύ τους κάτι μέσα τους τους οδήγησε στο να αναζητήσουν βασιλιά. Κι έτσι ρώτησαν κάποια εκλεκτά δέντρα όπως την ελιά, τη συκιά και το κλήμα αν θα ήθελαν να γίνουν βασιλιάδες των δέντρων. Τόσο η ελιά, όσο και συκιά και το κλήμα απάντησαν ότι ένας τέτοιος μπελάς δεν τους ενδιαφέρει και δεν επιθυμούν να γίνουν βασιλιάδες. Τότε τα δέντρα στράφηκαν στην αγκαθιά και την ρώτησαν αν θέλει να γίνει η βασίλισσά τους και να τους προστατεύει. Τότε η αγκαθιά απάντησε:

«Ακούστε, εγώ, μετά χαράς, βασίλισσά σας γίνομαι, αλλά, για να σας προστατεύω από τον άδειο ουρανό, πρέπει πολύ μικρά να γίνετε και κάτω από τ' αγκάθια μου να μπειτε. Εγώ να ψηλώσω δεν μπορώ, αδυνατώ. Η προστασία βέβαια αυτή, προσέξτε με, κοστίζει πόνο και αίμα. Αποφασίστε»

Αφού διαβουλεύτηκαν όλα τα δέντρα για ώρα μεταξύ τους η κουτσουπιά που ήταν το πιο θαρραλέο δέντρο ανακοίνωσε ότι η ολομέλεια των δέντρων αποφάσισε ότι δεν θέλουν βασιλιά γιατί αυτή η προστασία θα τους κόστιζε πάρα πολύ ακριβά. Στο γυρισμό πέρασαν από το αμπέλι που τους κέρασε κρασί και εκεί μέσα στην κεφάτη παρέα των δέντρων η μηλιά αναφώνησε:

«Κοιτάκτε , αδέρφια, κοιτάκτε! Ο ουρανόθ δεν είναι πια κενόθ, δεν είναι άδειοθ, είναι γεμάτοθ άθτρα! Ποτέ δεν έχω κθαναδεί τόθα άθτρα!», καθώς από την ομόνοια και το κρασί τα άστρα είχαν πολλαπλασιαστεί.

Τα δύο επιμύθια που παρουσιάζονται εδώ είναι τα εξής:

Επιμύθιο 1: *Πριν σκύψεις, σκέψου.*

Επιμύθιο 2: *Αν θέλεις βασιλιά, ντε και καλά, γίνε υπήκοος του εαυτού σου.*

Έτσι μέσα από αυτό το μικρό διήγημα – παραμύθι ο Αργύρης Χιόνης μέσα από τους συμβολισμούς των δέντρων ανοίγει την κριτική σκέψη του αναγνώστη σχετικά με το τίμημα της εξουσίας.

Δραστηριότητα 6: Οι μαθητές καλούνται να βρουν μέσα από την αλληγορία του διηγήματος ιστορικά γεγονότα, όπου η ανθρωπότητα «χαμήλωσε» κάτω από την εξουσία – Ελεύθερη συζήτηση μέσα στην τάξη. Σκοπός της άσκησης αυτής είναι η βαθύτερη κατανόηση του νοήματος του διηγήματος του Αργύρη Χιόνη και η προώθηση της κριτικής σκέψης των μαθητών σε ζητήματα επιβολής εξουσίας.

Στόχος: Να καταστούν δημιουργικοί και κριτικοί αναγνώστες ζητημάτων και συμπεριφορών που θίγει το κείμενο (ΠΣ_Λ_Γ σελ 27)

Στόχοι: Να απολαμβάνουν ακουστικά τα κείμενα ως νοηματικά σύνολα με νοηματικά και μορφολογικά σύνολα με αισθητική αξία (ΠΣ_Λ_Γ (σελ 30),

Στόχος: Να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα, τροφοδοτώντας με κειμενικά ερεθίσματα τη δημιουργικότητά τους (ΠΣ_Λ_Γ (σελ 32)

4.1.3. Ο ανδριάντας:

Αποτελεί το έβδομο μικρό διήγημα της συλλογής «*Οριζόντιο Ύψος και άλλες αφύσικες ιστορίες*». Ο *ανδριάντας*, δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό *Φάσμα* (τεύχος 2, 1982) και αποτελεί ένα απολαυστικό μικρό διήγημα με κύριο θέμα τον ανδριάντα ενός εθνικού ευεργέτη που στήνεται σε ένα χωριό, με μοντέλο έναν κτηνοτρόφο που του έμοιαζε και που κατάκοιτος ων, συνεπώς ακίνητος, διευκολύνει τον καλλιτέχνη. Αναλυτικότερα στην πόλη Κ. υπήρχαν μόνο δύο μνημεία. Το ένα μνημείο ήταν μια στήλη ροζ γρανίτη αφιερωμένη στους πεσόντες του τελευταίου πολέμου, που επειδή δεν θεωρήθηκαν ότι είναι αρκετοί προστέθηκαν και κάποια φανταστικά ονόματα, τα οποία με τον καιρό αφομοιώθηκαν στη μνήμη του κόσμου ως πραγματικά. Το δεύτερο μνημείο ήταν ο αδριάντας ενός εθνικού ευεργέτη που έφυγε παιδί από την πόλη Κ, ο οποίος μέσα από μια σκληρή βιοπάλη στο εξωτερικό κατάφερε και έγινε τραπεζίτης και συχνά πυκνά βοηθούσε οικονομικά την πόλη Κ. Όταν λοιπόν ο τραπεζίτης πέθανε άφησε στην πόλη κ. ένα σεβαστό χρηματικό ποσό με στόχο να του φτιάξουν εκεί έναν αδριάντα. Το πρόβλημα της ιστορίας ξεκινάει καθώς κανένας από το χωριό δεν ήξερε τη μορφή και την όψη του τραπεζίτη και ούτε μνήμες ή φωτογραφίες του υπήρχαν πουθενά. Για το λόγο αυτό έλαβαν χώρα πολλά συμβούλια και τελικά ειπώθηκε η εξαιρετική ιδέα να πάρουν ως μοντέλο για τον αδριάντα τον κατάκοιτο εξάδελφο του μακαρίτη, ο οποίος ήταν κτηνοτρόφος και όταν ήταν παιδιά έμοιαζαν πολύ τα δύο ξαδέλφια. Το γεγονός ότι ο κτηνοτρόφος ήταν κατάκοιτος θεωρήθηκε προσόν καθώς θα μπορούσε άνετα να ποζάρει ακίνητος για

τον καλλιτέχνη. Έτσι και έγινε μα όταν το έργο ολοκληρώθηκε το μοντέλο πέθανε, κάτι που και πάλι θεωρήθηκε βολικό μέσα στην ικανότητα της λήθης αυτής την πόλης. Με το στήσιμο του αδριάντα η μικρή επαρχιακή πόλη άλλαξε πολύ, καθώς αδριάντας προσέλκυσε πολύ κόσμο και έφερε στην πόλη Κ. μεγάλη ανάπτυξη. Όμως οι χωριανοί που επισκέπτονταν την πόλη Κ. όταν επέστρεφαν στα χωριά τους αισθάνονταν θλίψη και μειονεξία και έτσι μια μέρα πούλησαν ότι είχαν και δεν είχαν και πήγαν έφυγαν για την πόλη κι έτσι σε λίγο η μικρή επαρχιακή πόλη Κ. έπαψε να είναι μικρή κι έγινε μια μεγάλη πόλη με έναν πλέον ξεχασμένο αδριάντα. Με τον καιρό ο ανδριάντας παραμελήθηκε και χορτάρισε και ένας μισότρελος αλήτης τότε φώναξε: Ο ευεργέτης πρασίνισε ! Πρασίνισε από το κακό του! Ο ρε μια μούρη που έκανε!». Καθώς όμως ήταν τρελός και αλήτης κανείς δεν του έδωσε σημασία. Όταν όμως ένας ευυπόληπτος πολίτης με κατάστημα απέναντι από την πλατεία με τον αδριάντα είπε ότι όντως ο ευεργέτης πρασίνισε από το κακό του με τα ίδια ακριβώς λόγια που το είχε πει και ο μισότρελος αλήτης, ο κόσμος θορυβήθηκε και ξεκίνησε μια συζήτηση σχετικά με τα αίτια αυτής της αλλαγής στον αδριάντα. Εκεί ειπώθηκαν διάφορες ευφάνταστες πιθανές αιτίες (όπως για παράδειγμα ότι έπασχε από χλωροφυλλίαση), μέχρι που ένας κοντός νοσταλγός της αυτοκρατορίας που κατέρρευσε το 1453 είπε ότι το έκαναν οι αναρχικοί για να βλάψουν την πατρίδα. Την επόμενη μέρα ένα συνεργείο του Δήμου πήγε να καθαρίσει τον αδριάντα όμως όχι μόνο δεν τα κατάφεραν αλλά και οι ίδιοι οι καθαριστές κόλλησαν στα χέρια τους αυτή τη χαλκοπράσινη μούχλα. Η χαλκοπράσινη αυτή σάρκα έμοιαζε να ζωντανεύει και να ανυπομονεί να πετάξει από πάνω της τη βαριά μαρμάρινη στολή της. Όπως ήταν αναμενόμενη στη μεγάλη πόλη προκλήθηκε πανικός και έχθρα για το άγαλμα-φάντασμα και φώναζαν «Κάτω ο ευεργέτης! Κάτω ο μπαμπούλας» . έπειτα έφεραν σκοινιά και προσπάθησαν να αποκαθλώσουν το άγαλμα, το οποίο και με ένα ανατριχιαστικό ΚΡΑΚ έπεσε στο χώμα σαν δρομέας έτοιμος για την εκκίνηση. Από εκεί και έπειτα αρχικά ερήμωσε η πλατεία και σταδιακά η μεγάλη πόλη ερήμωσε καθώς ο μπαμπούλας ευεργέτης τρώμαζε τους πάντες και στοίχιωνε την πόλη. Όλοι τότε επέστρεψαν στα χωριά τους και οι ρίζες των δέντρων άρχισαν να βγαίνουν από τις ταφόπλακες, δημιουργώντας ένα πυκνό δάσος δωρεά και αυτό του ευεργέτη, που ποτέ δεν ξέχασε... τις ρίζες του.

Αποτελεί λοιπόν η ιστορία αυτή ένα χρονικό, όπως και ο ίδιος αναφέρει στις σημειώσεις του, το οποίο δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά το 1982 στο περιοδικό Φάσμα και θέτει ξανά εδώ την κριτική σκέψη των αναγνωστών σχετικά με τα

κοινωνικά ζητήματα της μνήμης της ιστορίας και της εξουσίας, νομιμοποιώντας το υπερφυσικό και συγχέοντας το φαινομενικό με το πραγματικό. Μέσα από το παραμύθι αναβλύζουν οικολογικά μηνύματα, μέσα από μια ειρωνική γλώσσα και προς τον δωρητή και προς τον αποδέκτη.

Δραστηριότητα 7: οι μαθητές καλούνται να εντοπίσουν σημεία κοινωνικής αδικίας που φαίνονται στο παραπάνω διήγημα και να τα κατατάξουν μέσα στο ιστορικό πλαίσιο του διηγήματος

Δραστηριότητα 8: οι μαθητές καλούνται γράψουν ένα ελεύθερο ποίημα με θέμα τον ανδριάντα του Αργύρη Χιόνη

Δραστηριότητα 9: Ανοιχτή συζήτηση στην τάξη με θέμα σε ποιον θα ήθελαν οι μαθητές να κάνουν έναν ανδριάντα και γιατί; Πού θα τοποθετήσουν αυτό το άγαλμα και ποιες θεωρούν ότι θα ήταν οι αντιδράσεις του κόσμου;

Στόχος: Να μεταπλάθουν με τον δικό τους τρόπο τα λογοτεχνικά κείμενα, μορφοποιώντας δημιουργικά προσωπικές εμπειρίες και ιδέες (ΠΣ_Λ_Λ , σελ 28)

Στόχος: Να πειραματίζονται στη δημιουργία και δικών τους λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΠΣ_Λ_Γ σελ 16) και (ΠΣ_Λ_Λ σελ 14)

Στόχος: Να καταστούν δημιουργικοί και κριτικοί αναγνώστες ζητημάτων και συμπεριφορών που θίγει το κείμενο (ΠΣ_Λ_Γ σελ 27)

4.1.4. Η ζωοποιός κρεατομηχανή:

Αποτελεί το τελευταίο μικρό διήγημα της συλλογής «Οριζόντιο Ύψος και άλλες αφύσικες ιστορίες». Εδώ ο Αργύρης Χιόνης αφηγείται μια ιστορία για έναν παράξενο χασάπη, που αγαπούσε πολύ τα ζώα και ήθελα να είναι ζωντανά και ελεύθερα και όχι κρέατα στη βιτρίνα του κρεοπωλείου. Είχε στην κατοχή του μια αφύσικη κρεατομηχανή που, όταν τη μπούκωνες με κρέας, αντί να βγάζει απο τις τρύπες κιμά, ζώα ζωντανά και ολοκαίνουρια, ως μια αναδημιουργός μηχανή. Όλα τα ζώα που ξεπηδούσαν από μέσα της, χαιρετούσαν τον καλό χασάπη και φεύγανε ελεύθερα μακριά από την πολιτεία, την οποία και φοβόντουσαν για ευνόητους λόγους. Όταν

τέλειωσαν τα αποθέματα του καλού χασάπη σε κρέας το μαγαζί του φαλίρισε και έτσι ο καλός χασάπης αναγκάστηκε να πουλήσει την αγαπημένη του μηχανή, σε κάποιον άλλο χασάπη, που δεν είχε ιδέα ότι αυτή δεν ήταν μια συνηθισμένη κρεατομηχανή. Όταν ο άλλος χασάπης το ανακάλυψε, θύμωσε πολύ και προσπάθησε να φτιάξει τη βλάβη της μηχανής αλλάζοντας κανα δυό βίδες και γρανάζια. Όταν λοιπόν τη γέμισε με κρέας για να την δοκιμάσει, μέσα από τη μηχανή ξεπήδησε ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ, ΑΓΡΙΑ, ΠΕΙΝΑΣΜΕΝΗ ΤΙΓΡΗ.

Το μικρό αυτό διήγημα του Αργύρη Χιόνη με το οποίο κλείνει η συλλογή «Το Οριζόντιο Ύψος και άλλες αφύσικες ιστορίες» αποτελεί ένα παραμύθι μιας υπερρεαλιστικής αντιστροφής. Μια μηχανή που αντί για κιμά βγάζει υγιή και ελεύθερα ζώα που όταν όμως παραγεμίζεται υπάρχει μεγάλος κίνδυνος να βγάλει άγρια θηρία που πεινούν για ανθρώπινη σάρκα. Η ιστορία αυτή με το ίδιο θέμα αλλά διαφορετική μορφή, περιέχεται στο «Ιστορίες μιας παλιάς εποχής που δεν ήρθε ακόμα» από τις εκδόσεις Αιγόκερως το 1981. Την ιστορία αυτή ο συγγραφέας αναφέρει στις σημειώσεις του ότι την ξαναέγραψε.

Δραστηριότητα 10: Οι μαθητές καλούνται να εργαστούν σε ομάδες και να συντάξουν ένα δικό τους κείμενο (μέχρι 300 λέξεις) με θέμα μια ευφάνταστη μηχανή, γράφοντας τι θα ήθελαν να πηγάει από μέσα της. Τα κείμενα τα παρουσιάζουν στην τάξη ανά ομάδα. Με τον τρόπο αυτό καλλιεργείται τόσο η φιλιαναγνωσία όσο και η δημιουργική γραφή των μαθητών και οι μαθητές εξοικειώνονται με τη γραφή μικρού διηγήματος αλλά και με τη συνεργασία με τους συμμαθητές τους. Παράλληλα με αυτήν την δραστηριότητα θα μπορούσε να προβληθεί η ταινία «η Ζωή του Πι» του Ανγκ Λι και να συζητηθεί ο συμβολικός ρόλος της τίγρης.

Στόχος: να βιώνουν δια της γραφής την παιγνιώδη και απελευθερωτική φύση του λογοτεχνικού λόγου που συμβάλλει στην αυτογνωσία και αυτοέκφραση (ΠΣ_Λ_Γ (σελ 32- 33)

Στόχος: Να πειραματίζονται στη δημιουργία και δικών τους λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΠΣ_Λ_Γ σελ 16) και (ΠΣ_Λ_Λ σελ 14)

Στόχος: Να ασκούνται στον βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο προσέγγισης και σύνθεσης των κειμένων της δημιουργικής γραφής (ΠΣ_Λ_Λ σελ 22)

4.1.5. Οφειλές (Όντα και μη Όντα, σελ 7-8)

Το παρόν βιβλίο δεν θα υπήρχε, αν δεν είχαν προϋπάρξει:

1. οι ιστορίες της μάνας μου,
2. η μουσική του Μπαχ,
3. η Παλαιά και η Καινή Διαθήκη,
4. η Αποκάλυψη του Ιωάννη,
5. η Φυσική Ιστορία (*Naturalis Historia*) του Πλίνιου,
6. η Φανταστική ζωολογία (*Bestiario*) του Leonardo da Vinci
7. Το βιβλίο των φανταστικών όντων (*El libro de los seres imaginarios*) του J.L. Borges,
8. Η Φανταστική Ζωολογία (*Le Bestiaire*) του Apollinaire,
9. η έξωση, απ' τη ζωή μου, της τηλεόρασης και η αντικατάστασή της από την Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Λαρούς - Μπριτάνικα,
10. Τα Άνθη του Κακού (*Les Fleurs du mal*) του Baudelaire,
11. τα Άνθη της Αβύσσου (*Flores del Abismo*) του Esteban Argentea Nieve,
12. το φωτεινό παράδειγμα των εκλεκτών συναδέλφων Νάσου Βαγενά και Δημήτρη Καλοκύρη στον τομέα της παράφρασης και δημιουργικής ανάπλασης αλλοδαπών κειμένων,
13. η κριτική ιδιοφυΐα του βιογράφου μου κ. Νίκου Λάζαρη,
14. η ακαταμάχητη διάθεσή μου για μαύρο χιούμορ και, τέλος,
15. η βαθύτατη πίστη μου ότι τα πάντα είναι ένα όνειρο, ένα μύθευμα, ένα τίποτε, και τίποτε δεν αξίζει όσο ένα μπουκάλι παλιό, καλό, κόκκινο κρασί. Αυτό είναι κάτι.

Δραστηριότητα 11: Να ρωτηθούν οι μαθητές: «Ποιες θα θεωρούσατε ότι είναι οι δικές σας οφειλές, με τον τρόπο του Χιόνη; (σε ανθρώπους, ταινίες και σειρές, βιβλία, μουσικές)

Δραστηριότητα 12 : Ποιο ψευδώνυμο θα διαλέγατε για τον συγγραφικό εαυτό σας;

Στόχος: Να ασκούνται στον βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο προσέγγισης και σύνθεσης των κειμένων της δημιουργικής γραφής (ΠΣ_Λ_Λ σελ 22)

Στόχος: να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις, συναισθήματα και βιώματα. Να ενισχύουν τη φαντασία και τις γλωσσικές τους δεξιότητες, έτσι ώστε μέσα σε κλίμα πειραματισμού, παιγνιώδους εξερεύνησης και ελευθερίας να μεταπλάθουν πρωτότυπα κείμενα που προσεγγίζονται στη σχολική τάξη (ΠΣ_Λ_Γ:σελ20)

4.1.6. Τα αιωνόβια δέντρα:

Αποτελεί το πρώτο μικρό διήγημα της συλλογής «Όντα και μη Όντα». Εδώ ο Αργύρης Χιόνης ξεκινά μια ιστορία για την σοφία των αιωνόβιων δέντρων και την αρετή της υπομονής που τα διακατέχει. Χαρακτηριστικά αναφέρει: *«Τα κυπαρίσσια, για παράδειγμα, και τα πλατάνια κι οι ελιές κι οι δρύες... Καταλαβαίνετε πόση σοφία έχουν θησαυρίσει αυτά τα δέντρα μέσα στους αιώνες, τι έχουν δει τα μάτια τους;»*. Τα δέντρα αυτά ήταν πριν τον άνθρωπο και τον έβλεπαν να εξελίσσεται και να φτάνει στον σημερινό σύγχρονο πολιτισμό ως σοφοί και ακούνητοι παρατηρητές. Κι έτσι στα αιωνόβια δέντρα είναι γραμμένη όλη σχεδόν η ιστορία του ανθρώπινου είδους, ενώ οι ρίζες τους βρίσκονται στην καρδιάς της γης και μέσα από την στενή επικοινωνία μαζί της μαθαίνουν απ' αυτήν μυστικά που είναι άγνωστα στον Επάνω Κόσμο. Τα κλαδιά τους, χαϊδεύουν με τα φύλλα τους τον ουρανό και έτσι ακούνε ιστορίες που τους λένε τ' άστρα, *«ιστορίες που μπορούν να καταλάβουν μόνο οι ποιητές και τα παιδιά, κι όσοι από τους μεγάλους μείνανε παιδιά»*. Έτσι λοιπόν τα αιωνόβια δέντρα ξέρουν τα πάντα για τη ζωή είναι πάνσοφα` γι' αυτό και υποδέχονται, μ' ένα χαμόγελο επιείκειας, τον ξυλοκόπο που τα σφριάζει στο χώμα.

Στο μικρό αυτό διήγημα ο Αργύρης Χιόνης τονίζει τη σοφία της φύσης και δείχνει όλη τη μεγαλοσύνη της σε σύγκριση με την μικρότητα του ανθρώπου. Μέσα από τα σύμβολα της φύσης καθρεπτίζει την μεγάλη πνευματική τρωτότητα του ανθρώπινου γένους, που καταστρέφει τη φύση, χωρίς να μπορεί να κατανοήσει ούτε το ελάχιστο από τα μυστικά του κόσμου. Φαίνεται εδώ η οικολογική ευαισθησία του συγγραφέα αλλά και η φιλοσοφική του ενατένιση σχετικά με την πνευματική πτώση του ανθρώπινου είδους. Το ζήτημα της οικολογίας αλλά και της πρωτοφανούς μαζικής μετανάστευσης φαίνεται να είναι από τα θέματα που κυριαρχούν στη σκέψη

του υπό μελέτη συγγραφέα αλλά και πολλών άλλων συγγραφέων της εποχής στην Ελλάδα. Η πρωτοφανής μαζική μετανάστευση στους αστικούς χώρους τις τελευταίες δεκαετίες μετατόπισε το φυσικό περιβάλλον από την ύπαιθρο στην πόλη και αυτή η νέα φύση του ανθρώπινου περιβάλλοντος γίνεται αντιληπτή μέσα από την λογοτεχνία, (Κανέλλου 2016).

Αναλυτικότερα, οι αναφορές στην φύση της «πόλης» συχνά εξυπηρετούν στο να φέρουν στο προσκήνιο με έμμεσο τρόπο ζητήματα όπως η περιβαλλοντική κρίση (Αγγελούδης 2019; Καρακίτσιος 2008). Με την είσοδό στον 21ο αιώνα ξεκινάει η λογοτεχνία να εγκολπώνει την έννοια της αειφορίας, τη Βιοκεντρική θεωρία που θεωρεί ότι η φύση δεν είναι πολύτιμη μόνο γιατί είναι χρήσιμη στον άνθρωπο, αλλά έχει εγγενή ηθική αξία, αλλά και την οικοκεντρική και τη βαθιά Οικολογία που πρεσβεύει τις αρχές της αυτοπραγμάτωσης στο πλαίσιο της φύσης και της ισότητας μεταξύ όλων των μορφών ζωής (Αγγελούδης, 2019).

Δραστηριότητα 13: Πώς δικαιολογούν ότι είναι «σοφά» τα αιωνόβια δέντρα; Γιατί υπάρχουν ιστορίες που μπορούν να καταλάβουν μόνο οι ποιητές και τα παιδιά; Πώς νιώθουν τη φράση: «για αυτό και υποδέχονται με ένα χαμόγελο επιείκειας τον ξυλοκόπο;»

Δραστηριότητες 14: Οι μαθητές καλούνται να γράψουν έναν θεατρικό διάλογο ανάμεσα στο αιωνόβιο δέντρο και τον ξυλοκόπο, όπως περιγράφονται στο παραπάνω μικρό διήγημα.

Στόχος: Να διακρίνουν τους γλωσσικούς μηχανισμούς με τους οποίους οι συγγραφείς δημιουργούν τα έργα τους και να αναγνωρίζουν τη λειτουργικότητά τους (ΠΣ_Λ_Λ σελ 32-33)

Στόχος: Να μεταπλάθουν με τον δικό τους τρόπο τα λογοτεχνικά κείμενα, μορφοποιώντας δημιουργικά προσωπικές εμπειρίες και ιδέες (ΠΣ_Λ_Λ , σελ 28)

Στόχος: να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα, τροφοδοτώντας με κειμενικά ερεθίσματα τη δημιουργικότητά τους(ΠΣ_Λ_Γ (σελ 32)

4.1.7. Οι πυρολαμπίδες

«Γέμισε απόψε το περιβόλι μου πυγολαμπίδες, αστράκια ελάχιστα που αργοσβήνουν μες στη νύχτα. Σβήνω όλα τα φώτα του σπιτιού, κάθομαι στο παράθυρο κι ανάβω ένα τσιγάρο. Κάθε φορά που το ρουφώ, γίνεται η καύτρα του πυγολαμπίδα. Γοητευμένος από τούτο το παιχνίδι, καπνίζω ένα ολόκληρο πακέτο, ως το χάραμα, ώσπου ένας βήχας άγριος τα σπλάχνα μου αρχίζει να ξεσκίζει. Δεν μετανιώνω όμως. Μπορεί να τρέχουν μάτια και ρουθούνια, μπορεί να μην μπορώ να ανασάνω, αλλά δεν μετανιώνω. Μετείχα, με τον τρόπο μου, κι εγώ στο θαύμα αυτό της φύσης».

Στον πεζόμορφο αυτό στοχασμό ο Αργύρης Χιόνης φανερώνει την ποιητική του πλευρά μέσα από ισχυρές εικόνες σύγκρισης φύσης και σύγχρονου πολιτισμού, ένα ζήτημα που περικλείουν τα περισσότερα από τα μικρά του διηγήματα.

Δραστηριότητα 15: Οι μαθητές καλούνται να βρουν μία παρομοίωση, μία μεταφορά μία αντίθεση και μία εικόνα και έπειτα να μεταμορφώσουν σε ποίημα το έργο «Οι πυγολαμπίδες» του Αργύρη Χιόνη, χωρίς κανέναν περιορισμό πέραν της ποιητικής μορφής. Ακολουθεί ανάγνωση κάποιων ποιημάτων των παιδιών στην τάξη και ανοιχτή συζήτηση για το τι διαχωρίζει ένα ποίημα από ένα πεζό. Πότε ένιωσαν να μετέχουν και αυτοί σε κάποιο θαύμα της φύσης; Έχουν δει πυγολαμπίδες;

Στόχος: να βιώνουν δια της γραφής την παιγνιώδη και απελευθερωτική φύση του λογοτεχνικού λόγου που συμβάλλει στην αυτογνωσία και αυτοέκφραση (ΠΣ_Λ_Γ (σελ 32- 33)

Στόχος: Να ασκούνται στον βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο προσέγγισης και σύνθεσης των κειμένων της δημιουργικής γραφής (ΠΣ_Λ_Λ σελ 22)

4.1.8. .Οι εμβάδες

Στον Κωστή Παπαγιώργη

Οι ΕΜΒΑΔΕΣ ουδεμία σχέση έχουν με τις αμοιβάδες. Ζώα είναι κι αυτές, αλλά πολύ πιο εξελιγμένα. Είναι ένα είδος οικόσιτων υποζυγίων και, ως προς αυτό, διαφέρουν επίσης από τα υποδήματα που είναι υποζύγια ανοικτού εδάφους. Το γεγονός, ωστόσο, ότι οι εμβάδες κινούνται στο περιορισμένο εμβαδόν ενός σπιτιού, δεν σημαίνει

αναγκαστικά ότι διανύουν μικρότερες αποστάσεις από τα υποδήματα, ιδίως όταν πρόκειται για εμβάδες που μεταφέρουν εξαιρετικά δραστήριες οικοκυρές, οπλισμένες με σφουγγαρόπανα, σκούπες και ξεσκονίστρες, από δωμάτιο σε δωμάτιο και από μπάνιο σε κουζίνα κι από κουζίνα σε βεράντα και σε σκάλα και σε πεζοδρόμιο και πάλι πίσω, από δωμάτιο σε δωμάτιο... Χιλιόμετρα ολόκληρα διανύουν, κάθε μέρα, αυτά τα υπομονετικά υποζύγια, περιφερόμενα μέσα στα περιορισμένα τετραγωνικά μιας κατοικίας.

Παρά την καθημερινή, σκληρή ταλαιπωρία τους, αυτά τα αγαθά ζωντανά ουδέποτε διεμαρτυρήθησαν ή εξέφρασαν το παραμικρό παράπονο. Αντίθετα, τα υποδήματα, όντα εκδικητικά από τη φύση τους, πρήζουν ή γεμίζουν με φλύκταινες και κάλους τα πόδια των αφεντικών τους.

Ένα άλλο αξιόπεινο χαρακτηριστικό των εμβάδων είναι η ολιγάρκειά τους. Εν αντιθέσει προς τα δήθεν κοινωνικά, αλλά στην ουσία, φαντασμένα υποδήματα, δεν χρειάζονται ούτε ξεσκονίσματα ούτε γυαλίσματα. Το μόνο που ελπίζουν (όχι απαιτούν) είναι τα πόδια που χώνονται μέσα τους να έχουν προηγουμένως, πλυθεί, νε έχουν αποκαθαρθεί από τη χυδαία υποδηματίλα ή ποδαρίλα, όπως συνήθως ονομάζεται.

Για κάποιον ανεξήγητο λόγο, οι εμβάδες έχουν γίνει σύμβολο της τεμπελιάς, της απραξίας, της απόσυρσης από τη δράση. Οι επιβήτορές τους, όταν πρόκειται για άντρες και όχι για δραστήριες οικοκυρές, θεωρούνται κάτι σαν απόμαχοι, απόστρατοι, κάτι σαν παραιτημένοι απ' τη ζωή ή, απλώς τεμπέληδες. Δεν υπάρχει τίποτε πιο ψευδές από αυτό. Ως απόδειξη περί του αντιθέτου, αρκεί να αναφέρω την περίπτωση των κυρίων Μπαλζάκ και Προύστ επιβαίνοντες των παντουφλών τους, τεράστιες αποστάσεις μέσα στην στέπα της ανθρώπινης ψυχής. Χωρίς να έχω δε τις σχετικές πληροφορίες, φαντάζομαι ότι το ίδιο έπραξε και ο κύριος Ντοστογιέβσκι.

Δραστηριότητα 16: Να συντάξουν έναν διάλογο όπου συνομιλεί μία παντόφλα γυναικεία με μία παντόφλα αντρική.

Δραστηριότητα 17: Να φανταστούν τι θα τους έλεγε η παντόφλα τους

Στόχος: να έρθουν σε επαφή με βασικά στοιχεία της θεατρικής τεχνικής, όπως η χρήση διαλόγων (ΠΣ_Λ_Γ σελ 36)

Στόχος: Να ασκούνται στον βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο προσέγγισης και σύνθεσης των κειμένων της δημιουργικής γραφής (ΠΣ_Λ_Λ σελ 22)

Στόχος: Να μεταπλάθουν με τον δικό τους τρόπο τα λογοτεχνικά κείμενα, μορφοποιώντας δημιουργικά προσωπικές εμπειρίες και ιδέες (ΠΣ_Λ_Λ , σελ 28)

4.1.9. Τα πουλιά οδοντογλυφίδες:

Στο μικρό αυτό διήγημα από τη συλλογή «Όντα και μη Όντα», ο Αργύρης Χιόνης περιγράφει κάτι μικρά πουλιά που έχουν μικρό και λεπτό ράμφος σαν οδοντογλυφίδα και έχουν αδυναμία στους κροκόδειλους. Όταν λοιπόν οι κροκόδειλοι τελειώσουν το φαγητό τους τα πουλιά οδοντογλυφίδες πηγαίνουν μέσα στο στόμα τους και τους καθαρίζουν τα δόντια. Οι κροκόδειλοι αν και άκαρδοι και ψυχροί φονιάδες ποτέ δεν έχουν φάει ένα τέτοιο πουλί, παρά το ότι με ευκολία θα μπορούσαν απλά να τα κλείσουν μέσα στα σαγόνια τους, ως έτοιμο γεύμα. Στο σημείο αυτό εμβόλιμα ο Αργύρης Χιόνης συνδέει την ιστορία των πουλιών οδοντογλυφίδων με ένα ποίημα του ποιητή Nicanor Parra, το οποίο και παραθέτει στο τέλος:

*Μέ τά πρώτα συμπτώματα τής άνοιξης
Καταφθάνουν οί συνταξιοῦχοι
Στήν Πλάσα ντέ Άρμας τοῦ Σαντιάγκο τής Χιλής
Καί κάθονται στους σιδερένιους πάγκους
Μέ τό ‘να πόδι πάνω στ’ άλλο
Γιά νά χαροῦν τόν διάφανο άέρα
Κάτω άπό μιά βροχή γκρίζων περιστεριῶν.*

*Οί συνταξιοῦχοι συμβιώνουν
Μ’έτοῦτα τά πουλιά χρώματος τρόμου:
Αὐτοί τούς προσφέρουνε φιστίκια
Κι ἐκεῖνα
Μέ φιλικά ραμφίσματα
Τούς καθαρίζουνε τα δόντια*

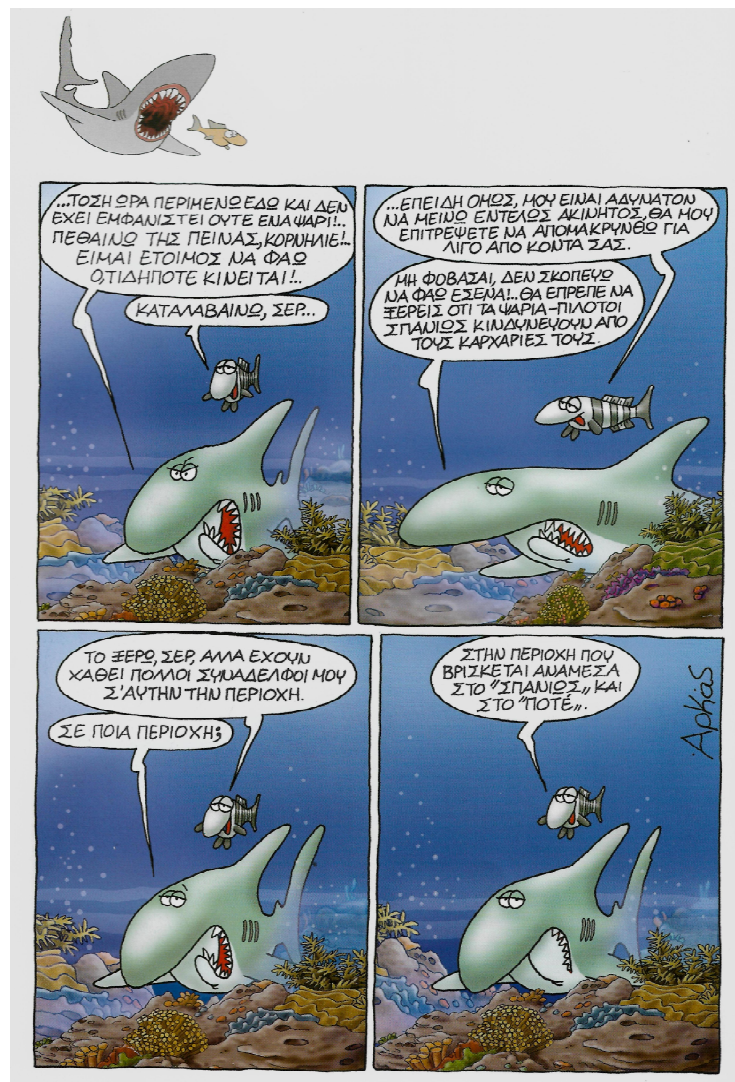
Δραστηριότητα 18: Οι μαθητές καλούνται να εντοπίσουν καταστάσεις της καθημερινής ζωής όπου υπάρχει η σχέση κροκόδειλου και πουλιού οδοντογλυφίδας και να τις παρουσιάσουν στην τάξη σε ομάδες. Μέσα από την άσκηση αυτή προωθείται η κριτική σκέψη των μαθητών και γίνεται βαθύτερη κατανόηση και εξοικείωση με την αλληγορία των έργων του Αργύρη Χιόνη.

Επιπρόσθετα, επειδή το κείμενο αυτό βρίθκει επιθέτων, οι μαθητές καλούνται να προτείνουν συνώνυμά τους αντικαθιστώντας τα μέσα στο κείμενο.

Επίσης, θα μπορούσε να τους δοθεί κάτι από τις ιστορίες με τον καρχαρία και τον Κορνήλιο, το ψάρι πιλότος του Αρκά. Η παρακάτω ιστορία θα μπορούσε να ιδωθεί παράλληλα.

Στόχος: Να αποτελεί ο δημιουργικός λόγος, προφορικός, γραπτός και πολυτροπικός, την άλλη όψη και τον θεμέλιο λίθο της κριτικής και δημιουργικής ανάγνωσης. (ΠΣ_Λ_Λ σελ 21)

Στόχος: Να ασκούνται στον βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο προσέγγισης και σύνθεσης των κειμένων της δημιουργικής γραφής (ΠΣ_Λ_Λ σελ 22)

4.1.10. Το αλογάκι της Παναγίας:

Στο μικρό αυτό διήγημα από τη συλλογή «Όντα και μη Όντα», ο Αργύρης Χιόνης περιγράφει τη σχέση του και τη βιολογία του εντόμου που κοινώς ονομάζεται αλογάκι της Παναγίας, δίνοντας μια αλληγορική διάθεση στη συνήθεια του εντόμου αυτού να τρώει τον σύντροφό του μετά τη γονιμοποίησή του. Παρά λοιπόν το ότι θεωρείται ένα έντομο συνδεδεμένο με την Παναγία, ένα έντομο αγγελικό δηλαδή, ο συγγραφέας πολύ λογικά αποδεικνύει την κυνικότητα και τη σκληρότητα αυτού του όντος και το παραλληλίζει με κάποιες γυναίκες που μόλις κάνουν παιδί φέρονται στο σύντροφό τους κυνικά και καθαρά χρηστικά. Οι γόνιοι αυτής της συνουσίας βέβαια δεν φέρουν υγιή προσανατολισμό και για το λόγο αυτό ο συγγραφέας καταλήγει ότι τα μόνα υγιή ζευγάρια είναι τα άκληρα.

Δραστηριότητα 19: Μέσα σε δύο παραγράφους οι μαθητές καλούνται να βρουν όποια άλλη περίπτωση που όνομα αγαθό κρύβει σκοτεινές ιδιότητες και να αναλύσουν την τελευταία φράση του διηγήματος, να την ερμηνεύσουν με τον δικό τους τρόπο και να πάρουν θέση στο εάν τα μόνο υγιή ζευγάρια είναι τα άκληρα (άσκηση σε ομάδες και παρουσίαση στην τάξη). Με την άσκηση αυτή προωθείται η κριτική σκέψη των μαθητών και η συνεργατική μάθηση.

Στόχος: Να πειραματίζονται στη δημιουργία και δικών τους λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΠΣ_Λ_Γ σελ 16) και (ΠΣ_Λ_Λ σελ 14)

4.1.11. Ο κατωβλέπας

MARTYRIΕΣ για τον κατωβλέπα έχουμε από δύο πηγές: από τον Πλίνιο (βιβλίο VIII, 32), που φαίνεται ότι τον συνάντησε κάπου στα όρια της Αιθιοπίας, κοντά στις πηγές τού Νείλου, και από τον Πειρασμό του Αγίου Αντωνίου. Τον αναφέρει επίσης ο Leonardo da Vinci στο Vestiarario του όπου είναι σαφές ότι αντιγράφει τον Πλίνιο, αλλάζοντας ωστόσο (δήθεν τυχαία, εν είδει αβλεψίας) το όνομα και το φύλο τού τέρατος, αποκαλώντας το η κατωπλέα (la catorplea).

Ο Πλίνιος τον περιγράφει ως εξής: *Κτήνος μεσαίου μεγέθους με αργόσυρτο βάδισμα. Το κεφάλι του είναι τόσο βαρύ που με πολύ μεγάλη δυσκολία το κουβαλάει στους ώμους του, κι είναι συνέχεια σκυμμένο προς τη γη. Ευτυχώς, γιατί αλλιώς ο κατωβλέπας θα αφάνιζε το ανθρώπινο είδος, αφού όποιος δει τα μάτια του πέφτει αμέσως νεκρός.*

Στον Πειρασμό του Αγίου Αντωνίου, η περιγραφή του κτήνους είναι παρεμφερής. Αυτό ωστόσο που έχει ενδιαφέρον είναι ότι, εκεί, ο κατωβλέπας παρουσιάζεται σαν ένα θλιμμένο, θανάσιμα πληγωμένο απ' την ασκήμια του και, ως εκ τούτου, συμπαθητικό τέρας που εκφωνεί τα εξής, σχεδόν λυρικά, λόγια: *Χοντρός, μελαγχολικός, αγριόθωρος, νιώθω συνέχεια, κάτω από την κοιλιά μου, τους αχνούς του βόρβορου. Το κρανίο μου είναι τόσο βαρύ που με τσακίζει· το σέρνω γύρω μου, αργά αργά, και, με ορθάνοιχτες μασέλες, φαρμακωμένα από το χνότο μου χορτάρια ξεριζώνω. Κάποτε, καταβρόχθισα τα πόδια μου, χωρίς χαμπάρι να το πάρω.*

Κανείς, Αντώνιε, ποτέ, τα μάτια μου δεν είδε, ή όσοι τα είδαν είναι πια νεκροί. Αν σήκωνα τα βλέφαρά μου, τα κόκκινα, πρησμένα βλέφαρά μου, θα πέθαινες, Αντώνιε, στη στιγμή.

Ο κατωβλέπας δεν υπάρχει, πλέον αφανίστηκε κι αυτός όπως, ας πούμε, ο τυραννόσαυρος. Υπάρχει, ωστόσο ακόμα, για να μας τυραννά, ένα παρεμφερές, απέθαντο είδος, η χαμηλοβλεπούσα που, όταν το βλέμμα της σηκώνει, από τη γη και σε κοιτά κατάματα, τα γόνατα σου κόβει και τα ήπατα' υπάρχει ακόμα η Mona Lisa, η κατωπλέα του Leonardo.

Δραστηριότητα 20: Να συντάξουν ένα φανταστικό διάλογο με τον κατωβλέπα και έναν περαστικό που γλίτωσε από το βλέμμα του. Να παρατηρήσουν το παιχνίδι με τις λέξεις: το θηλυκό του κατωβλέπα; Η χαμηλοβλεπούσα. Κανείς ακίνδυνος.

Στόχος: Να πειραματίζονται στη δημιουργία και δικών τους λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΠΣ_Λ_Γ σελ 16) και (ΠΣ_Λ_Λ σελ 14)

4.1.12. Ο Εσωφάγος

Ο ΕΣΩΦΑΓΟΣ είναι, ένα ελάχιστο, αδηφάγο, αειφάγο τέρας, κάτι σαν σαράκι, αλλά πολύ πιο ύπουλο, πολύ πιο επικίνδυνο. Για να γίνω σαφέστερος, ενώ το σαράκι τρώει μόνο ξύλα και, τρώγοντάς τα, κάνει τόσο θόρυβο που είναι πολύ εύκολο να εντοπισθεί

και ν' αντιμετωπισθεί, ο εσωφάγος είναι παμφάγος και εντελώς αθόρυβος, δηλαδή μη εντοπίσιμος και αντιμετωπίσιμος. Τρυπώνει ύπουλα παντού, μέσα σε ξύλα, σίδερα, πέτρες, γυαλιά κι ανθρώπους, και κάνει τη δουλειά του, τη φρικτή δουλειά του, αργά αργά και συστηματικά και με μια τεχνική εντελώς πανούργα. Κατ' αρχάς, για να εισχωρήσει μες στα θύματά του απαρατήρητος, ποτέ καινούργια τρύπα δεν ανοίγει, αλλά χρησιμοποιεί ήδη υπάρχουσες εισόδους όπως αστοκάριστες οπές από καρφιά ή βίδες, ανεπαίσθητες ουλές από σκουριά, ελάχιστες ρωγμές ή ραγισματιές, ένα σπυρί σπασμένο, ένα κακοσφραγισμένο δόντι... Ύστερα, εντός του θύματός του πλέον, αρχίζει να το αδειάζει, από μέσα, λίγο λίγο, ανεπαίσθητα σχεδόν, αφήνοντας ωστόσο, μέχρι τέλους, ανέπαφο το γενικό περίβλημα, το κέλυφος. Κι εδώ αρχίζει η τραγωδία. Γυρίζεις ένα βράδυ σπίτι σου, λιγάκι μεθυσμένος ίσως, και βάζεις το κλειδί στην κλειδαριά κι η κλειδαριά υποχωρεί και πέφτει αθόρυβα στο δάπεδο και το κλειδί σου μένει απορημένο μέσα σε μια υπερμεγέθη τρύπα κι ακουμπάς την πόρτα, δεν τη σπρώχνεις, απλώς την ακουμπάς, κι η πόρτα σωριάζεται αθόρυβα στη γη, κι εσύ, όχι ζαλισμένος από το πιετό, αλλά απ' όσα ανήκουστα συμβαίνουνε μπροστά σου, απελπισμένα αναζητάς έν' αποκούμπι και γέρνεις ώμο και κεφάλι στον παραστάτη της εισόδου κι ο παραστάτης καταρρέει και το σπίτι ολόκληρο αφανίζεται αθόρυβα, χωρίς ούτ' ένα κρακ, σαν ν' άδειασε κανείς από ψηλά ένα σακί αλεύρι, σκόνη, μονάχα σκόνη που, όταν κατακάθεται, αποκαλύπτει έν' άδειο οικόπεδο εκεί που ήτανε το σπίτι σου πριν λίγο.

Όλες αυτές οι πολυκατοικίες, όλοι αυτοί οι ουρανοξύστες, που φτιάχτηκαν για πάντα και καταρρέουν μ' ένα τίποτε, μ' ένα σεισμό μονάχα δύο Ρίχτερ, έχουν διαβρωθεί από αυτό το απεχθές, αυτό το ύπουλο ζούφιο.

Το τραγικότερο όλων όμως είναι να συναντάς στο δρόμο φίλο σου, φίλο αγαπημένο που έχεις χρόνια να τον δεις, και με λαχτάρα να τον αγκαλιάζεις και να ανακαλύπτεις ξαφνικά ότι αγκάλιασες το τίποτε, αφού αμέσως σκόνη γίνεται, σκόνη που την τινάζεις απ' τα ρούχα σου και συνεχίζεις να βαδίζεις μέσα σ' αυτό τον εφιάλητη που λέγεται ζωή, αλλ' είναι, στην ουσία, το βασίλειο του έσωφάγου

Δραστηριότητα 21 : Ποια στοιχεία του κειμένου θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε ταινία τρόμου;

Δραστηριότητα 22 : Να περιγράψουν ένα φυτό ή ζώο, όπως σε ένα εγκυκλοπαιδικό λήμμα, και με ύφος παιγνιώδες να προσθέσουν και φανταστικές ιδιότητες

Δραστηριότητα 23: Να διαλέξουν ένα συναίσθημα ή μία κατάσταση και να το προσωποποιήσουν, να το μετατρέψουν σε ζώο ή πράγμα

Στόχος: Να ασκούνται στον βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο προσέγγισης και σύνθεσης των κειμένων της δημιουργικής γραφής (ΠΣ_Λ_Λ σελ 22)

Στόχος: να συνομιλούν με τα λογοτεχνικά έργα διερευνώντας και αξιοποιώντας τη διακειμενική διάσταση (ΠΣ_Λ_Λ σελ 4)

4.1.13. Ο Ισκιοβόρος

ΣΥΜΦΩΝΑ με το αιγυπτιακό Βιβλίο των Νεκρών, κάθε νεκρός, μόλις βρεθεί στον Κάτω κόσμο, δικάζεται από σαράντα δύο δικαστές και πρέπει να ορκιστεί ότι ποτέ δεν έγινε αιτία πείνας ή δακρύων, ποτέ δεν σκότωσε ούτε έβαλε άλλους να σκοτώσουν, ποτέ δεν έκλεψε επιτάφιας τροφές, ποτέ δεν έριξε άνθρωπο στο μέτρο ή στο ζύγι, ποτέ δεν πήρε το γάλα από το στόμα του παιδιού, ποτέ δεν απομάκρυνε τα ζώα απ' το χορτάρι, ποτέ δεν συνέλαβε τα πετεινά των θεών.

Αν πει ψέματα, οι δικαστές τον παραδίδουν στον Ισκιοβόρο, που έχει, κεφαλή κροκόδειλου, κορμί λιονταριού και οπίσθια ιπποποτάμου.

Ο Πλίνιος, τώρα, θες επειδή δεν γνώριζε αυτό το βιβλίο, θες επειδή προτίμησε μιαν άλλη, άγνωστη πηγή, λέει για τον Ισκιοβόρο, στη Naturalis Historia του (βιβλίο VIII, 31), τα εξής: Αόρατο θηρίο, τέρας φρικτό που τρέφεται με ίσκιους ζώντων όντων.

Πολλοί, βέβαια, θα αναρωτηθούν πώς είναι δυνατόν να χαρακτηρίζεται τέρας φρικτό κάτι που ποτέ κανείς δεν είδε και που τρέφεται απλώς με ίσκιους. Αυτοί θα αγνοούν μάλλον ότι ένα όν που δεν έχει πλέον ίσκιο είναι νεκρό. Με άλλα λόγια, ο Ισκιοβόρος, το ύπουλο αυτό θηρίο, αντί να τρώει όντα, τρώει τους ίσκιους τους, επιτυγχάνοντας έτσι το ίδιο αποτέλεσμα. Ο χαρακτηρισμός, λοιπόν, που του αποδίδει ο Πλίνιος, είναι πέρα για πέρα ορθός

Προσωπικά, έχω δει πολλούς ανθρώπους να περιφέρονται δίχως ίσκιο, ανθρώπους νεκρούς που επιμένουν να συμπεριφέρονται ως ζώντες. Το γεγονός αυτό με έχει βάλει σε μεγάλη ανησυχία και, καθημερινά, σαν βγω στο δρόμο, το πρώτο πράγμα που ελέγχω είναι αν προβάλλω ίσκιο.

Δεν θα με πιάσει εμένανε στον ύπνο ο Ισκιοβόρος.

Δραστηριότητα 24 : Να γράψουν ένα άρθρο στη σχολική εφημερίδα για τις αιτίες απώλειας της ταυτότητας.

Στόχος: Να εξελίσσονται σε καλλιεργημένους ανθρώπους, αφού η βίωση του κόσμου των λογοτεχνικών κειμένων αποβαίνει θητεία στην ομορφιά, στην ηθική, στη συναισθηματική νοημοσύνη και στους πνευματικούς και κοινωνικούς αγώνες (ΠΣ_Λ_Λ σελ 26)

4.1.14. Ο μαύρος πάνθηρας ή η ακρίβεια στην ποίηση

Η ΑΚΡΙΒΕΙΑ είναι μία από τις απαραίτητες αρετές της ποίησης. Δεν νοείται ποίηση δίχως ακρίβεια· ακρίβεια στην έκφραση, στην εικόνα, στην παρομοίωση, στη μεταφορά, στην πληροφόρηση. Κάθε στοιχείο του ποιήματος πρέπει να ελέγχεται, με υποχονδριακή σχεδόν σχολαστικότητα, πριν αποτυπωθεί στο χαρτί. Ακόμη κι αν έχουμε να κάνουμε μ' έναν παραλογισμό, πρέπει να είναι διατυπωμένος με τόση ακρίβεια που το αποτέλεσμα να φαίνεται απολύτως λογικό. Θα χρησιμοποιήσω, εν προκειμένω, ως παράδειγμα ένα ελάχιστο ποίημα του αγαπημένου μου Αργεντινού ποιητή Argentea Nieve Περιέχεται στη συλλογή του Άνθη της Αβύσσου (Μπουένος Άιρες 1923), και έχει, σε ελεύθερη μετάφρασή μου, ως εξής:

Κανείς φυσιοδίφης δεν έχει αποφανθεί ακόμη αν είναι η ζέβρα μαύρο ζώο μ' άσπρες ρίγες ή μαύρες ρίγες μ' άσπρο ζώο.

Πρόκειται, σαφώς, για έναν παραλογισμό, αλλά με τόση ακρίβεια διατυπωμένον που να είναι δύσκολο να αμφισβητήσει κανείς τη λογικότητά του.

Ας δούμε όμως τι λέει επ' αυτού ο όψιμος μελετητής του Pablo Eustacio σε ένα δοκίμιο που δημοσιεύτηκε στο λογοτεχνικό περιοδικό Errante (τεύχος 4, Μπουένος Άιρες, φθινόπωρο 1987):

[...] επιλέγω λοιπόν το ακαριαίο XI: Κανείς φυσιοδίφης δεν έχει αποφανθεί ακόμη αν / είναι η ζέβρα μαύρο ζώο μ' άσπρες ρίγες / ή μαύρες ρίγες μ' άσπρο ζώο. Παρατηρητέο κατ' αρχάς πως κανείς φυσιοδίφης ως φυσιοδίφης δεν θα έχει ακόμη αντιμετωπίσει παρόμοιο δίλημμα (γι' αυτόν η ζέβρα θα πρέπει να είναι ένα ζώο μ' άσπρες και μαύρες ρίγες), είναι η ανικανοποίητη ποιητική ματιά που δημιουργεί ζητήματα για τον φυσιοδίφη (και τον αναγνώστη): όμως, έτσι όπως αυτή η διάζευξη-αντιστροφή διαθέτει μian επίφαση λογικής πληρότητας και συμμετρίας (η απολύτως, βέβαια, κανονική, αλλά και λιγότερο προβληματική), θα ήταν: μαύρο ζώο μ' άσπρες

ρίγες ή άσπρο ζώο με μαύρες ρίγες), και καθώς βρίσκει έρεισμα στον πραγματικό κόσμο, στην πρόσφορη χρωματική ιδιαιτερότητα της ζέβρας, αξιοποιώντας την επιδέξια, το δίλημμα παρουσιάζεται λογικό και πραγματικό, κατάλληλο κατά πρώτο - και κυριότερο- λόγο να καταστήσει τη λογική γνώση αρμόδια να το επιλύσει, κατά δεύτερο δε να την προκαλέσει και να την μπερδέψει. Στο κείριο β' σκέλος -που μοιάζει να πλειοδοτεί σε λογικότητα τόσο, ώστε να υπερβαίνει- επισυμβαίνει πράγματι, ίσως εξαιτίας αυτής ακριβώς της πλειοδοσίας, μια επιτυχής οντολογική ανατροπή κι όχι μια λογική αντιστροφή: το -άσπρο- ζώο έπεται, η ύπαρξή του κρέμεται σαν εξάρτημα από τις μαύρες ρίγες που ισχυρότερες το κατέχουν, το σημαδεύουν με δυσοίωνα μαύρο [...]

Κάποτε, ένας νεαρός φοιτητής της φιλοσοφικής μου έδωσε να διαβάσω μερικά χειρόγραφα ποιήματά του, για να του πω τη γνώμη μου. Σε ένα από αυτά, έγραφε ότι η γιαγιά του άναβε το καντήλι με οινόπνευμα. Προφανώς, ή δεν είχε γιαγιά ή, αν είχε, δεν την είδε ποτέ ν' ανάβει το καντήλι, και, οπωσδήποτε, δεν είχε ποτέ ό ίδιος ανάψει καντήλι. Αυτό δεν ήταν επιλήψιμο· επιλήψιμο ήταν που, πριν γράψει το ποίημα, δεν φρόντισε να μάθει ότι το καντήλι δεν καίει οινόπνευμα, αλλά λάδι. Με άλλα λόγια, δεν ήταν ακριβής, και η ανακρίβειά του αυτή κατέστρεφε το ποίημα και θα κατέστρεφε επίσης τα εικονίσματα ή και το στίτι του ολόκληρο αν, παρασυρμένος από αυτό το εφεύρημά του, προσπαθούσε, κάποτε, ν' ανάψει το καντήλι του με οινόπνευμα.

Ευτυχώς για την ποίηση και το στίτι του, ο νέος αυτός έπαψε να γράφει ποιήματα. Τώρα, είναι ένας αρτιμελής μεσήλικος, καθηγητής πανεπιστημίου, ερευνητής και, βεβαίως, κριτικός της λογοτεχνίας.

Ανακριβής, ωστόσο, μπορεί να αποδειχθεί, κάποτε, ακόμη και ο πιο σχολαστικός, ο πιο υποχόνδριος ποιητής, όχι γιατί δεν έχει, μετά μανίας, ελέγξει τις πηγές του, αλλά απλούστατα, γιατί, κάποια στιγμή, εντελώς απρόσμενα, τον ξεπερνά η πραγματικότητα που διαρκώς μεταβάλλεται. Αυτό ακριβώς συνέβη και σ' έμενα.

Από παιδί, θαύμαζα τα μεγάλα αιλουροειδή (τίγρεις, λιοντάρια, λεοπαρδάλεις, πάνθηρες...) κι ένιωθα θλίψη βαθύτατη, βλέποντάς τα φυλακισμένα, σε κλουβιά κήπων ζωολογικών, ή να εκτελούν νούμερα. στο τσίρκο, σαν να 'ταν μαϊμούδες. Στον κινηματογράφο δε, ήμουνα πάντα με το μέρος τους και όχι με του κυνηγού τους (ακόμη κι αν αυτός ήταν ο ωραίος και γενναίος Στιούαρτ Γκρέιντζερ), κι έκλαιγα απαρηγόρητος, κάθε φορά που πέφτανε νεκρά ή λαβωμένα στο χώμα. Κι αν, απ όλ' αυτά τα υπέροχα θηρία, ξεχώριζα, λάτρευα, κυριολεκτικά, τον μαύρο πάνθηρα, ήταν επειδή δεν τον είχα δει ποτέ να στέκεται σούζα, τρέμοντας το μαστίγιο του θηριοδαμαστή, ή να πηδά, με πειθήνια απελπισία, μέσα από φλεγόμενα στεφάνια. Έτσι,

κάποια στιγμή, έγραψα γι' αυτόν το έξις ποίημα που περιελήφθη στο βιβλίο μου *Σαν τον τυφλό μπροστά στον καθρέφτη* (1986):

*Ο μαύρος πάνθηρας είν' ένα κομμάτι αεικίνητο,
βελούδινο σκοτάδι μες στο φως. Τα μάτια του
είναι δυο αστέρια που ανάβουνε τη μέρα και
φλέγονται τη νύχτα.*

*Ελεύθερος, είναι πιο γρήγορος κι από το φως,
καθότι προικισμένος με την ταχύτητα του σκό-
τους που, οπωσδήποτε, είναι μεγαλύτερη.*

*Φυλακισμένος, έχει την ικανότητα να μεγα-
λώνει το κλουβί του. Κινούμενος αδιάκοπα
δημιουργεί, με τετραγωνικά ελάχιστα, τερά-
στιες εκτάσεις. Είναι ο θεός των μεγάλων
αποστάσεων. Στους ζωολογικούς κήπους,
από πολύ μακριά του ρίχνουν την τροφή που
τρώει με περιφρόνηση, με αηδία σχεδόν, και
μόνο από ανάγκη, ανάγκη ωστόσο που ποτέ
δεν τον οδήγησε στη θλιβερή γελοιοποίηση
του τσίρκου.*

*Οι δεσμοφύλακές του καμαρώνουν για την αν-
τοχή του ατσαλιού που τότε κλείνει. Είναι
γιατί δεν ξέρουνε πως, μόλις σκοτεινιάσει,
αφήνει ο πάνθηρας τα μάτια του μες στο
κλουβί και γίνετ' ένα με τη νύχτα.*

Η υπογραμμισμένη, στο παραπάνω ποίημα, φράση, ενώ ήταν, όταν γράφτηκε, απολύτως ακριβής, κατέστη, κάποια στιγμή, δεχόμενη την επίθεση της σκληρής πραγματικότητας, της αενάως μεταβαλλόμενης πραγματικότητας, άκρως ανακριβής. Συγκεκριμένα, ένα χρόνο μετά την έκδοση του βιβλίου, την Πρωτοχρονιά του 1988, στις Βρυξέλλες, καθισμένος μπροστά στην τηλεόραση, μ' ένα μπουκάλι ουίσκι και μια φρουτιέρα γεμάτη ισπανικά πορτοκάλια, είδα έναν μαύρο πάνθηρα να υπακούει, με κάποιες αντιστάσεις, είν' αλήθεια, αλλά οπωσδήποτε να υπακούει στα κελεύσματα ενός λειψανάβατου θηριοδαμαστή. Παρακολουθούσα την πρωτοχρονιάτικη παράσταση τού

τσίρκου *Amore Amaro* και ο παρουσιαστής, με επίσημο ένδυμα και παπιγιόν, πληροφορούσε το κοινό ότι ήταν η πρώτη φορά (παγκόσμια πρώτη, όπως λένε) που μαύρος πάνθηρας εκτελούσε νούμερα σε τσίρκο.

Έκλεισα την τηλεόραση κι έκλαψα, όχι γιατί είχε καταστραφεί ένα ποίημά μου, αλλά γιατί με είχε προδώσει το είδωλό μου, ο μαύρος πάνθηρας. Ύστερα, κάθισα στο τραπέζι μου και, πίνοντας πάντα, άρχισα να γράφω ένα ποίημα-ύμνο για την ύαινα, αυτό το βρομερό, πτωματοφάγο τέρας. Ήθελα να εκδικηθώ, να πάρω πίσω το αίμα μου γι' αυτή την προδοσία.

Τα ξημερώματα, ξεμέθυστος, το έσκισα. Πώς είναι δυνατόν να υμνείς την ύαινα. όταν, έστω και εσφαλμένα, έχεις τον μαύρο πάνθηρα υμνήσει;

Δραστηριότητα 25: Τι αντιπροσωπεύει για εκείνους ένας μαύρος πάνθηρας; Να γράψουν πέντε λέξεις που θα τους έρθουν στο μυαλό.

Δραστηριότητα 26: Να βρουν την ειρωνεία, τον σαρκασμό, την αλληγορία

Δραστηριότητα 27: Να δουν αν νομίζουν πως υπάρχει αυτοβιογραφικό στοιχείο και ποιο είναι αυτό, και πώς επινοεί και ενσωματώνει το *alter ego* του, τον *Argentea Nieve*.

Στόχος: Να κατανοούν την «ανοίκεια» γλώσσα της Λογοτεχνίας, ώστε να απολαμβάνουν τη λογοτεχνική ανάγνωση (ΠΣ_Λ_Λ σελ 14)

Στόχος: Να καταστούν δημιουργικοί και κριτικοί αναγνώστες ζητημάτων και συμπεριφορών που θίγει το κείμενο (ΠΣ_Λ_Γ σελ 27)

Στόχος: Να εμπλέκονται σε παιγνιώδεις δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης και γραφής που συμβάλλουν στην καλλιέργεια της αγάπης για τη λογοτεχνία (ΠΣ_Λ_Γ σελ 23, σελ 29)

4.1.15. Έχων σώας τας φρένας:

Αποτελεί το πρώτο διήγημα από τη ομώνυμη συλλογή του Αργύρη Χιόνη. Στο μικρό αυτό διήγημα ο Αργύρης Χιόνης μέσα σε μια εξομολογητική αλλά παιγνιώδη και σουρεαλιστική διάθεση εκτίει φόρο τιμής σε αντικείμενα, όπως το τραπέζι και το κρεβάτι για την στήριξη και θαλπωρή που ακούραστα του προσέφεραν σε όλα του τα χρόνια και για το λόγο αυτό συντάσσει μια ρεαλιστική διαθήκη, στην οποία όλα του τα υπάρχοντα κτήματα και σπίτια μεταβιβάζονται στο τραπέζι του. Μάλιστα καθώς

υποπτεύεται ότι αυτό θεωρηθεί παράλογο και η διαθήκη θα διαβληθεί, τονίζει τη φράση ότι συντάσσει τη διαθήκη έχοντας σώας τας φρένας του.

Δραστηριότητα 28: Οι μαθητές μετά την οικειοποίηση με το έργο αυτό καλούνται να συντάξουν τη δική τους «διαθήκη» θέτοντας ως κληρονόμο ένα αγαπημένο τους αντικείμενο, αναπτύσσοντας την σύνδεσή τους μαζί τους και τους λόγους της ευγνωμοσύνης τους.

Στόχοι: να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις, συναισθήματα και βιώματα. Να ενισχύουν τη φαντασία και τις γλωσσικές τους δεξιότητες, έτσι ώστε μέσα σε κλίμα πειραματισμού, παιγνιώδους εξερεύνησης και ελευθερίας να μεταπλάθουν πρωτότυπα κείμενα που προσεγγίζονται στη σχολική τάξη (ΠΣ_Λ_Γ: σελ 20)

Να καλλιεργούν το γλωσσικό τους αίσθημα και να αποκτούν επίγνωση των δυνατοτήτων τους στον προφορικό, γραπτό και ψηφιακό λόγο. (ΠΣ_Λ_Λ σελ 27-28)

Να βιώνουν δια της γραφής την παιγνιώδη και απελευθερωτική φύση του λογοτεχνικού λόγου που συμβάλλει στην αυτογνωσία και αυτοέκφραση (ΠΣ_Λ_Γ (σελ 32- 33)

4.1.16. Πώς χτίζεται ένα σπίτι:

Αποτελεί το έβδομο και αρκετά εκτενές διήγημα από τη συλλογή του Αργύρη Χιόνη «Έχω σώας τας φρένας», (σελ 95-118) . Στο αυτό διήγημα ο Αργύρης Χιόνης περιγράφει αριστοτεχνικά, από την αρχή ως το τέλος, τη σχέση του με τη γάτα του τη Φρόσω. Ξεκινάει από το σημείο που τη βρήκε μια χούφτα βρώμικο μωρό ως το σημείο που η γάτα εξαφανίστηκε. Μέσα από πολλαπλά στάδια γνωριμίας, οικειότητας και αγάπης δίνει στοιχεία τόσο για τις γάτες όσο και δικά του αυτοβιογραφικά, και στρέφει το φακό στο πόσο θετικά συνετέλεσε η Φρόσω στην εκπλήρωση των στόχων του.

Δραστηριότητα 29: Να βρουν μέσα στο μικρό διήγημα τα αυτοβιογραφικά στοιχεία του Αργύρη Χιόνη

Δραστηριότητα 30: Να εντοπίσουν κι άλλους συγγραφείς που έχουν γράψει διηγήματα με γάτες ή έχουν οι ίδιοι γάτες (π.χ. Γιώργος Σκαμπαρδώνης, Ζυράνα Ζατέλη, Έρνεστ Χέμινγουέι, Πατρίσια Χάισμιθ, Χαρούκι Μουρακάμι)

Δραστηριότητα 31: Να ερμηνεύσουν το ολιγόστιχο ποίημα του Γιάννη Βαρβέρη «ο σκύλος μας μαθαίνει τη φιλία αλλά η γάτα μας μαθαίνει τον κόσμο», συλλογή Ζωά στα σύννεφα, σελ 83, και το πώς αυτή επιβεβαιώνεται ή συνομιλεί με το διήγημα αυτό του Χιόνη.

Δραστηριότητα 32: Να διαβαστεί το ποίημα του Τ.Σ. Έλιοτ «πώς αποκαλούμε τις γάτες»: <https://bookpress.gr/stiles/san-simera/1866-elliott>

Δραστηριότητα 33: Να συντάξουν ένα μικρό διήγημα με θέμα τη σχέση τους με ένα κατοικίδιο, πραγματικό ή φανταστικό.

Στόχοι : Να επισημάνουν τα στοιχεία διακειμενικότητας και τους κοινούς ή διαφορετικούς θεματικούς τόπους και τα σύμβολα που αναδεικνύουν τη διαχρονικότητα των αξιών, οι οποίες εγγράφονται στα λογοτεχνικά έργα των διαφορετικών εποχών και λαών (ΠΣ_Λ_Λ) σελ 23

Να βιώνουν δια της γραφής την παιγνιώδη και απελευθερωτική φύση του λογοτεχνικού λόγου που συμβάλλει στην αυτογνωσία και αυτοέκφραση (ΠΣ_Λ_Γ (σελ 32- 33)

Να απολαμβάνουν ακουστικά τα κείμενα ως νοηματικά σύνολα με νοηματικά και μορφολογικά σύνολα με αισθητική αξία, (ΠΣ_Λ_Γ (σελ 30)

Να συνομιλούν με τα λογοτεχνικά έργα διερευνώντας και αξιοποιώντας τη διακειμενική διάσταση (ΠΣ_Λ_Λ) σελ 4

4.1.17. Τα Κόλλυβα:

Αποτελεί το τελευταίο διήγημα από τη συλλογή «Έχω σώας τας φρένας» του Αργύρη Χιόνη. Στο μικρό αυτό διήγημα ο Αργύρης Χιόνης μας γράφει όλα τα υλικά για να φτιάξει κανείς κόλλυβα. Παράλληλα όμως με τη γενναιόδωρη γραφή του έδωσε πολύ χρήσιμες συμβουλές για την παρασκευή τους, αλλά και τη σχέση με τα μνημόσυνα και την τότε εποχή της παιδικότητάς του.

Δραστηριότητα 34: Οι μαθητές καλούνται να συντάξουν ένα κείμενο στο οποίο να συστήνουν ένα-ένα τα υλικά μιας συνταγής κάποιου αγαπημένου τους

φαγητού με τον τρόπο που το κάνει ο Αργύρης Χιόνης στο μικρό διήγημα «Τα Κόλυβα». Επίσης, τα υλικά αυτά μπορούν να παίρνουν συμβολική αξία και να πλέκουν ιστορίες και συναισθήματα των μαθητών.

Στόχοι: Να πειραματίζονται στη δημιουργία και δικών τους λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΠΣ_Λ_Γ σελ 16) -(ΠΣ_Λ_Λ σελ 14)
Να ασκούνται στον βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο προσέγγισης και σύνθεσης των κειμένων της δημιουργικής γραφής (ΠΣ_Λ_Λ σελ 22)

4.1.18. Η πολιτεία Λαβύρινθος:

Αποτελεί το πρώτο και ομώνυμο έργο της συλλογής «Η πολιτεία Λαβύρινθος». Δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό Πολιορκία (τχ.1, Περ. γ) τον Δεκέμβριο του 1986. Στο διήγημα αυτό περιγράφεται μία πόλη που όλοι οι κάτοικοι χάνονταν, καθώς ήταν ένας πραγματικός λαβύρινθος. Έτσι οι κάτοικοι της πόλης κάθε μέρα ξανάρχιζαν κάθε μέρα μια καινούρια ζωή, με νέα οικογένεια, νέα δουλειά κτλ. Κάτι τέτοιο τους άρεσε πολύ και σιγά σιγά υιοθετήθηκε ως τρόπος ζωής. Κάποια στιγμή η πολιτεία δέχθηκε επίθεση από έναν στρατό, ο οποίος σχεδόν αντίσταση την κατέλαβε, αλλά όταν μπήκε στην πολιτεία δεν μπορούσε να βγει και έτσι εγκολλώθηκε στην πολιτεία Λαβύρινθο. Αυτό έγινε γνωστό και έτσι κανένας άλλος στρατός δεν επιχείρησε να την κάνει πόλεμο. Με τον τρόπο αυτό η πολιτεία Λαβύρινθος είχε εσωτερική αλλά και εξωτερική ειρήνη και ευημερούσε. Μέχρι που κάποια στιγμή στην εξουσία βρέθηκε ένας τρελός, ο οποίος θέλησε να μείνει σε αυτή τη θέση για όλη τη ζωή. Έτσι κυριολεκτικά δεν έφευγε από τη θέση του και πέθανε από την ασυτία. Το πτώμα του έμεινε εκεί και σάπιζε, γιατί όποιος πήγαινε να βρει τους νεκροθάφτες, χάνονταν. Ωσπου κάποια μέρα ένας κλητήρας θέλοντας να δώσει τέλος στην ενοχλητική μυρωδιά του πτώματος, του έβαλε φωτιά. Όμως λόγω απροσεξίας, πήρε φωτιά το παλάτι και έπειτα όλη η πολιτεία Λαβύρινθος κάηκε και έσβησε από τη γεωγραφία και την ιστορία.

Δραστηριότητα 35: Οι μαθητές καλούνται να φανταστούν σε ομάδες τη δική τους Πολιτεία με τα δικά της μοναδικά χαρακτηριστικά, όπως στο διήγημα του Αργύρη Χιόνη, και να την παρουσιάσουν στην τάξη.

Δραστηριότητα 36: Θα μπορούσε να τεθεί ως θέμα μελέτης το εξής: «Ο Λαβύρινθος του Μίνωα και η Πολιτεία Λαβύρινθος του Αργύρη Χιόνη: Ομοιότητες και Διαφορές»

Δραστηριότητα 37: Οι αόρατες πόλεις του Καλβίνο και Πολιτεία Λαβύρινθος του Χιόνη: Πόλεις ασυνήθιστες και υπερβατικές. Ουτοπία, προβληματισμός και ειρωνεία να ειπωθούν συγκριτικά

Δραστηριότητα 38: Να σχολιάσουν τα εξής λόγια του Μπόρχες: « ο μίτος χάθηκε, το ίδιο και ο λαβύρινθος. Σήμερα εξακολουθούμε να μην ξέρουμε αν μας περιβάλλει ένας λαβύρινθος ή ένα μυστικό σύμπαν ή ένα επικίνδυνο χάος. Το ευτυχές μας χρέος είναι να φανταζόμαστε ότι υπάρχει ένας λαβύρινθος και ένας μίτος. Αυτόν τον μίτο δε θα τον βρούμε ποτέ. Ίσως τον συναντάμε και τον χάνουμε σε μια πράξη πίστης, σε μια αρμονία, σε ένα όνειρο, στις λέξεις που ονομάζονται φιλοσοφία ή, πολύ απλά, στην απέραντη ευτυχία» (Κνωσσός, 1984)
 [Σημείωση: ο Μπόρχες είχε επισκεφτεί την Κρήτη με αφορμή την αγόρευσή του σε επίτιμο διδάκτορα από τη Φιλοσοφική Σχολή του Ρεθύμνου]

Στόχοι: να συνομιλούν με τα λογοτεχνικά έργα διερευνώντας και αξιοποιώντας τη διακειμενική διάσταση (ΠΣ_Λ_Λ σελ 4)

Να κατανοούν την «ανοίκεια» γλώσσα της Λογοτεχνίας, ώστε να απολαμβάνουν τη λογοτεχνική ανάγνωση (ΠΣ_Λ_Λ σελ 14)

Να πειραματίζονται στη δημιουργία και δικών τους λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΠΣ_Λ_Γ σελ 16) και (ΠΣ_Λ_Λ σελ 14)

Να εξελίσσονται σε καλλιεργημένους ανθρώπους, αφού η βίωση του κόσμου των λογοτεχνικών κειμένων αποβαίνει θητεία στην ομορφιά, στην ηθική, στη συναισθηματική νοημοσύνη και στους πνευματικούς και κοινωνικούς αγώνες (ΠΣ_Λ_Λ σελ 26)

4.1.19. Αυτός που βάδιζε σε μια έρημο:

Αποτελεί το προτελευταίο μικρό διήγημα της συλλογής η Πολιτεία Λαβύρινθος, και περιγράφει κάποιον που βάδιζε σε μια έρημο με σαρκοβόρους συγγενείς και φίλους. Αν και σκότωνε πολλά από αυτά, η ζωή του πάντα κινδύνευε. Στο σημείο αυτό αναφέρεται ότι το πρόσωπο αυτό δεν είναι πραγματικό αλλά φανταστικό και η

έρημος ήταν ουσιαστικά η έρημος που διέσχιζε την ψυχή του συγγραφέα. Έτσι μας βάζει φανερά στη λεπτή γραμμή του αληθινού και φανταστικού στα πλαίσια της λογοτεχνίας αναφέροντας τα εξής:

«Φανταζότανε μια έρημο και τη διέσχιζε. Φανταζόταν αιμοβόρα θηρία και κινδύνευε. Φανταζότανε ότι διψούσε για αγάπη και διψούσε για αγάπη. Αν αποφάσιζε να τελειώσει τη ζωή την ιστορία του με το θάνατό του, θα πέθαινε. Δεν τ' αποφάσισε. Συνέχισε να διασχίζει την έρημο με φόβο και δίψα».

Το μικρό αυτό διήγημα δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό Πολιορκία (τχ.18, περ.Β), τον Δεκέμβριο του 1982. Σύμφωνα με τις σημειώσεις του βιβλίου, το μικρό αυτό διήγημα αποτέλεσε έμπνευση και για τα ακόλουθα «Νιφάδες στάχτης» και «Η ιστορία του αμπού Μούραχ ες Αγκίμπ».

Δραστηριότητα 39: Στη λογοτεχνική θεωρία, η παρουσία του συγγραφέα ως χαρακτήρα εντός του ίδιου του έργου είναι ένα φαινόμενο που έχει διερευνηθεί εκτενώς. Η συμμετοχή του συγγραφέα ως "δρώντα" στην αφήγηση θα μπορούσε να εξεταστεί μέσα από διάφορες πρισματικές γωνίες, όπως οι ρόλοι του αφηγητή, του παρατηρητή, ή ακόμη και του κριτικού εντός του έργου. Με αφετηρία το μικρό αυτό διήγημα του Αργύρη Χιόνη οι μαθητές καλούνται να βρουν παραδείγματα λογοτεχνικών έργων που εμπεριέχουν αυτήν τη διαδικασία, είτε από την Ελληνική είτε από τη Διεθνή λογοτεχνία. Ένα κλασικό παράδειγμα είναι ο Δον Κιχώτης του Miguel de Cervantes, όπου ο συγγραφέας εμφανίζεται τελικά ως ένας χαρακτήρας που εξετάζει τη σχέση μεταξύ της πραγματικότητας και της φαντασίας. Στη σύγχρονη λογοτεχνία, το "Infinite Jest" του David Foster Wallace είναι ένα άλλο έργο που περιλαμβάνει μια ποικίλη γκάμα από αφηγητικές φωνές, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαναφορικότητας του συγγραφέα. Στη λογοτεχνία του 20ου αιώνα, οι Jorge Luis Borges και Vladimir Nabokov είναι επίσης δυο συγγραφείς που έχουν ασχοληθεί με αυτό το ζήτημα. Ο Borges, στη συλλογή του "Ficciones", συχνά εμφανίζεται ως αφηγητής ή ως χαρακτήρας, αναμειγνύοντας το φανταστικό με το πραγματικό σε έναν μοναδικό τρόπο που αναδεικνύει τις αμφισημίες της αφήγησης και της πραγματικότητας. Τέλος, Nabokov, ειδικά στο "Pale Fire", δημιουργεί ένα περίπλοκο δίκτυο αναφορών όπου ο συγγραφέας, ο αφηγητής και οι χαρακτήρες συνδέονται μεταξύ τους με αμφίσημους τρόπους.

Συνοψίζοντας, η εμπλοκή του συγγραφέα στην αφήγηση είναι ένα θέμα που έχει ριζικές επιπτώσεις στην ερμηνεία του έργου και ανοίγει μια πλειάδα από θεματικές και αισθητικές εξερευνήσεις. Οι αφηγηματικές αυτές πρακτικές μπορούν να διερευνηθούν με αφετηρία την ανάγνωση του μικρού διηγήματος του Χιόνι, την εύρεση άλλων λογοτεχνικών έργων που τις περιλαμβάνουν και τέλος, αφού έχουν εξοικειωθεί αρκετά με αυτές τις τεχνικές την δημιουργική γραφή των μαθητών μικρών διηγημάτων με θέμα «Ο συγγραφέας και ο ήρωας».

Συνολικά, η διδασκαλία λογοτεχνικών έργων έχει ως στόχο να εξοικειώσει τους μαθητές με το έργο ενός συγγραφέα, να αναπτύξει τη φιλιαναγνωσία τους και να ενισχύσει διάφορες δεξιότητες. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της ενεργητικής ανάγνωσης, της ακρόασης, της κατανόησης του περιεχομένου και της ανάλυσης του λογοτεχνικού κειμένου. Επιπλέον, προωθείται η ανάπτυξη του προφορικού και γραπτού λόγου.

Ένας δεύτερος στόχος είναι η ενίσχυση του ψυχικού κόσμου των μαθητών, της αισθητικότητάς τους και της δημιουργικότητάς τους. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω ενεργειών, όπως η ευαισθητοποίηση, η ενσυναίσθηση, η παραγωγή νέων έργων και η εξέταση των σχέσεων μεταξύ των χαρακτήρων και των καταστάσεων στα λογοτεχνικά κείμενα (Αθανασοπούλου, 2004).

Ο τρίτος στόχος είναι η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της διαμόρφωσης προσωπικού κώδικα αξιών και της κοινωνικότητας των μαθητών. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της εξοικείωσης με την πολιτισμική κληρονομιά και τη σύγκριση με άλλους πολιτισμούς, καθώς και μέσω της ανάλυσης του ρόλου της λογοτεχνίας στην κοινωνία και την ιστορία (Φρυδάκη, 2003).

Τέλος, προωθείται η φιλιαναγνωσία μέσω παιγνιώδων δραστηριοτήτων, ατομικών και συνεργατικών δράσεων, καθώς και δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής. Η διδασκαλία βασίζεται στην ενεργητική, εποικοδομητική και συνεργατική μάθηση, και περιλαμβάνει τη δημιουργική γραφή, θεατρικές/διακαλλιτεχνικές εκδηλώσεις και την ενίσχυση της φιλιαναγνωσίας (Σουλιώτης, 2012).

Για να αξιολογηθεί η πρόοδος, μπορεί να χρησιμοποιηθεί η καταγραφή του βαθμού ανταπόκρισης των μαθητών στις δραστηριότητες. Επίσης, η αποτίμηση από την πλευρά των μαθητών μπορεί να γίνει μέσω συζητήσεων και ερωτηματολογίου που αφορούν τα διηγήματα και την προσέγγισή τους. Τέλος, συζητείται ο ρόλος της λογοτεχνίας στην αντιμετώπιση φιλοσοφικών θεμάτων.

4.2. Διδακτικές προτάσεις με βάση ποιήματα του Αργύρη Χιόνη

Η διδασκαλία των ποιημάτων του Αργύρη Χιόνη που προτείνονται ανήκουν στην ποιητική συλλογή «Η Φωνή της Σιωπής», Ποιήματα 1966-2000, εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 2006

4.2.1. «Νεαρός Μαθητής», *TOTE ΠΟΥ Η ΣΙΩΠΗ ΤΡΑΓΟΥΔΗΣΕ*, σελ 577

«Νεαρός μαθητής μένει ενεός στη θέα λευκής σελίδας του τετραδίου του. Οι προηγούμενες σελίδες είναι ήδη πλήρεις σημειώσεων που καταχώρισε, εκεί, χωρίς κανένα δισταγμό. Γιατί, λοιπόν, διστάζει τώρα; Γιατί, εξαίφνης, νιώθει τέτοιο δέος μπροστά στην άγραφη σελίδα; Γιατί, με τρέμον χέρι, γράφει, τελικά: «Το χαρτί άσπρο σαν χιόνι, οι λέξεις μου κρυνώνουν;» Μήπως κατάλαβε ότι οι λέξεις έχουνε ζωή; Έγινε μήπως ποιητής;»

Δραστηριότητα 40: Οι μαθητές καλούνται να γράψουν ένα πεζό κείμενο δύο παραγράφων εμπνευσμένοι από το παραπάνω ποίημα είτε με θέμα : «Η λευκή σελίδα» είτε με θέμα «πού θα στεκόσασταν μπροστά με δισταγμό;» ενισχύοντας έτσι τη ελεύθερη και δημιουργική γραφή των μαθητών.

Στόχος: να βιώνουν δια της γραφής την παιγνιώδη και απελευθερωτική φύση του λογοτεχνικού λόγου που συμβάλλει στην αυτογνωσία και αυτοέκφραση (ΠΣ_Λ_Γ (σελ 32- 33)

Στόχος: να εμπλέκονται σε παιγνιώδεις δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης και γραφής που συμβάλλουν στην καλλιέργεια της αγάπης για τη λογοτεχνία (ΠΣ_Λ_Γ σελ 23, σελ 29)

4.2.2. motto, της συγκεντρωτικής συλλογής ποιημάτων *Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ*

Μια φωνή σιωπής,

Η φωνή της σιωπής μου (Samuel Beckett)

Κραυγάζω ήσυχα απαλά σχεδόν ψιθυριστά (Α.Χ.)

Έτσι προλογίζει, με αυτά τα δύο motto, τη συγκεντρωτική συλλογή ποιημάτων *Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ* ο Χιόνης

Ο ποιητής αυτοβιογραφούμενος στις σημειώσεις του τόμου (σελ 605), παραφράζοντας εδώ, αναφέρει ότι η σιωπή καταλαμβάνει μια εξέχουσα θέση στη ζωή του, καθώς περνάει μεγάλα χρονικά διαστήματα μέσα στη σιωπή απευθύνοντας μόνο λίγα λόγια αγάπης στο σκυλί του, στον Κορινθιακό Κόλπο, στα βουνά της Ρούμελης και στα έπιπλά του που αναπαύουν το κορμί και την ψυχή του. (Γιάννης Στρούμπας, Αργύρης Χιόνης, εκδ. Γκοβόστη,σελ19-20).

Η σιωπή στο έργο αυτό είναι θορυβώδης και κυριαρχεί σε τοπία αποκαλύψεως, τελικής κρίσεως ως κάτι απειλητικό. Άλλοτε η σιωπή φορτίζεται θετικά, ως μια φωτεινότητα ή καθαρότητα και άλλοτε αρνητικά, ως απουσία και σήψη. Έτσι, μέσα στην ποιητική αυτή συλλογή η σιωπή φαίνεται ως μια σύνθετη λειτουργία με πολλές όψεις : «Παράθυρο κλειστό/ το πρόσωπό σου/ και οι ρυτίδες ./ που το μέτωπό σου χάραζαν, γρίλλιες μισανοιγμένες./ Έσκυψα τάχα/ για να πάρω ένα φιλί / κι είδα το λογισμό σου/ έναστρο ουρανό/» ΣΙΩΠΗ, σελ 28

«Ήταν παρθένα η σιωπή σου. /Έτσι., όταν άνοιξε/ πρώτη φορά του στόμα/ δεν βγήκε λόγος./ μα ένας κρίνος» ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ, σελ 67

«Οι καμινάδες/χέρια ικεσίας/ στο Θεό της σιωπής/ η πολιτεία/ προσεύχεται μες στη νύχτα» ΣΤΙΓΜΗ, σελ 68

Υπαρξιακή σχέση με σιωπή στο «Απόπειρες φωτός» , «Ανοίξαμε τις φλέβες μας/και κύλησε η σιωπή/ μέσα στο ίδιο τάσι/ Τώρα πια είμαστε δικοί της/ και το δικό της τραγούδι λέμε...» ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ, σελ 44: «ΜΕ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΛΕΕΙ, με αυτό που σκόπιμα ή εν αγνοία του αποσιωπά, με αυτό που ούτε καν υπονοείται από τα λόγια του, μ' αυτό μας πείθει ο ποιητής», σελ 455

«Ξένη η φωνή μου όταν εκτός μου ηχεί/ κι είναι δική μου/ μονάχα εντός μου/ μονάχα όταν σωπαίνει», Ιδεογράμματα, Τάνκα ιβ', σελ 540

«ΜΟΝΟ Η ΣΙΩΠΗ, η απόλυτη σιωπή, προσφέρεται για τη χαμηλόφωνη συνομιλία των πραγμάτων ...γιατί είναι ευαίσθητα τα πράγματα στον ήχο και δεν αποκαλύπτουν την ψυχή τους εν μέσω οιαδήποτε θορύβου...» Ο Ακίνητος δρομέας, σελ 506

αναδεικνύεται σε ιδιότυπο πρωταθλητή: «Πρωταθλητής της σιωπής ...σιωπητής μεγάλων αποστάσεων», Ο Ακίνητος δρομέας, σελ 465

«δύσκολες ιστορίες, οι πιο δύσκολες, που ιστορούνται με κλειστό το στόμα», σελ 487

Η σιωπή ως στάση ζωής, βαθαίνει τα όρια της αισθαντικότητας. Ο φυσικός χώρος διάσωσης της αυθεντικότητας

Το motto: «υπάρχουν λέξεις που μοιάζουν πιο πολύ με τη σιωπή παρά με λέξεις» του Roberto Juarroz που προβάλλει, για να μιλήσει για τα χαρακτηριστικά της ποίησης στην ενότητα «Περί ποιήσεως» από τα Εσωτικά τοπία (σελ445) δηλώνει την πίστη του στη δυναμική της σιωπής

Μπορούμε να τους δώσουμε συγκριτικά και στίχους από άλλους ποιητές, ενδεικτικά:

«μιλώ κι ανήκω της σιωπής», Ιχνογραφία, Κ/Π/Παπαγεωργίου

«Κι αν δεν σιωπούμε /της σιωπής ανήκουμε/ με μιας στιγμής λαλίτσα», «τα χειρόγραφα της βροχής», Π. Κυπαρίσσης/

«Η σιωπή / είναι η αδικημένη αδερφή της ομιλίας / που κάποτε θα βρει το δίκιο της»(Κρυφός κυνηγός, Γ.Μαρκόπουλος)

Δραστηριότητα 41: Οι μαθητές καλούνται να συντάξουν ένα δικό τους ποίημα με θέμα τη σιωπή.

Στόχος: Στόχος: να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα, τροφοδοτώντας με κειμενικά ερεθίσματα τη δημιουργικότητά τους(ΠΣ_Λ_Γ (σελ 32)

Στόχος: να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις, συναισθήματα και βιώματα. Να ενισχύουν τη φαντασία και τις γλωσσικές τους δεξιότητες, έτσι ώστε μέσα σε κλίμα πειραματισμού, παιγνιώδους εξερεύνησης και ελευθερίας να μεταπλάθουν πρωτότυπα κείμενα που προσεγγίζονται στη σχολική τάξη (ΠΣ_Λ_Γ, σελ 20)

Στόχος: να βιώνουν δια της γραφής την παιγνιώδη και απελευθερωτική φύση του λογοτεχνικού λόγου που συμβάλλει στην αυτογνωσία και αυτοέκφραση (ΠΣ_Λ_Γ (σελ 32- 33)

4.2.3. ΚΑ΄, ΣΑΝ ΤΟΝ ΤΥΦΛΟ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ (σελ 335)

Σαν τον τυφλό μπροστά στον καθρέφτη

Σαν τον τυφλό που ζητάει επίμονα την μπλε γραβάτα και το γκριζο κοστούμι του

Σαν τον τυφλό που χαμογελά μπροστά στη φωτογραφική μηχανή

Σαν τον άσπρο τυφλό που μισεί τους μαύρους

Σαν τον τυφλό που λατρεύει τις ζανθές γυναίκες

Σαν τον τυφλό που χαϊδεύει τις λέξεις

Που αγγίζει τη λέξη φλόγα και καίγεται

Που αγγίζει τη λέξη μαχαίρι και κόβεται

Που αγγίζει τη λέξη ρώγα και γλυκαίνονται οι ρώγες των δαχτύλων του

Που αγγίζει τη λέξη μαστός και γεμίζουν οι χούφτες του γάλα

Που αγγίζει τη λέξη θάνατος και μουδιάζει το χέρι του

Σαν τον τυφλό που αγκαλιάζει το φονιά του, θαρρώντας τον φίλο του, και νιώθει το λάθος του μαζί με το μαχαίρι στην καρδιά

Σαν τον τυφλό που ποτέ του δεν έτρεξε, ακόμα κι όταν άνοιγαν όλοι οι κρουνοί του ουρανού, ακόμα κι όταν στίφη οχημάτων χυμούσαν καταπάνω του

Σαν τον τυφλό που κρεμάει ζωγραφιές στους τοίχους του και γεμίζει λουλούδια το σπίτι του και τις νύχτες όλες τις λάμπες

Σαν τον τυφλό που επιμένει να τραγουδά το φάος ήλιοιο, αυτό το φως που ποτέ του δεν γνώρισε και ποτέ του δεν έπαψε να υπερασπίζεται σαν μονάκριβο κτήμα του

Τέτοιος εγώ

Δραστηριότητα 42: οι μαθητές καλούνται να γράψουν ένα κείμενο που να ξεκινά με τη φράση: «Σαν τον τυφλό ...». (Θα μπορούσαμε να δείξουμε τη σκηνή από τον «Κύκλο των χαμένων ποιητών», τον Ίθαν Χοκ, όρθιο, μπροστά σε όλη την τάξη, να λέει, να «γεννά» το ποίημά του ύστερα από το κέντρισμα του Ρόμπιν Γουίλιαμς).

Οι εικόνες συνυπάρχουν με πολλά ακόμη εκφραστικά μέσα στο συγγραφικό έργο του Αργύρη Χιόνη. Οι μαθητές καλούνται, αφού έχουν διαβάσει το παραπάνω ποίημα του Αργύρη Χιόνη, να εντοπίσουν τις εικόνες που τους δημιουργεί το ποίημα αυτό.

Δραστηριότητα 43: ο κάθε μαθητής επιλέγει την εικόνα που του έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση – συγκίνηση και συζητούνται ανοιχτά στην τάξη οι λόγοι που εντυπωσίασαν ή συγκίνησαν τους μαθητές.

Στόχοι: Να βιώνουν δια της γραφής την παιγνιώδη και απελευθερωτική φύση του λογοτεχνικού λόγου που συμβάλλει στην αυτογνωσία και αυτοέκφραση (ΠΣ_Λ_Γ (σελ 32- 33)

Να πειραματίζονται στη δημιουργία και δικών τους λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΠΣ_Λ_Γ σελ 16)

Να μεταπλάθουν με τον δικό τους τρόπο τα λογοτεχνικά κείμενα, μορφοποιώντας δημιουργικά προσωπικές εμπειρίες και ιδέες (ΠΣ_Λ_Λ , σελ 28)

4.2.4. «Αναμονή», Απόπειρες Φωτός (σελ 35)

*Η μεγάλη αράχνη,
η μαύρη αράχνη,
υφαίνει, υφαίνει τον ιστό της.
Χτες ζούσα, τώρα ζω,
αύριο δεν ξέρω αν θα ζω.
Αυτή 'ναι η ηλικία της ύπαρξής μου
και η ιστορία της
Κι η μεγάλη αράχνη,
η μαύρη αράχνη, υφαίνει, υφαίνει τον ιστό της
και περιμένει»*

Το παραπάνω ποίημα δίνεται στους μαθητές παράλληλα με το απόσπασμα από την Τρίτη Ωδή του Ανδρέα Κάλβου:

*«Υιέ μου πνέουσαν μ' είδες
ο ήλιος κυκλοδίωκτος,
ως αράχνη, μ' edίπλωνε
και με φως και με θάνατον
ακαταπαύστως.»*

καθώς και με τους στίχους της Λίνας Νικολακοπούλου:

*«Αυτού του ματαίου η αράχνη
που πάει ρε φίλε και μας ψάχνει.
Να βρει την πιο παλιά γωνία
μες της ψυχής την αγωνία.
Να μας τυλίξει να μας πιάσει
να πει σας έχουνε ξεχάσει
τα παραμύθια σας και οι ξένοι
κι εκείνη δως του να επιμένει»*

Μετά από την εξοικείωση με τα τρία παραπάνω θέματα και την από κοινού συζήτηση στην τάξη για τον συμβολισμό που δίνεται στην αράχνη στις τρεις αυτές διαφορετικές πηγές που έχουν ως κοινό τόπο την αράχνη, προτείνεται το εξής:

Δραστηριότητα 44: οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν σε ποίημα ή πεζό το τι είναι ή τι μπορεί να σημαίνει για αυτούς η αράχνη.

Στόχοι: να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις, συναισθήματα και βιώματα (ΠΣ_Λ_Γ σελ 25)

Να διακρίνουν τον παραδοσιακό από τον μοντέρνο στίχο (ΠΣ_Λ_Λ) σελ 28

Να επισημάνουν τα στοιχεία διακειμενικότητας και τους κοινούς ή διαφορετικούς θεματικούς τόπους και τα σύμβολα που αναδεικνύουν τη διαχρονικότητα των αξιών, οι οποίες εγγράφονται στα λογοτεχνικά έργα των διαφορετικών εποχών και λαών (ΠΣ_Λ_Λ) σελ 23

4.2.5. «ΕΦΤΑ ΜΙΚΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ», ΙΙ, *Λεκτικά Τοπία* (σελ 227)

*«όταν οι ήμεροι χωριάτες αγριέψανε
και γίναν λύκοι
και κυνήγησαν το λύκο
ο λύκος ένιωσ' αδερφός του προβάτου
και βέλαζε πεθαίνοντας»*

παράλληλα με το «Ένας λύκος αισθηματίας», πάλι από τα «Λεκτικά τοπία» του ιδίου:

*«Ένας λύκος αισθηματίας
Διψάω γι' αγάπη πεινάω γι' αγάπη πονάω γι' αγάπη
Ουρλιάζω γι' αγάπη πεθαίνω γι' αγάπη αλλά
Είμαι ο λύκος ο κακός ο λύκος και δεν γίνεται
Δεν είναι δυνατό τέτοια αισθήματα να έχω
Γιατί αν το μάθουνε τα πρόβατα
Θα πέσουνε να με σπαράζουν»*

και το ποίημα του Γιώργη Παυλόπουλου, «Ο λύκος και ο έρωτας»:

*Με τον φίλο μου το λύκο
τον δειλό τον κουτοπόνηρο
περπατούσαμε μαζί
μες στο σκοτεινό μου όνειρο*

*Και του λέω Λύκε πες μου
τι να κάνω με τον έρωτα
όλα είναι κει θολά
μυστήρια κι αφανέρωτα.*

*Και μου λέει άκου Γιώργη
δε θα λύσω τ' ανεξήγητα
γλέντησε μ' όσες μπορείς
τ' αμπέλια είναι ατρύγητα.*

*Άει στο διάβολο του λέω
αχρείε κι αλιτήριε.
Και το χτήνος μ' απαντά
να σε φάει ο λύκος κύριε*

Δραστηριότητα 45: Τα τρία κείμενα συζητούνται ομαδικά στην τάξη και έπειτα τα παιδιά χωρίζονται σε τρεις ομάδες και σε κάθε μία δίνεται ένα από τα τρία αυτά ποιήματα. Η κάθε ομάδα καλείται με βάση το ποίημά να φτιάξει ένα παραμύθι, στο οποίο ο κεντρικός ρόλος θα ανήκει στο λύκο ανάλογα με τη σκοπιά του ποιήματος ή και όχι. Τα παραμύθια παρουσιάζονται στην τάξη και συζητιέται ομαδικά ο ρόλος του λύκου στην εκάστοτε εκδοχή.

Στόχος: να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις, συναισθήματα και βιώματα. Να ενισχύουν τη φαντασία και τις γλωσσικές τους δεξιότητες, έτσι ώστε μέσα σε κλίμα πειραματισμού, παιγνιώδους εξερεύνησης και ελευθερίας να μεταπλάθουν πρωτότυπα κείμενα που προσεγγίζονται στη σχολική τάξη (ΠΣ_Λ_Γ:σελ20)

Στόχος: να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα, τροφοδοτώντας με κειμενικά ερεθίσματα τη δημιουργικότητά τους(ΠΣ_Λ_Γ σελ 32)

4.2.6 «Καθρέφτης», ΙΖ΄, ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ (σελ 131)

Ετούτος ο καθρέφτης ο παλιός
 Έχει φθαρεί από την επαφή
 Με τόσα πρόσωπα
 Θάμπωσε γέμισε αποτυπώματα
 Ματιών που κάποτε κοιτάχτηκαν
 Μεσ στο γυαλί του μ' έκπληξη
 Η θαυμασμό ή χαρά ή θλίψη
 Χείλια και δάχτυλα σαν νεκροί νάρκισσοι
 Μεσ στο θαμπό νερό του αδύνατο να κοιταχτείς
 Χωρίς τον κίνδυνο να μπερδευτείς
 Και να πιστέψεις για πρόσωπό σου
 Έν' άλλο πρόσωπο ή το συνταίριασμα
 Από παράταιρα κομμάτια
 Και να χαθείς μέσα σε τούτο το λαβύρινθο
 Μορφών που ήταν κάποτε
 Και να μην είσαι πια

παράλληλα με τον Καθρέφτη του Φοίβου Δεληβοριά:

Έχω μπροστά μου συνεχώς έναν καθρέφτη
 που μ' εμποδίζει ότι είναι πίσω του να δω
 δεν έχω δει ποτέ μου πιο μεγάλο ψεύτη
 και το χειρότερο, είναι όμοιος εγώ...
 Δείχνει πολύ καλός ενώ εγώ δεν είμαι,
 δείχνει κακός ενώ δεν είμαι ούτε αυτό
 Όσοι μου λένε “φίλε όπως είσαι μείνε”
 είναι όσοι χάψαν τον αντικατοπτρισμό
 Έναν καθρέφτη συνεχώς έχω μπροστά μου
 πάνω του πέφτει και ραγίζεται η καρδιά μου
 πάνω του πέφτει και ραγίζεται η καρδιά μου,
 ένα καθρέφτη συνεχώς έχω μπροστά μου...

*Αντανακλά αυτά που θέλουν οι γυναίκες
κι έτσι τις πείθει ότι είμαι το άλλο τους μισό
μπροστά του γδύνονται του λεν γλυκές κουβέντες,
πίσω απ' το τζάμι εγώ ολομόναχος κοιτώ*

*Κάνει παιχνίδι ως και με τα πρότυπά μου
τις θείες φωνές που μου μιλούσανε παιδί
τις φέρνει απέναντι μου και στα κυβικά μου
πάω να τις φτάσω και τσουγκρίζω στο γυαλί*

*Έναν καθρέφτη συνεχώς έχω μπροστά μου
πάνω του πέφτει και ραγίζεται η καρδιά μου
πάνω του πέφτει και ραγίζεται η καρδιά μου,
ένα καθρέφτη συνεχώς έχω μπροστά μου...*

*Ξέρω πως όλοι πια πιστεύουν σε καθρέφτες
σε οθόνες σε φωτοτυπίες και προβολείς
μέχρι παιχνίδια έχουν βγάλει που οι παίκτες
ζουν σε μια γυάλα και τους βλέπουμε όλοι εμείς*

*Μα εγώ θα κάνω τον καθρέφτη μου κομμάτια
ξέρω ότι αυτό που κρύβει πίσω του είσαι εσύ
εσύ που ψάχνεις μες στα μαύρα σου τα μάτια
να καθρεφτίζεις μόνο εμένα στην ζωή*

και συζητούνται στην τάξη τα βαθύτερα νοήματα αλλά και οι ομοιότητες και οι διαφορές των δύο αυτών γραπτών με κοινό άξονα τον καθρέφτη. (θα μπορούσε να γίνει και αναφορά στο διήγημα το Μπόρχες «Ο καθρέφτης, η μάσκα και το μαχαίρι» (Ιστότοπος www.e-keimena.gr) και στον τίτλο του βιβλίου του Χατζιδάκι «Ο καθρέφτης και το μαχαίρι»)

Δραστηριότητα 46: να γράψουν έναν μονόλογο με θέμα τι θα έλεγαν μπροστά στον καθρέφτη τους. (θα μπορούσε ο λόγος να είναι συνειρμικός)

Στόχοι: να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα, τροφοδοτώντας με κειμενικά ερεθίσματα τη δημιουργικότητά τους (ΠΣ_Λ_Γ σελ 32)

Να επισημάνουν τα στοιχεία διακειμενικότητας και τους κοινούς ή διαφορετικούς θεματικούς τόπους και τα σύμβολα που αναδεικνύουν τη διαχρονικότητα των αξιών,

οι οποίες εγγράφονται στα λογοτεχνικά έργα των διαφορετικών εποχών και λαών (ΠΣ_Λ_Λ) σελ 23

Να συσχετίζουν, να συγκρίνουν και να αντιπαραβάλλουν κείμενα και να αντιλαμβάνονται τον τρόπο με τον οποίο συγγραφείς με διαφορετική καταγωγή, διαφορετικές καταβολές μορφοποιούν λογοτεχνικά τον κόσμο τους και αναδεικνύουν μέσα από τους κοινούς θεματικούς τόπους των κειμένων τους τη διαχρονικότητα και την οικουμενικότητα των αξιών, των ιδανικών και των συνακόλουθων προβληματισμών. (ΠΣ_Λ_Λ) Σελ 36

4.2.7. «ΚΟΙΜΙΣΜΕΝΟ ΣΤΟ ΣΥΡΤΑΡΙ ΤΗΣ ΚΟΥΖΙΝΑΣ», ΕΣΩΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ / «ΚΑ΄», ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ / « V», ΛΕΚΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ / «ΧΑΡΤΑΕΤΟΥΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΙ», ΑΚΙΝΗΤΟΣ ΔΡΟΜΕΑΣ / «Παρά ένα δώδεκα μαγικά παραμύθια, I», ΛΕΚΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ

«ΚΟΙΜΙΣΜΕΝΟ ΣΤΟ ΣΥΡΤΑΡΙ ΤΗΣ ΚΟΥΖΙΝΑΣ, το ταπεινό μαχαίρι ονειρεύεται πως γίνεται σπαθί κι αστράφτει απειλητικά μέσα στον κουρνιαχτό της μάχης. /Την άλλη μέρα, τεμαχίζοντας καρότα, μέσα στους υδρατμούς και στις κλαγγές σκευών, θαρρεί πως ξανακούει το κάλεσμα της σάλπιγγας κι ορμάει, ζαφνικά, ακάθεκτος και κόβει της νοικοκυράς το δάχτυλο »

Στη συλλογή ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ, ΚΑ΄, σελ 135-6, το κουστούμι έχει φωνή, η οποία είναι σε αντίστιξη με τη φωνή του άντρα που προηγείται:

[...Όταν πρώτη φορά χώθηκε μέσα μου/ Ήταν ανήσυχος και τρομαγμένος/ Παίδευε αδιάκοπα τα φερμουάρ και τα κουμπιά μου/ Και με κινήσεις νευρικές πάσχιζε να ξηλώσει τις ραφές μου/ Το σχήμα να μου δώσει του γυμνού κορμιού του/ Ένωθε σαν παγιδευμένο ζώο/ Κι έπρεπε σαν κλουβί ν' αντισταθώ/Σκληρά στην αρχή χωρίς παραχωρήσεις/ Ωσπου να λησμονήσει αυτό που ήταν πριν/ Ωσπου να συνηθίσει στη δική μου φόρμα/ Κι ύστερα να ενδώσω δήθεν να προσποιηθώ/ Ότι αυτή 'ναι η φόρμα η δική του που εγώ δέχτηκα/ Κι έτσι να φτάσει τώρα στο σημείο να πιστεύει/ Ότι ποτέ του δεν υπήρξε έξω από μένα/ Σαν να' μουννα το ίδιο του το δέρμα.»

Στη συλλογή ΛΕΚΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ, στο V, σελ 243, το κρεβάτι ζωντανεύει:

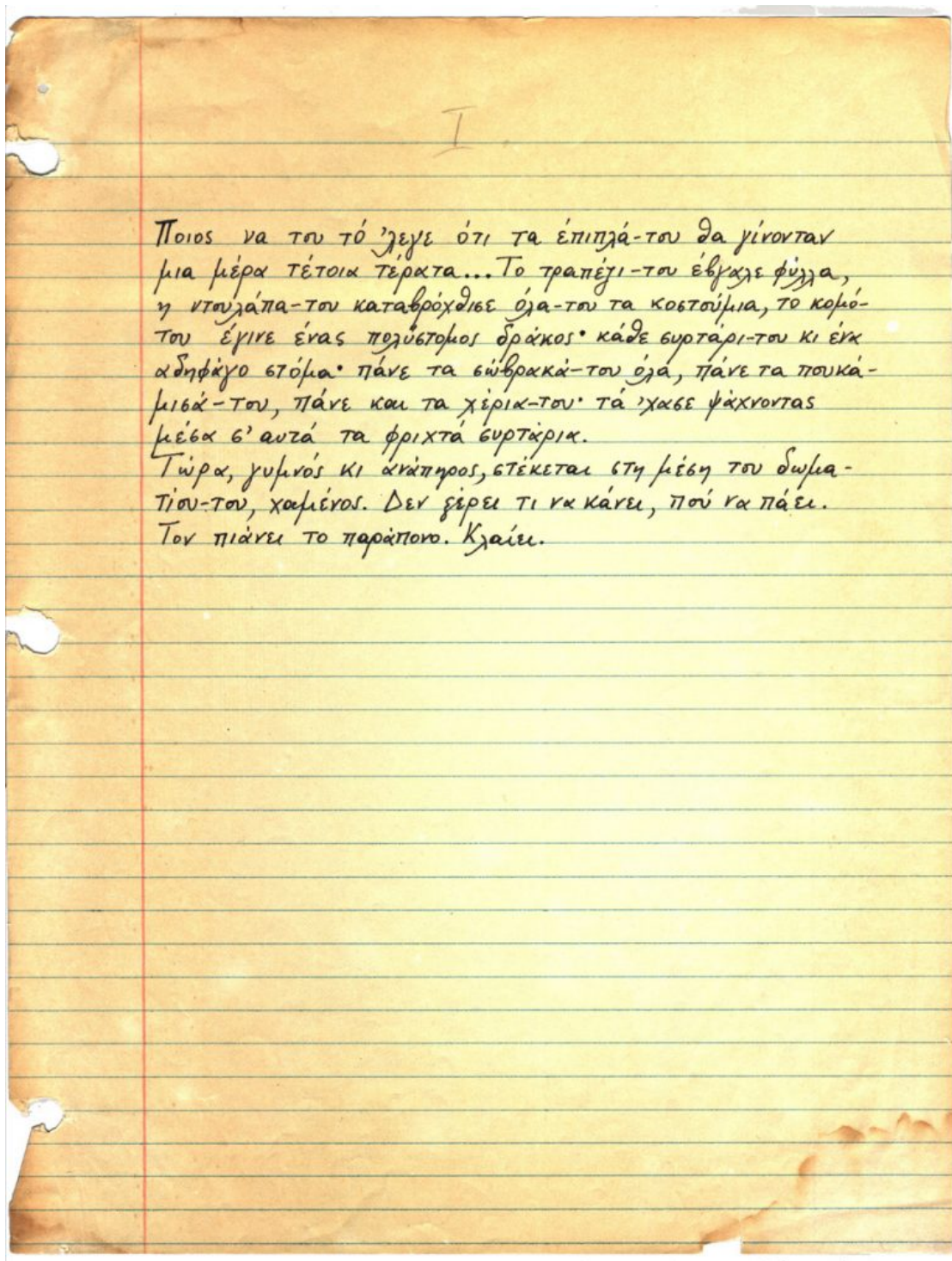
«το μοναδικό του καταφύγιο, το κρεβάτι, έγινε ζαφνικά ένα άγριο τετράποδο, κάλπαζε γύρω- γύρω στο δωμάτιο, σκαρφάλωνε στους τοίχους, στο ταβάνι, φεύγανε τα σεντόνια, οι κουβέρτες, τον τίναζε κατάχαμα, τον ποδοπατούσε με τις ασφάλινες οπλές του, ως τα

ξημερώματα. /Τότε, μαζευτόταν ξανά στη γωνιά του και προσποιούνταν πάλι το κρεβάτι»

Στη συλλογή *ΑΚΙΝΗΤΟΣ ΔΡΟΜΕΑΣ*, σελ 511, χαρταετοί γίνονται αετοί :

«ΧΑΡΤΑΕΤΟΥΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΙ, αφού πραγματικούς αετούς δεν δύναται να πλάσει. Τους ανυψώνει, ωστόσο, σε αληθινό ουρανό, ήδη υπάρχοντα και έτοιμο αληθινούς και χάρτινους αετούς να ταξιδέψει./ Με σπάγκο τους κρατά τους αετούς του και θαρρεί πως τους ελέγχει, όμως ο ουρανός σπάει το σπάγκο και τους πάει τόσο βαθιά μες στο γαλάζιο του που μάτι ανθρώπου δεν μπορεί να του ξεκρίνει. Εκεί τους κάνει αετούς κανονικούς, φαιούς θεούς, ωραίους και επικίνδυνους.»

Παρόμοια, ζωντανεύει η βροχή, το τσιγάρο, το χαλί, το κρεβάτι, τα βιβλία, τα έπιπλα στο «Παρά ένα δώδεκα μαγικά παραμύθια, I» της συλλογής *ΛΕΚΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ* (σελ 239) Παραδίδεται σε φωτογραφία το χειρόγραφο ποίημα αυτό του Χιόνη. (Αρχείο Αργύρη Χιόνη,ΕΑΑΤ)

I
 Ποιος να του τό 'χεγε ότι τα έπιπλά-του θα γίνονταν
 μια μέρα τέτοια τέρατα... Το τραπέζι-του έβραχε φύλλα,
 η ντουλάπα-του καταβρόχθισε όλα-του τα κοστούμια, το κορό-
 του έγινε ένας περυσότομος δράκος· κάθε βυρτάρι-του κι είν
 αδηφύγο στόμα· πάνε τα εώθρακά-του όλα, πάνε τα πουκά-
 μιλά-του, πάνε και τα χέρικ-τον· τ'ά 'χαδε ψάχνοντας
 μέεα σ' αυτά τα φριχτά βυρτάρικ.

Τώρα, γυμνός κι ανάπηρος, βτέκεται στη μέεη του δωμα-
 τίου-του, χαμένος. Δεν ξέρει τι να κάνει, πού να πάει.
 Τον πιάνει το παράπονο. Κραίει.

Χειρόγραφο ποίημα από την ποιητική συλλογή «Λεκτικά Τοπία» και την ενότητα «Παρά ένα δώδεκα μαγικά παραμύθια», Αρχείο Αργύρη Χιόνη, ΕΑΤΤ, Πανεπιστήμιο Πατρών, Τμήμα Φιλολογίας

Δραστηριότητα 47: Να δώσουν ζωή σε ένα αντικείμενο (πχ ένα πιρούνι που φαντάζεται να γίνει τρίαίνα)

Στόχος: να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις, συναισθήματα και βιώματα. Να ενισχύουν τη φαντασία και τις γλωσσικές τους δεξιότητες, έτσι ώστε μέσα σε κλίμα πειραματισμού, παιγνιώδους εξερεύνησης και ελευθερίας να μεταπλάθουν πρωτότυπα κείμενα που προσεγγίζονται στη σχολική τάξη (ΠΣ_Λ_Γ:σελ20)

Να μεταπλάθουν με τον δικό τους τρόπο τα λογοτεχνικά κείμενα, μορφοποιώντας δημιουργικά προσωπικές εμπειρίες και ιδέες (ΠΣ_Λ_Λ , σελ 28)

4.2.8. «Καλειδοσκόπιο», στ΄, ΣΑΝ ΤΟΝ ΤΥΦΛΟ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ

«Μετά από τόσες φορές/ που μέτρησα και ξαναμέτρησα τα δάκτυλά μου/ συνεχίζω να επιμένω/ ότι δεν είναι μόνο δέκα»

να κοιταχτεί παράλληλο// με το ποίημα του Γ. Βαρβέρη, «Θρίλερ με δάχτυλα» :

«Ω τι ανείπωτη ευτυχία/ ο Φογκ αισθάνθηκε μια μέρα/ που μέτρησε τα δάκτυλά του/ και τα βρήκε δέκα/Κι αποκοιμήθηκε με λίγο σάλιο/ στην άκρη του χαμόγελου. Στον ύπνο του είσε/ πως μέτρησε τα δάκτυλά του / και τα βρήκε εννιά/ Καιρό δε χάνει/ μες στον ύπνο του/ μετράει τα δάκτυλά του: δέκα./ Έσπαγε το κεφάλι του/ την άλλη μέρα/ ποιο δάκτυλο τον νοιάζεται τόσο πολύ/ που ξαγρυπνάει.»

Δραστηριότητα 48 :να γράψουν ποίημα ή πεζό με αντίστοιχο θέμα: τα δάχτυλα, τα χέρια (δικά τους ή αγαπημένου προσώπου) Θα μπορούσε να τους διαβαστεί στην τάξη το πρώτο διήγημα του Μιχάλη Γκανά, από τη συλλογή «γυναικών μικρές ιστορίες», το διήγημα για τα χέρια

Στόχοι: να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις, συναισθήματα και βιώματα (ΠΣ_Λ_Γ σελ 25)

Να απολαμβάνουν ακουστικά τα κείμενα ως νοηματικά σύνολα με νοηματικά και μορφολογικά σύνολα με αισθητική αξία, (ΠΣ_Λ_Γ (σελ 30)

Να συνομιλούν με τα λογοτεχνικά έργα διερευνώντας και αξιοποιώντας τη διακειμενική διάσταση (ΠΣ_Λ_Λ) ,σελ 4

4.2.9. α΄, Γ΄ ΊΣΚΙΟΙ, ΤΥΠΟΙ ΗΛΩΝ

Τι το 'θελα αυτό το κατακόρυφο ταξίδι
 Δεν θα ταν πιο καλά να μείνω εκεί
 Μέσα στη σιγουριά του λαβυρίνθου
 Μέσα στις μοίρας τ' άντερα που με χώνευαν
 Αργά –αργά κι ανώδυνα προς τον ήλιο
 Τα μάτια να σηκώσω προς τον ήλιο
 Με κέρινο μυαλό να κάνω όνειρα φωτιάς

«Πιάνο βυθού», ποίημα από ομώνυμη συλλογή του Γιάννη Βαρβέρη

Αυτές οι νότες
 που σας στέλνω με την άνωση
 δεν έχουν πια κανένα μουσικό ενδιαφέρον.
 Απ' τον καιρό του ναυαγίου
 που αργά μας σώριασε τους δυο
 ως κάτω στον βυθό
 σαν βάρος έκπληκτο
 το πιάνο του ολόφωτου υπερωκεανίου κι εγώ
 έχουμε γίνει μάλλον μια διακόσμηση πυθμένος
 μια υπόκωφη επίπλωση βυθού
 ένα λουλούδι εξωτικό
 ή ένα τεράστιο όστρακο
 φωλιά ιππόκαμπων
 διάδρομος ψαριών που όλο απορούν
 μπρος στην ασπρόμαυρη αυτή μνήμη
 του παπιγιόν των πλήκτρων του κολάρου.
 Κι αν σε καμιά βαρκάδα σας
 διακρίνετε στην ήρεμη επιφάνεια
 τρεις πέντε δέκα φουσαλίδες
 σαν ντο και σολ και μι
 μη φανταστείτε μουσική
 είναι λίγη σκουριά που όταν θυμάται
 πιέζει κι ανεβαίνει.

*Γι' αυτό να μην ανησυχείτε.
το πιάνο μου κι εγώ
είμαστ' εδώ πολύ καλά
εκπνέοντας ίσως πότε πότε νότες άσχετες
αλλά μες στην ασφάλεια πλήρους ναυαγίου
και ιδίως
μακριά επιτέλους
από κάθε προοπτική πνιγμού.*

(Γιάννης Βαρβέρης, Πιάνο βυθού)

Δραστηριότητα 49: «Τι σημαίνει βυθός για εσάς;»

Δραστηριότητα 50: Να συνθέσουν ποίημα που να περιέχει τη φράση: «δεν έμενα καλύτερα στη σιγουριά...», αφού διαβαστούν φωναχτά τα δύο ποιήματα που προηγήθηκαν.

Δραστηριότητα 51: να δοθούν στίχοι ποιημάτων. Πχ.

«α βεβαιότατα «πλην Λακεδαιμονίων». Είναι και αυτή μία στάσις. Νιώθεται»

«Πάντα ανοιχτά, πάντα άγρυπνα τα μάτια της ψυχής μου»

«κόρη τον λόγον άλλαξε κι άλλη κατάρα δώσε, πόχεις μονάκριβο αδερφό, μη λάχει και περάσει».

«είναι παιδιά πολλών ανθρώπων τα λόγια μας»

και (όπως ακριβώς ο Χιόνης, μετά τη φωτιά του σπιτιού του, μέσα στην απελπισία καμένων βιβλίων, μάζευε φύλλα μισοκαμένα και προσπαθούσε να μαντέψει σε ποιον ανήκουν)

να ρωτηθούν : Σε ποιον λέτε να ανήκουν οι παρακάτω στίχοι;

Στόχοι: Να συσχετίζουν, να συγκρίνουν και να αντιπαραβάλλουν κείμενα και να αντιλαμβάνονται τον τρόπο με τον οποίο συγγραφείς με διαφορετική καταγωγή, διαφορετικές καταβολές μορφοποιούν λογοτεχνικά τον κόσμο τους και αναδεικνύουν μέσα από τους κοινούς θεματικούς τόπους των κειμένων τους τη διαχρονικότητα και την οικουμενικότητα των αξιών, των ιδανικών και των συνακόλουθων προβληματισμών. (ΠΣ_Λ_Λ) Σελ 36

Να συνομιλούν με τα λογοτεχνικά έργα διερευνώντας και αξιοποιώντας τη διακειμενική διάσταση (ΠΣ_Λ_Λ) ,σελ 4

Να πειραματίζονται στη δημιουργία και δικών τους λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΠΣ_Λ_Γ σελ 16)

Να εμπλέκονται δημιουργικά σε βιωματικές, παιγνιώδεις δραστηριότητες (ΠΣ_Λ_Λ, σελ 34)

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Ο στόχος του ερευνητικού έργου "Διδακτικές προτάσεις ποιητικών και πεζών κειμένων του Αργύρη Χιόνη με την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση" είναι διπλός. Πρώτον, να προσφέρει προσέγγιση και σχολιασμό ενός μέρους του έργου του Αργύρη Χιόνη, ενός σημαντικού εκπροσώπου της σύγχρονης Ελληνικής λογοτεχνίας, και δεύτερον, να εξετάσει πώς τα κείμενα αυτά μπορούν να αξιοποιηθούν εποικοδομητικά στο πλαίσιο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μέσω της δημιουργικής γραφής. Αναλυτικότερα, στην παρούσα μελέτη μελετήθηκε σε βάθος τόσο το πεζό - πεζόμορφο όσο και το ποιητικό έργο του Αργύρη Χιόνη, με σκοπό αρχικά να κατανοηθεί το σύνολο του έργου του και να επιλεγούν τα σημεία, τα οποία θα ήταν καταλληλότερα για την δημιουργία διδακτικών προτάσεων με την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Αρχικά, κατά την επαφή με το συνολικό έργο του Αργύρη Χιόνη, το οποίο και θαύμασα, διαπίστωσα ότι υπάρχει μια κοινή θεματική σε όλο το εύρος του έργου του που είναι η υπαρξιακή αγωνία και η διαρκής αντιπαράθεση με τη φθορά και τον θάνατο. Όπως ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης αναφέρει « και σου μιλώ με παραμύθια και παραβολές γιατί τ' ακους γλυκότερα κι η φρίκη δεν κουβεντιάζεται γιατί είναι ζωντανή, είναι αμίλητη και προχωράει», ο Αργύρης Χιόνης τα «ασήκωτα» υπαρξιακά ζητήματα τα περιγράφει μέσα από παραμύθια και παραβολές και έτσι αποσυμφορίζει το κλίμα και μπορούν να ακουστούν οι αλήθειες της ύπαρξης και της ανυπαρξίας γλυκύτερα και ίσως και καθαρότερα και βαθύτερα. Μέσα από παραμύθια, χιούμορ και όνειρα ο Αργύρης Χιόνης δημιουργεί τη συγγραφική παλέτα των μικρών διηγημάτων του, που καταφέρνουν σε μεγάλο βαθμό να σηκώσουν τα μεγάλα υπαρξιακά θέματα του ανθρώπου. Πέρα από θάνατο, άλλα θέματα που βλέπει κανείς να διατρέχουν το συνολικό έργο του Αργύρη Χιόνη είναι το ζήτημα της μοναξιάς, της διάψευσης των προσδοκιών, του αποπροσανατολισμού, της απάθειας και της ανθρωπιάς.

Όσον αφορά στις τεχνικές της λογοτεχνικής του αποτύπωσης, ο Αργύρης Χιόνης, χρησιμοποιεί ένα μεγάλο εύρος τεχνικών. Αρχικά υπάρχει συχνά ένα μυθολογικό πλαίσιο που δημιουργεί αλληγορίες και πολλές φορές φυτά και ζώα

γίνονται οι ήρωες των διηγημάτων, όπως ακριβώς έκανε και ο Αίσωπος. Από τη μια υπάρχουν αναλογίες και παραλληλισμοί και από την άλλη οι αντιστροφές, οι ανατροπές και οι αντιθέσεις προκαλούν εκπλήξεις στους αναγνώστες. Αντίστοιχα στο έργο του συναντάει κανείς από τη μια πλευρά το παίγνιο, το χιούμορ, την ειρωνεία, τον αυτοσαρκασμό, τα γλωσσικά παιχνίδια των λέξεων και από την άλλη την μελαγχολία του σύγχρονου περιβάλλοντος. Υπάρχουν συχνά επίσης δισημίες, οι οποίες βοηθούν στο χτίσιμο πολυεπίπεδων σημασιολογικών λειτουργιών. Παράλληλα, συναντάει κανείς στο έργο του Αργύρη Χιόνη προσωποποιήσεις, επαναλήψεις, εικόνες, ομοιότητες, λογοπαίγνια και παρηχήσεις, μέσα από μια λεξιλογική λιτότητα, που προωθεί την βαθύτερη κατανόηση μέσα σε ένα πλαίσιο απολαυστικής ανάγνωσης.

Εμβαθύνοντας στο έργο του Αργύρη Χιόνη, δεν μπορεί κανείς να μην αναφέρει το κύριο στοιχείο της υπέρβασης της πραγματικότητας και η δημιουργία ενός εναλλακτικού κόσμου με συνθήκες ασύμβατες με αυτές των φυσικών επιστημών. Το στοιχείο αυτό του υπερλογικού ρεαλισμού, υπερβαίνει τη λογική ενώ ταυτόχρονα αντιμάχεται την ασυναρτησία, φτιάχνοντας έναν κόσμο διαφορετικό από τον συμβατικό.

Τέλος, όσον αφορά το ζήτημα της ποιητικότητας του Αργύρη Χιόνη, διαπιστώθηκε ότι ο ποιητής Αργύρης Χιόνης ξεπερνά τις παραδοσιακές συνήθειες της ποίησης και αποφεύγει τις περίεργες – ευφάνταστες λέξεις. Μιλάει με πολύ απλά και απτά εργαλεία αποφεύγοντας και την φλυαρία ή την αισθηματολογία. Η πλοήγηση μέσα στο σύνολο του ποιητικού του έργου, δείχνει ότι ο ποιητής χρησιμοποιεί ποικίλους τρόπους έκφρασης, όπως η λιτότητα, τα πλούσια επίθετα ή και τα επεξεργασμένα ποιητικά μέσα (Στρουμπάς, 2021). Ο Αργύρης Χιόνης αποτελεί έναν από τους πιο εξέχοντες ποιητές της νεοελληνικής λογοτεχνίας, με ένα έργο που διακρίνεται για την πλούσια ποιητική αφήγηση, την βαθιά ανθρώπινη ευαισθησία και τη διακείμενη σκέψη που ενσωματώνει. Η ποίηση του Χιόνη αναδεικνύει μια σειρά από ξεχωριστά χαρακτηριστικά, που καθιστούν το έργο του μοναδικό. Το πρώτο και ίσως σημαντικότερο χαρακτηριστικό του έργου του Αργύρη Χιόνη είναι η ποιητική ευαισθησία. Ο ποιητής είναι γνωστός για την ικανότητά του να εξερευνά τα βάθη της ανθρώπινης ψυχής με εξαιρετική ευαισθησία και ειλικρίνεια. Οι στίχοι του αγγίζουν τα πιο συναισθηματικά σημεία της ανθρώπινης ύπαρξης και καταφέρνουν να εκφράσουν τις ανθρώπινες σκέψεις και συναισθήματα με μοναδικό τρόπο. Η ποιητική

γλώσσα και η χρήση του λόγου αποτελούν ένα ακόμη εξαιρετικό χαρακτηριστικό του έργου του Χιόνη. Οι ποιητικοί του στίχοι είναι πλούσιοι σε μεταφορές, συμβολισμούς και εικόνες που εμπλουτίζουν το ποιητικό του έργο και το κάνουν ανεξίτηλο στην μνήμη μικρών και μεγάλων αναγνωστών. Εκτός από την ποιητική του ευαισθησία και τη γλωσσική του ικανότητα, το έργο του Χιόνη αντικατοπτρίζει την εμμονή του με θέματα που αφορούν την ανθρώπινη ύπαρξη. Τα ποιήματά του αναφέρονται κυρίως στη φύση, την αγάπη, τη μοναξιά και την αναζήτηση της αλήθειας. Ο ποιητής αναζητά την ουσία της ζωής και αντλεί έμπνευση από τη φύση και την ανθρώπινη εμπειρία. Παράλληλα όμως στο έργο του Χιόνη, επίσης, αντικατοπτρίζονται οι πολιτικές και κοινωνικές πραγματικότητες της εποχής του. Ο ποιητής εκφράζει τις ανησυχίες του για τα κοινωνικά προβλήματα και τις ανισότητες, προωθώντας παράλληλα μηνύματα ελευθερίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Έτσι το έργο του συνεχίζει να επηρεάζει τη νεοελληνική λογοτεχνία και να εμπνέει νέες γενιές ποιητών και αναγνωστών, αφήνοντας πίσω του ένα ανεξίτηλο αποτύπωμα στη λογοτεχνική κληρονομιά της χώρας.

Οι διδακτικές προτάσεις που προέκυψαν από την έρευνα αποδεικνύουν ότι τα κείμενα του Αργύρη Χιόνη είναι πλούσια σε θεματικές και συμβολισμούς που μπορούν να ερεθίσουν τη φαντασία και την κριτική σκέψη των μαθητών, καθώς όπως προαναφέρθηκε ο συγγραφέας μιλά με λόγια απλά και μέσα από παραμύθια ή παραβολές σηκώνει βαριά ή υψηλά νοήματα. Το γεγονός αυτό κάνει πολλά από τα κείμενα του ιδιαίτερα πρόσφορο έδαφος για τους μαθητές, που μέσα από τις παρομοιώσεις, τις αλληγορίες και την παραμυθία, ανακαλύπτουν τη δύναμη του συμβολισμού και κινητοποιούνται στο να σκεφτούν κριτικά, πέρα και πάνω από την πρώτη επιφανειακή ανάγνωση.

Η δημιουργική γραφή αποτελεί εξαιρετικό εργαλείο για την εμπάθυνση της κατανόησης των κειμένων, ενισχύοντας ταυτόχρονα τις γλωσσικές και εκφραστικές ικανότητες των μαθητών. Ο κύριος λόγος που επέλεξα το θέμα της παρούσας μελέτης είναι γιατί το θεωρώ σημαντικό για πολλούς λόγους. Ένα από τα κυριότερα οφέλη που προσφέρει η παρούσα εργασία είναι η προώθηση της λογοτεχνικής ανάγνωσης. Η χρήση ποιητικών και πεζών κειμένων του Αργύρη Χιόνη θα ενθαρρύνει τους μαθητές να ανακαλύψουν την ελληνική λογοτεχνία και να αναπτύξουν το ενδιαφέρον τους για τη γραπτή και προφορική έκφραση. Επιπρόσθετα, οι εργασίες ποιητικής και

πεζής γραφής μπορούν να διδάξουν την πολυπολιτισμική πλούσια κληρονομιά του Χιόνη, δίνοντας την ευκαιρία στους μαθητές να εξερευνήσουν διαφορετικές πτυχές της. Ακόμη, μέσα από τις ασκήσεις που προτάθηκαν ενθαρρύνεται η δημιουργική σκέψη και η έκφραση των συναισθημάτων και ιδεών, με ασκήσεις που μπορούν να δοθούν και σε μαθήματα πέραν της λογοτεχνίας. Επιπλέον, οι προτάσεις αυτές θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε ομίλους, πολιτιστικά προγράμματα ή και σε λέσχες ανάγνωσης.

Γνωρίζοντας τον Χιόνη με τις προτεινόμενες διδακτικές προτάσεις, μπορούν να βελτιωθούν λογοτεχνικές ικανότητες μέσα από τη γραφή ποιητικών κειμένων, καθώς και την κριτική ανάλυση των έργων του ή την σύγκρισή τους με άλλα έργα (πεζά, ποιήματα ή στιχουργήματα). Η Δημιουργική Γραφή προάγει την ικανότητα επικοινωνίας και τη δυνατότητα να εκφράζει κανείς τις σκέψεις του, και να ευαισθητοποιεί. Τέλος, μέσα από τη Δημιουργική Γραφή και την δυνατότητα της δημιουργίας λογοτεχνικών κειμένων δεν προωθείται μόνο η ελεύθερη έκφραση των μαθητών αλλά ενισχύεται και η αυτοπεποίθησή τους. Αξίζει να προστεθεί πως οι προτάσεις αυτές θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και σε ομίλους, πολιτιστικά προγράμματα ή και σε λέσχες ανάγνωσης.

Αξίζει τέλος να αναφερθεί ότι παρά τα οφέλη όχι μόνο της συγκεκριμένης διδακτικής πρότασης αλλά γενικότερα της Δημιουργικής Γραφής στο σχολείο, υπάρχουν προκλήσεις στην ενσωμάτωση της στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με σημαντικότερες τον περιορισμένο χρόνο και τις διαφορετικές ικανότητες-ανάγκες των μαθητών. Για να αντιμετωπίσουν αυτές τις προκλήσεις, τα σχολεία θα πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στη Δημιουργική Γραφή, διαθέτοντας αφιερωμένο χρόνο στην τάξη για αυτό. Αυτό στέλνει ένα μήνυμα ότι η δημιουργική έκφραση εκτιμάται από την εκπαίδευση και προωθείται έτσι και η φιλαναγνωσία, κάτι που, όπως παρατηρείται στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, φθίνει. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να εφαρμοστούν μέθοδοι ολιστικής αξιολόγησης που λαμβάνουν υπόψη τη δημιουργικότητα, την κριτική σκέψη και τις δεξιότητες επικοινωνίας, αντί να βασίζονται αποκλειστικά σε τυποποιημένες δοκιμές (Stern, 2009). Όπως ορίζουν και τα νέα Προγράμματα Σπουδών (ΠΣ_Λ_Λ, σελ. 2-3), με τον δημιουργικό λόγο, προφορικό και γραπτό να είναι ο θεμέλιος λίθος της ανάγνωσης, πολλαπλά είναι τα οφέλη της συγγραφικής πράξης ως εκφραστικής και επικοινωνιακής δυνατότητας.

Σημείωση αντί Επίμετρου

εν είδει εξομολόγησης (και δειλά συνομιλώντας με το ύφος του Χιόνη)

Κάποια κείμενα ζητώ να με συγχωρέσουν που δεν τα συμπεριέλαβα στην εργασία:

- ❖ Η πέτρα στο *Οριζόντιο ύψος*, αν και ήταν το πρώτο κείμενο με το οποίο γνώρισα –αναγνώρισα τον Χιόνη ως αγαπημένο. Είναι αυτό που θα μου μείνει, αν ξεχάσω ποτέ τα πάντα για τον Χιόνη.
- ❖ *Το απομεσήμερο ενός φαύνου*, που συνομιλεί και μπλέκει σαν σε τέλειο κέντημα Πόε, Μαλαρμέ και Ντεμπυσσύ με κρυμμένες κλωστές και φανερές επωδούς στο διακειμενικό του παιχνίδι.
- ❖ Το Δούρειον θήλυ δεν το επέλεξα όχι από φόβο για το πώς θα διαχειριστώ τα βασίλεια του Horn και Corn και ότι «παράγεται» λεξιλογικά από αυτά. Ίσως, γιατί έτσι. Ίσως πάλι, γιατί πλήρωσε άδικα το θήλυ και δικαίως θα μπορούσε να αναφωνήσει με άψογη κρητική μαντινάδα: «ό,τι και να μου ζήτησες/ ποτέ δε' σου πα όχι,/ φαίνεται πως η μοίρα μου/ να μ' αγαπάς δεν το 'χει.»
- ❖ Ας με συγχωρέσουν οι δύο αγγελιοφόροι χωρίς όνομα και μήνυμα (από το θεατρικό του Α.Χ. *Το μήνυμα και άλλες δύο φάρσες*) που ομολογούν: «Καλύτερα να κάνεις κάτι χωρίς να ξέρεις γιατί, παρά να σταματήσεις να κάνεις κάτι. Ε; Ποιοι θα ήμασταν, αν δεν κάνουμε κάτι; Καλύτερα να είμαστε εγκλωβισμένοι σε αυτό που ξέρουμε και εμπιστευόμαστε, παρά να κινδυνεύουμε να μην είμαστε». Ζητώ συγγνώμη, όχι μόνο γιατί το βιβλιαράκι είναι δώρο από τη φίλη Μιράντα, αλλά και γιατί δεν μπόρεσα έτσι να βρω την αφορμή να προτείνω τη δραστηριότητα δημιουργικής γραφής να συνταχθεί ένας διάλογος όπου δύο θα μιλάνε είτε χωρίς να λένε τίποτα είτε ως παράλληλοι μονόλογοι, όπως συχνά συμβαίνει, άλλωστε, στην ενήλικη ζωή ή να σχολιάσω ότι οι Α και Β του Χιόνη μοιάζουν με τον Buzz Lightyear που νόμιζε πως έχει διανύσει γαλαξίες, ενώ δεν είχε κάνει ένα βήμα.
- ❖ Εκείνο μπορεί, εγώ δε με συγχωρώ, και εννοώ το διήγημα *Περί μαχαιριών*, της συλλογής *Έχων σώας τας φρένας*. Η ευφυία, το χιούμορ και η ειρωνεία σα χαλί. Ο κος Ευτυχίδης και τα μαχαίρια του που τα θεωρεί όντα. Η απώλειά τους τον οδηγεί στον ψυχίατρο που είναι και αυτός συλλέκτης μαχαιριών. Ο αφηγητής Ευτυχίδης τον σκοτώνει, όταν ο ψυχίατρος με κομπασμό του δείχνει τα εκλεκτότερα κομμάτια της συλλογής, που δεν είναι παρά τα κλεμμένα μαχαίρια του. Η αλλαγή φωνής στο τέλος από ένα εξωκειμενικό αφηγητή, το σχήμα του κύκλου αλλά και η κομβική φράση «το άσπρο με σκοτώνει» με έκαναν να το αγαπήσω, και ανεξήγητα να μην το συμπεριλάβω.

Βιβλιογραφία

Διεθνής

- Beard, R. (2019). *Teaching poetry writing: A five canon approach*. Routledge.
- Bennett, A., Clarke, G., Motion, A., & Naidoo, B. (2008). Creative writing subject benchmark statement. Retrieved from <http://www.nawe.co.uk/writing-in-education/writing-at-university/research.html>.
- Benton, S(1999). Unweaving the rainbow: poetry teaching in the Secondary School I. *Oxford Review of EducaPon*, 4(25), 521-531.
- Bizzaro, P. (1993). *Responding to Student Poems*. Urbana: NCTE
- Borges Jorge Luis, Το βιβλίο της άμμου, μτφρ. Σπ. Τσακνιάς, Αθήναι 1982, σσ. 79-84, διαθέσιμο στον ιστότοπο www.e-keimena.gr, (https://www.e-keimena.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=382:borges-o-kathreftis-kai-i-mask&catid=81:literature&Itemid=55), (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)
- Brackett, M. A. (2017). *Permission to feel: Unlocking the power of emotions to help our kids, ourselves, and our society thrive*. Celadon Books.
- Cowan, A. (2011). *The art of writing fiction*, Pearson education limited.
- Craft, A. (2013). *Creativity and education futures: Learning in a digital age*. Trentham Books.
- Dawson P. (2005). *Creative Writing and the New Humanities*. London and New York: Routledge
- De Bono, E. (2009). *Teaching thinking*. Crown House Publishing.
- Donnelly D. J.(2009). *Establishing Creative Writing Studies as an Academic Discipline*, University of South Florida University of South Florida Scholar Commons Graduate Theses and Dissertations Graduate School

Giroux, H.A. (1997). *Pedagogy and the Politics of Hope*. Theory, Culture and Schooling. Oxford: Westview Press.

Graff, G. (1995). *Conflict Pedagogy and Student Experience*. CCC 46.2

Graham, S. (2007). The role of self-regulation and transcription skills in writing and writing development. *Educational psychologist*, 42(1), 13-21.

Haake, K. (1994) *Teaching Creative Writing if the Shoe Fits. Colors of a Different Horse*. Ed. Wendy Bishop and Hans Ostrom. Urbana: NCTE, 77-99.

Hartley, J. (2008). *Academic writing and publishing: A practical handbook*. Routledge.

Iser, W. (1978) *The Act of Reading*, Baltimore: John Hopkins UP.

Kanellou, M. A., Korvesi, E. A., Ralli, A., Mouzaki, A., Antoniou, F., Diamanti, V., & Papaioannou, S. (2016). Οι Αφηγηματικές Δεξιότητες σε Παιδιά Προσχολικής & Πρώτης Σχολικής Ηλικίας. *Preschool and Primary Education*, 4(1), 35–67. <https://doi.org/10.12681/ppej.207>.

Kotopoulos T., Iakovidou S., Koumasidis I. (2020). Historical and pedagogical dimensions of creative writing in Greece: from conventional to open and distance learning education στο *The place and the writer: international intersections of teacher lore and creative writing pedagogy* (Bloomsbury, 2020).

Langer, J. A. (2001). Beating the odds: Teaching middle and high school students to read and write well. *American Educational Research Journal*, 38(4), 837-880.

Mearns H. (1935). *Creative Power*, Garden City: Doubleday

Minock, M. (1995). *Toward a Postmodern Pedagogy of Imitation*, JAC.

Morley, D. (2007), *The Cambridge Introduction to Creative Writing*, Cambridge: University Press.

Ritter, K. (2001). Professional Writers/Writing Professionals: Revamping Teacher Training In Creative Writing Ph.D. Programs. *College English* 64.2:205-227.

Stern, H. H. (2009). What can we learn from good foreign language writing? *The Modern Language Journal*, 93(1), 3-13.

Ελληνική

Αθανασοπούλου, Α. (2004). Ιστορία και λογοτεχνία στο σχολείο. Μία διεπιστημονική πρόταση διδασκαλίας για την κριτική αγωγή των μαθητών στον σύγχρονο πολιτισμό. Στο Κ. Αγγελάκος, & Γ. Κόκκινος (Επιμ.), *Η διαθεματικότητα στο σύγχρονο σχολείο και η διδασκαλία της Ιστορίας με τη χρήση πηγών* (σσ. 101-131). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Βακάλη, Α (2021), Η παραγωγή γραπτού λόγου στις λυκειακές τάξεις: Από την Έκθεση στη Δημιουργική Γραφή, *Περιοδικό Νέος Παιδαγωγός*, τεύχος 26 (09/2021), http://neospaidagogos.online/files/26_Teychos_Neou_Paidagogou_Septemvrios_2021.pdf (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Γαραντούδης Ευριπίδης, Η λογοτεχνία του Αργύρη Χιόνη: Στην πορεία προς την υπέρβαση των μορφολογικών ορίων ποίησης και πεζογραφίας, *Περιοδικό Χάρτης*, τεύχος 43, διαθέσιμο στο: <https://www.hartismag.gr/hartis-43/afierwma/i-loghotekhnia-toi-arghyri-khioni-stin-poreia-pros-tin-ipervasi-ton-morfologhikwn-orion-poiisis-kai-pezoghrasias> (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Γρόσδος Σ. (2013) *Εικόνα και Δ.Γ: Τα ζωγραφικά έργα, οι εικονογραφήσεις των λογοτεχνικών βιβλίων και οι εικόνες του κινηματογράφου ως ερεθίσματα δημιουργικής γραφής στο δημοτικό σχολείο*, Διαθέσιμο στο: https://cwconference.web.uowm.gr/archives/1st_conference/grosdos_article.pdf (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023) και Πρακτικά 1ου Διεθνούς συνεδρίου «Δημιουργικής Γραφής» 4-6 Οκτωβρίου, 2013, Αθήνα-Φλώρινα: Π.Μ.Σ «Δημιουργική Γραφή», Διαθέσιμο στο : <http://cwconference.web.uowm.gr/index.php/axiki-selida/10-firstconference/2013-conference-articles/53-2014-05-22-04-42-13> (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Εργαστήριο Νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστήμιο Πατρών, *Αρχείο Αργύρη Χιόνη*, 2017, διαθέσιμο στο: <https://eatt.philology.upatras.gr/archives/archeio-argyri-chioni/> (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Προγράμματα Σπουδών Λογοτεχνίας στις Α΄, Β΄ και Γ΄ Τάξεις Γυμνασίου, δεύτερη έκδοση, Αθήνα 2022, επόπτρια Καλογήρου Γεωργία

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Προγράμματα Σπουδών Λογοτεχνίας στις Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεις Λυκείου, δεύτερη έκδοση, Αθήνα 2022, επόπτης Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος

Καρακίτσιος Α. (2012) Δημιουργική Γραφή: *Μια άλλη προσέγγιση της λογοτεχνίας ή η επιστροφή της Ρητορικής*; Κείμενα 14, διαθέσιμο στο: <http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/02-karakitsios.pdf>. (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Καρακίτσιος Α., (2008), Εγγραφές τρέλας στο ελληνικό διήγημα, *Περιοδικό Ρωγμές*, 9, 37-52.

Κωστίου Κατερίνα, Από το υλικό που είναι φτιαγμένα τα όνειρα, Πανεπιστήμιο Πατρών, Διαθέσιμο στο: https://www.academia.edu/14345357/_Από_το_υλικό_που_είναι_φτιαγμένα_τα_όνειρα_Αργύρης_Χιόνης_Οριζόντιο_ύψος_και_άλλες_ιστορίες (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Κωστίου Κατερίνα, Ο αθάνατος λόγος της φύσης και η «εφήμερη φλυαρία» της ποίησης, *περιοδικό ΠΟΙΗΣΗ*, τεύχος 29

Κωστίου Κατερίνα, Στα ίχνη του Αργύρη Χιόνη, *Περιοδικό Χάρτης*, τεύχος 43 (07.2022), διαθέσιμο στο: <https://www.hartismag.gr/hartis-43/afierwma/sta-ikhni-toi-arghyri-khioni> (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Κωτόπουλος Η.Τ., Βακάλη Α., Νάνου Β. & Σουλιώτη Δ. (2014). Πρακτικά 1ου Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή», 4- 6 Οκτωβρίου, 2013, Αθήνα. Φλώρινα: Π.Μ.Σ. «Δημιουργική Γραφή».

Κωτόπουλος Τ., Βακάλη Α., (2023) Θεωρία και πράξη της δημιουργικής γραφής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Αθήνα: Πατάκης

Κωτόπουλος Τ., Βακάλη, Α., & Ζωγράφου, Μ. (2013). *Η δημιουργική γραφή στο Νηπιαγωγείο*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Κωτόπουλος, Η. Τ. (2011). Από την ανάγνωση στη λογοτεχνική ανάγνωση και την παιγνιώδη διάθεση της Δημιουργικής Γραφής. Στο Παπαντωνάκης Γ. & Κωτόπουλος Τ. (επιμ.) Τα ετεροθαλή. Αθήνα: Ίων, σελ. 21-36.

Κωτόπουλος, Η. Τ. (2012). Η «νομιμοποίηση» της Δημιουργικής Γραφής, Κείμενα τχ. 15 (Ιούλιος 2012), διαθέσιμο στο: <https://journals.lib.uth.gr/index.php/keimena/article/view/543/524> (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Μουσόπουλος Θανάσης, Ο Γιάννης Στρούμπας και η ποίηση του Αργύρη Χιόνη (1943-2011), Παρατηρητής της Θράκης / www.paratiritis-news.gr (27.04.2021) διαθέσιμο στο: <https://www.paratiritis-news.gr/politismos/o-giannis-stroubas-kai-i-poiisi-tou-argyri-chioni-1943-2011/> (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Πασσιά Α. και Μανδηλαράς Φ. (2001). *Εργαστήρι Δημιουργικής Γραφής για Παιδιά*, Αθήνα: Πατάκης

Περιοδικό Εντευκτήριο, *Σελίδες για τον Αργύρη Χιόνη*, τεύχος 97 (12/2017)

Περιοδικό Μανδραγόρας, *Αφιέρωμα: Ο λογοτεχνικός κόσμος του Αργύρη Χιόνη*, τεύχος 57 (12/2017)

Περιοδικό Χάρτης, *Αφιέρωμα: Αργύρης Χιόνης*, τεύχος 43 (12/2022), διαθέσιμο στο: <https://www.hartismag.gr/hartis-43/afierwmata/arghyris-khionis> (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Ροντάρι Τ. (1994). *Η γραμματική της φαντασίας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Σουλιώτης Μ. (2012). *Δημιουργική γραφή. Οδηγίες πλεύσεως*, βιβλίο εκπαιδευτικού, Κύπρος: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Σουλιώτης, Μ. (1995). *Αλφαβητάριο για την ποίηση*. Θεσσαλονίκη: Δεδούση.

Σουλιώτης, Μ. (2012). *Δημιουργική γραφή. Οδηγίες πλεύσεως*. Λευκωσία: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Στρούμπας, Γ. (2020). *Αργύρης Χιόνης*, Αθήνα: Γκοβόστης.

Στρούμπας, Γ. (2021). *Η ασάφεια των ορίων, Το υπερλογικό στοιχείο στο λογοτεχνικό έργο του Αργύρη Χιόνη*, Αθήνα: Σμίλη.

Στρούμπας, Γ., Ο υπερβατικός λογοτεχνικός κόσμος του Αργύρη Χιόνη (1943-2011), *Περιοδικό Μανδραγόρας*, τεύχος 57 (12/2017)

Συμεωνάκη, Α. (2012). *Δημιουργική γραφή και θέατρο – θεατρική γραφή και δημιουργία: προσεγγίζοντας την διδασκαλία της δημιουργικής γραφής στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέσω της συγγραφής θεατρικού κειμένου*, Κείμενα τχ. 15 (Ιούλιος 2012), διαθέσιμο στο: <https://journals.lib.uth.gr/index.php/keimena/article/view/546/527> (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Τζουραμάνη Δήμητρα, Αντικατοπτρισμοί του τέλους: ο καθρέφτης στην ποίηση του Αργύρη Χιόνη, *Περιοδικό Χάρτης*, τεύχος 43, διαθέσιμο στο: <https://www.hartismag.gr/hartis-43/afierwma/antikatoptrismo-toi-telois-mia-anagnosi-toi-motivoi-toi-kathrefti-stin-poiisi-toi-arghyri-khioni> (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Υ.Π.Ε.Π.Θ. (2011). Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Λογοτεχνίας της Α Λυκείου. ΦΕΚ 1562/27 Ιουνίου 2011, ΥΠΕΠΘ, 2106.

Φρυδάκη, Ε. (2003). *Η Θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική.

Χατζηβασιλείου, Β., Η πεζογραφία ενός ξεχωριστού ποιητή, Ηλεκτρονικό Περιοδικό Ο Αναγνώστης (31.01.2017), διαθέσιμο στο: <https://www.oanagnostis.gr/argyris-chionis-η-πεζογραφία-ενός-ξεχω/> (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)

Ψάχου Μαρία Ν., Το ζαχαρωμένο βότσαλο της ποίησης του Α. Χιόνη και τα ποιήματά του σε πεζό, *Περιοδικό Χάρτης*, τεύχος 43, διαθέσιμο στο: <https://www.hartismag.gr/hartis-43/afierwma/to-zakharomeno-votsalo-tis-poiisis-toi-a-khioni-kai-ta-poiimata-toi-se-pezo> (Ανακτήθηκε στις 21.11.2023)